

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Αρ. Φύλλου 1487**

10 Οκτωβρίου 2003

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ. 25290

Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 8, 18 παράγραφος 5 του ν. 2742/99 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α 207).
2. Την από 9.5.2003 γνωμοδότηση του Περιφερειακού Συμβουλίου της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.
3. Την εισήγηση της Δνσης Χωροταξίας του ΥΠΕΧΩΔΕ με αριθμό πρωτοκόλλου 22437/3.6.2003.
4. Το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις της απόφασης αυτής δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Εγκρίνεται το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, με το οποίο:

- Καταγράφεται και αξιολογείται η θέση της Περιφέρειας στο διεθνή και ευρωπαϊκό χώρο, ο ρόλος της σε εθνικό επίπεδο και σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες καθώς επίσης και οι λειτουργίες διαπεριφερειακού χαρακτήρα που έχει ή μπορεί να αναπτύξει.
- Καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και διάρθρωση του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας.
- Αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών, εθνικών και περιφερειακών πολιτικών και προγραμμάτων στο Επίπεδο της Περιφέρειας και
- Προσδιορίζονται με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου στο επίπεδο της Περιφέρειας, οι οποίες θα προωθούν την ισότιμη ένταξή της στον ευρύτερο διεθνή, ευρωπαϊκό και εθνικό χώρο.

(τα παραπάνω καθορίζονται ειδικότερα στο άρθρο 3)

Άρθρο 2

Το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου στοχεύει:

- Στην εναρμόνιση με τα εγκεκριμένα ή υπό διαμόρφωση κείμενα του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και την εξειδίκευση και συμπλήρωση των βασικών προτεραιοτήτων και επιλογών τους, στο επίπεδο της Περιφέρειας.
- Την προώθηση της αειφόρου, ισόρροπης και διαρκούς ανάπτυξης της Περιφέρειας σύμφωνα με τις φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητές της.
- Στην ενσωμάτωση των κατευθύνσεων του περιφερειακού προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς και άλλων γενικών ή ειδικών αναπτυξιακών προγραμμάτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη διάρθρωση και ανάπτυξη του χώρου της περιφέρειας.
- Στην εξασφάλιση της ικανότητάς τους να αποτελέσουν τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επί μέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του Κράτους, των δημοσίων οργανισμών και επιχειρήσεων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτης και δεύτερης βαθμίδας, που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του περιφερειακού χώρου.
- Στην εξασφάλιση κατευθύνσεων για τα μεγάλα αστικά συγκροτήματα για τα οποία απαιτούνται Ρυθμιστικά Σχέδια για την οικιστική τους οργάνωση και για την προστασία του περιβάλλοντος.
- Στην εξασφάλιση της ικανότητάς τους να λειτουργούν ως κατευθυντήρια πλαίσια στα κατώτερα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΠΕΡΠΟ, και ΖΟΕ) εξασφαλίζοντας την συνεκτική διαχείριση του χώρου.
- Στην εξειδίκευση και συμπλήρωση των βασικών προτεραιοτήτων ως επιλογών των χωρικών κατευθύνσεων αναφορικά με τις περιοχές στις οποίες θα ενεργοποιούνται τα εργαλεία και οι μηχανισμοί του Ν. 2742/1999, ειδικότερα δε οι Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων και τέλος οι Περιοχές Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων.
- Στον καθορισμό προγράμματος δράσης στο οποίο εξειδικεύονται οι απαιτούμενες ενέργειες για την εφαρμογή των προτάσεων των ΠΠΧΣΑΑ, ρυθμίσεις, μέτρα και

προγράμματα, το κόστος και οι πηγές χρηματοδότησης των προτεινόμενων παρεμβάσεων, καθώς και οι φορείς και το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής των προτεινόμενων μέτρων και δράσεων.

Άρθρο 3

Α. ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

(βλ.παράρτημα: χάρτες Αι, Α2)

Το Νότιο Αιγαίο αποτελεί μια από τις ελληνικές περιφέρειες με διττό ρόλο, ως εξωτερικό σύνορο της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σημαντική πύλη εισόδου στη χώρα και την Ε.Ε. Η πολυδιάσπαση του χώρου (πολυνησία) προσδίδει μια μοναδικότητα ως προς τις περιφέρειες της χώρας και της Ευρώπης, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί αυξημένες ανάγκες για ενδο- και δια-συνδέσεις σε διάφορα επίπεδα (συμβατικά και καινοτομικά -π.χ. εφαρμογές τηλεματικής).

Η μεθοριακή θέση (εθνική, κοινοτική) συνεπάγεται σειρά μειονεκτημάτων όπως: αυξημένο κόστος ανάπτυξης λόγω αδυναμίας επίτευξης οικονομιών κλίμακας, αυξημένο κόστος για τη θωράκιση (ειδικοί τελωνειακοί εξοπλισμοί, αυξημένος αριθμός συμβάντων λαθρομετανάστευσης, διακίνησης ναρκωτικών), δυσχέρεια ανάπτυξης οικονομικών ή άλλων συνεργασιών με τις περιβάλλουσες χώρες λόγω της αστάθειας των σχέσεων, χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των δυνατοτήτων που παρέχει ο χώρος για έρευνα και τεχνολογία σε εξειδικευμένα πεδία (π.χ. ενέργεια, ωκεανογραφία, σπάνια οικοσυστήματα κ.ά.).

Η μεγάλη απόσταση από τα ευρωπαϊκά κέντρα ανάπτυξης, η ανυπαρξία κοινών συνόρων με άλλα Ευρωπαϊκά κράτη-μέλη και ο νησιωτικός χαρακτήρας καθιστούν το Ν. Αιγαίο μια εξαιρετικά απομονωμένη ευρωπαϊκή περιφέρεια, η οποία ελάχιστα μπορεί να επωφεληθεί από την εξέλιξη των ευρωπαϊκών δικτύων (οδικών και σιδηροδρομικών). Εν τούτοις, η κομβική θέση της περιφέρειας στους βασικούς άξονες των θαλάσσιων μεταφορών προς τη Μαύρη Θάλασσα, τον Ινδικό και τον Ατλαντικό Ωκεανό (Δυτ. Μεσόγειος - Κύπρος - Μ. Ανατολή και Εύξεινος-Κεντρ. Μεσόγειος - Β. Αφρική) και των αερομεταφορών (για την Εγγύς, Μέση και Απω Ανατολή, την Αφρική και Ωκεανία), καθώς και η δυνατότητα ενίσχυσης του ρόλου της στο «Μεσογειακό Τόξο» και στον, προβλεπόμενο από τον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό, άξονα ανάπτυξης Κύπρος-νησιά Ανατολικού Αιγαίο-Θράκη, προσδίδουν ιδιαίτερη βαρύτητα και προοπτικές.

Η εξέλιξη των σχέσεων της Ελλάδας με τις όμορες χώρες, κυρίως με την Τουρκία και μάλιστα στην περίπτωση ένταξής της στην Ε.Ε., αναμένεται να αναβαθμίσει περαιτέρω τη θέση και το ρόλο της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου και να επηρεάσει τις τρέχουσες προτεραιότητες προς την κατεύθυνση του σχεδιασμού κοινών δράσεων και υποδομών σε τομείς όπως ο τουρισμός, το εμπόριο, το περιβάλλον και η ενέργεια. Στην περίπτωση αυτή, η οικονομική ενίσχυση της Περιφέρειας από ευρωπαϊκά Προγράμματα και Πρωτοβουλίες θα είναι ευχερέστερη και αποτελεσματικότερη, ενώ ταυτόχρονα αναμένεται η προσέλκυση επενδύσεων από τον ευρύτερο Κοινοτικό χώρο, στην ανώτατη εκπαίδευση, την υγεία και εξειδικευμένες υπηρεσίες του τριτογενή τομέα. Σε αντίθεση, η σχετικά μεγάλη απόσταση της περιφέρειας από τα βόρεια σύνορα της χώρας συνεπάγεται μάλλον έμμεσες επιδράσεις από τις εξελίξεις στα Βαλκάνια, την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Παρά την προσπάθεια, στα πλαίσια των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών, για την ισόρροπη ανάπτυξη απομεμακρυσμένων και προβληματικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Ενωσης, η έμφαση αποσκοπεί στη δημιουργία ροπής, η οποία βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε οικονομίες κλίμακας, δύσκολο να επιτευχθούν σε νησιωτικές περιφέρειες. Γενικότερο αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών είναι η μειωμένη ανταγωνιστικότητα του ιδιωτικού τομέα, λόγω υψηλού μεταφορικού κόστους και η δυσκολία στη στελέχωση του δημόσιου τομέα, όπου η γεωγραφική διασπορά επιτείνει τη χαμηλή αποδοτικότητά του.

Η συνεχώς αυξανόμενη σημασία των τουριστικών δραστηριοτήτων στην περιφέρεια έχει αναμφισβήτητα συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Την ίδια στιγμή -και σε ό,τι αφορά τους φυσικούς και πολιτισμικούς πόρους-, η επιρροή της δραστηριότητας αυτής είχε δραματικά αποτελέσματα στην καταπόνηση των φυσικών συστημάτων και την αλλοίωσή τους, κυρίως λόγω της έλλειψης τεχνικών υποδομών και της υπερσυγκέντρωσης επισκεπτών στο χώρο και το χρόνο. Η εξωτερικοποίηση του κόστους στον προγραμματισμό θα συνέβαλε στην αποφυγή τέτοιων φαινομένων. Η αργόρυθμη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη σε ορισμένα νησιά της περιοχής, λόγω της σχετικής απομόνωσής της από τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο, θα μπορούσε να μεταβληθεί τάχιστα από την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων τηλεματικής, τόσο στις οικονομικές δραστηριότητες όσο και στους τομείς της παιδείας και υγείας / πρόνοιας. Η μοναδικότητα και σπουδαιότητα της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς παρέχει τις προϋποθέσεις για την προσέλκυση του διεθνούς επιστημονικού και ερευνητικού ενδιαφέροντος στο πεδίο της υποδειγματικής αειφορικής διαχείρισης και την ισχυροποίηση της ακτινοβολίας του χώρου του Ν. Αιγαίου ως «κοιτίδας πολιτισμού».

Β. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΠΑΡΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

(βλ. παράρτημα: χάρτες: Β4)

Β.1. Η αναγκαιότητα ειδικής μεθόδου προσέγγισης

Η ιδιαιτερότητα της νησιωτικής περιφέρειας επέβαλε μια προσέγγιση[1] βασιζόμενη στη χρήση πολλαπλών κριτηρίων και παραμέτρων όπως:

- Μέγεθος νησιών (έκταση)
- Μέγεθος πληθυσμού
- Ακτίνα επιρροής νησιού
- Περιοχές εξάρτησης νησιού
- Επικρατούσες οικονομικές δραστηριότητες
- Βαθμός εξάρτησης για φυσικούς πόρους, ενέργεια κ.λπ.
- Βαθμός προσπελασιμότητας, κόστος μεταφοράς και χρονοαπόσταση από κέντρο ή περιοχές εξάρτησης και συχνότητα εξυπηρέτησης από μεταφορικά μέσα
- Πληθώρα άλλων λιγότερο σημαντικών παραμέτρων.

Η θεώρηση αυτή οδήγησε στην κατάταξη των νησιών στις ακόλουθες ομάδες:

α. Ομάδα Ι: νησιά μικρής γεωγραφικής έκτασης και με σοβαρά προβλήματα ανάπτυξης, όπως συνεχή μείωση πληθυσμού, σοβαρές ελλείψεις σε υποδομές, ελάχιστο βαθμό αξιοποίησης των πόρων τους (ποσοτικά και ποιοτι-

1 Βλ. Αξιολόγηση ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 1989 - 1993, Ετήσια Έκθεση Συμβούλου Αξιολόγησης (ENVIPLAN - HELMICO), Μάϊος 1993.

κά) και αισθητή γεωγραφική απομόνωση (Αγαθονήσι, Ανάφη, Αντίπαρος, Αρκοί, Δονούσα, Ηρακλειά, Θηρασία, Κίμωλος, Κίναρος, Κουφονήσια, Λειψοί, Μάραθος, Μεγίστη, Νίσυρος, Σίκινος, Σχοινούσα, Τέλενδος, Τήλος, Φολέγανδρος, Χάλκη).

β. Ομάδα ΙΙ: νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά, ενώ παράλληλα διαθέτουν και άλλες παραγωγικές δραστηριότητες και εκμεταλλεύσιμους πόρους. Σ' αυτά η έμφαση πρέπει να δοθεί σε δράσεις που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων μεταξύ των δραστηριοτήτων και την αποτροπή της εξάρτησής τους από τη μονόπλευρη τουριστική ανάπτυξη (Αμοργός, Άνδρος, Αστυπάλαια, Ίος, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Κάσος, Κέα, Κύθνος, Λέρος, Μήλος, Πάρος, Πάτμος, Σέριφος, Σίφνος, Σύμη, Τήνος).

γ. Ομάδα ΙΙΙ: νησιά με σημαντική τουριστική δραστηριότητα σε Περιφερειακό, Εθνικό και Κοινοτικό επίπεδο, με αυξανόμενες περιβαλλοντικές πιέσεις, πληθυσμιακή αύξηση και συγκέντρωση, με άμεση ανάγκη ελέγχου του είδους της ανάπτυξής τους (Θήρα, Κως, Μύκονος, Νάξος, Ρόδος, Σύρος).

Β.2. Η αναπτυξιακή φυσιογνωμία: αξιολόγηση και προοπτικές

Η Περιφέρεια Ν. Αιγαίου παρουσιάζει σε πολλούς τομείς καλύτερες επιδόσεις από αυτές της χώρας.

Ο μόνιμος πληθυσμός της, κατά την εικοσαετία 1981-2001, εμφανίζει ρυθμούς αύξησης υπερδιπλάσιους(17,5%) από τους αντίστοιχους μέσους εθνικούς (6,7%). Ο Ν. Κυκλάδων εμφανίζει ραγδαία αύξηση (19,7%) την τελευταία δεκαετία, υπερσκελίζοντας το Ν. Δωδ/νήσου (16,2%). Η πληθυσμιακή αύξηση, οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην προσέλκυση κατοίκων από άλλες περιοχές της χώρας και στην εγκατάσταση μεγάλου αριθμού οικονομικών μεταναστών. Αποτέλεσμα της εισροής αυτής είναι η βελτιωμένη δημογραφική σύνθεση του σημερινού πληθυσμού

Σημαντικές ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις καταγράφονται ως προς τα πληθυσμιακά μεγέθη, τη σύνθεση και δυναμισμό των 55 κατοικημένων νησιών της Περιφέρειας, με διατήρηση της πρωτοκαθεδρίας της νήσου Ρόδου (117.000 κατ.). Επισημαίνεται η υπέρμετρη αύξηση του πληθυσμού στα περισσότερα νησιά, κατά τους θερινούς μήνες, παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη στο χωροταξικό σχεδιασμό και τον αναπτυξιακό προγραμματισμό (ανάγκες σε μεταφορικές, λοιπές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές κ.ά.).

Ως προς την απασχόληση και την περιφερειακή αγορά εργασίας, καταγράφεται η σημαντική αύξηση των οικονομικά ενεργών κατοίκων (22,6% κατά την περίοδο 1981-1991) άμεσα συσχετιζόμενη με την εγκατάσταση παραγωγικών ηλικιών στην Περιφέρεια. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία ανεργίας, η Περιφέρεια εμφανίζει, σταθερά, σημαντικά χαμηλότερα ποσοστά ανέργων από τα αντίστοιχα σε εθνικό επίπεδο, στα οποία όμως δεν αποτυπώνονται οι συνέπειες της εποχικότητας της κύριας απασχόλησης (τουρισμός), της πολυαπασχόλησης (πρωτογενής και τριτογενής τομέας), της υποαπασχόλησης και ετεροαπασχόλησης, της άδηλης ανεργίας και της υψηλής συμμετοχής των οικονομικών μεταναστών και αλλοδαπών, κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, στην περιφερειακή αγορά εργασίας. Διαφοροποιήσεις σε επίπεδο νησιών σημειώνονται καθ' όλη τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας.

Ως προς την τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης, καταγράφεται η συνεχής υπεροχή του τριτογενή τομέα (1991 ποσοστό 61,44%), οφειλόμενη κατά κύριο λόγο στον κλάδο του τουρισμού, με παράλληλη συρρίκνωση της απασχόλησης στους δύο άλλους τομείς, η οποία εκτιμάται ότι θα συνεχισθεί παρά την αναγκαιότητα διατήρησης των θέσεων εργασίας τους.

Η σύνθεση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος είναι σχεδόν ανάλογη αυτής της απασχόλησης, καθώς ο τριτογενής τομέας συμβάλλει κατά 75% με τάσεις ενίσχυσης, ο πρωτογενής κατά 10% και ο δευτερογενής κατά 15% (1994).

Σημαντικό μερίδιο των ιδιωτικών επενδύσεων του τουριστικού τομέα, χρηματοδοτούμενων στο πλαίσιο των Αναπτυξιακών Νόμων 1262/82 και 1892/90 υλοποιήθηκε στην Περιφέρεια κατά τη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας.

Β.3. Χωρική οργάνωση: αξιολόγηση και προοπτικές

Β.3.1 Χωρική οργάνωση υποδομών

Β.3.1.1 Μεταφορές

Ο νησιωτικός χαρακτήρας της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, η γεωγραφική της θέση ως προς τη χώρα και οι ανάγκες ενδο- και διαπεριφερειακών συνδέσεων καθιστούν θεμελιώδη το ρόλο των μεταφορών, ιδίως αεροπορικών και θαλάσσιων. Ο κατακερματισμός του χώρου επιβάλλει τη λειτουργία ενός πυκνού δικτύου αεροδρομίων/ελικοδρομίων και λιμανιών, σημαντικές βελτιώσεις των οποίων πραγματοποιήθηκαν μέσω των χρηματοδοτήσεων του Α' και Β' ΚΠΣ ή προβλέπονται στο Γ' ΚΠΣ. Ο αναπτυξιακός ρόλος των οδικών μεταφορών περιορίζεται κατ' ανάγκη σε επίπεδο νησιού, με σημασία ανάλογη του μεγέθους του χερσαίου χώρου που αφορούν και του εύρους των αναγκών που ικανοποιούν. Συχνές είναι οι προβληματικές συνδέσεις κύριων οικιστικών κέντρων με τα σημεία εισόδου / εξόδου (λιμάνι ή αεροδρόμιο) του νησιού. Η ανυπαρξία μεγάλων οδικών αξόνων εθνικής, διαπεριφερειακής ή υπερτοπικής σημασίας δεν αίρει τους κινδύνους πρόκλησης σοβαρών αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (υποβάθμιση φυσικών συνιστωσών και συστημάτων, μεταβολή χρήσεων γης κ.ά.), κυρίως στις παράκτιες περιοχές

Β.3.1.2 Ενέργεια

Η παραγωγή ενέργειας βασίζεται κυρίως σε συμβατικές μονάδες, που χρησιμοποιούν ως καύσιμο πετρέλαιο και μαζούτ. Η πλήρωση των δεξαμενών καυσίμου γίνεται με αγωγούς προσαγωγής ή βυτία. Οι μονάδες παραγωγής ενέργειας είναι εγκατεστημένες στα νησιά της Ομάδας ΙΙΙ (εκτός Νάξου), της Ομάδας ΙΙ (εκτός Κάσου και Τήνου) και σε ελάχιστα νησιά της Ομάδας Ι. Η τροφοδοσία των υπολοίπων γίνεται μέσω υποθαλάσσιων καλωδίων, με προφανή προβλήματα.

Η Περιφέρεια διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα, λόγω κλιματολογικών χαρακτηριστικών, στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Εν τούτοις, το δυναμικό παραμένει μάλλον αναξιοποίητο. Αιολικά πάρκα έχουν δημιουργηθεί στην Ανδρο, Κύθνο, Κάρπαθο και τους Αρκούς, ενώ η Μάραθος εξυπηρετείται από μικρής κλίμακας φωτοβολταϊκό σύστημα.

Οι επιλογές στον τομέα της ενέργειας επηρεάζονται, κατ' ανάγκην, από εγγενείς δυσχέρειες συσχετισμένες με τα ιδιαίτερα γεωγραφικά, περιβαλλοντικά και λοιπά χαρακτηριστικά των νησιών. Διαπιστώνονται:

- Υψηλοί ρυθμοί αύξησης της απαιτούμενης ισχύος κατ' έτος.

- Μεγάλες εποχιακές διακυμάνσεις στη ζήτηση λόγω της τουριστικής περιόδου.
- Εξάρτηση από αυτόνομα, μεμονωμένα συστήματα χωρίς εναλλακτικές δυνατότητες.
- Προβλήματα αυξομείωσης της τάσης και διακοπή παροχής σε περιόδους / ημέρες αιχμής, σε νησιά που τροφοδοτούνται με υποθαλάσσια καλώδια.
- Επιβάρυνση των συστημάτων από τις αντίξοες καιρικές συνθήκες.
- Δυσκολία στελέχωσης για εξειδικευμένη τεχνική υποστήριξη.
- Δυσκολία στον εφοδιασμό, ιδιαίτερα κατά τους χειμερινούς μήνες.
- Αυξημένες αντιδράσεις από τις τοπικές κοινωνίες για περιβαλλοντικούς λόγους.

Β.3.1.3 Υδατικό δυναμικό

Η ελλειμματικότητα σε υδατικούς πόρους, που παρουσιάζει η πλειονότητα των νησιών, καθιστά αδύνατη την κάλυψη των υδρευτικών και αρδευτικών αναγκών από γεωτρήσεις ή/και χρήση των πηγών αποστράγγισης των υπογείων υδροφορέων. Η εντατική εκμετάλλευση του υπογείου δυναμικού, άλλωστε, συνοδεύεται από σοβαρούς κινδύνους υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων, ένα φαινόμενο συχνά μη αντιστρεπτό.

Στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης οι προγραμματιζόμενες για την επόμενη δεκαετία δράσεις εξασφάλισης επαρκών ποσοτήτων νερού (ύδρευση, άρδευση) προσανατολίζονται στην ολοκλήρωση του Προγράμματος κατασκευής λιμνοδεξαμενών και φραγμάτων. Ο πολυνησιακός χαρακτήρας της περιφέρειας καθιστά προβληματική τη χωρική κατανομή των έργων, με αποτέλεσμα σε αρκετά νησιά (κυρίως της Ομάδας Ι) να μην είναι εφικτή η κάλυψη των αναγκών από ανάλογες υποδομές. Παράλληλα, μετά την ολοκλήρωση των έργων, σε ορισμένες περιπτώσεις θα προκύψει σημαντικό πλεόνασμα σε υδατικούς πόρους, συχνά χωρίς να υφίσταται ανάγκη για μεταφορά του σε γειτονικά νησιά. Η παραπάνω διαπίστωση περί χωρικής ανισοκατανομής στη διαθεσιμότητα νερού, αποτελεί εφαλτήριο για την προώθηση παράλληλων ενεργειών διαχείρισης υδατικών πόρων. Οι δράσεις αυτές, ήπιου χαρακτήρα, παρότι αναφέρονται σε ολόκληρη την Περιφέρεια, θα πρέπει να εστιάζονται στα νησιά εκείνα που προβλέπεται να εμφανίσουν αρνητικό ισοζύγιο διαθέσιμου νερού - ζήτησης για ύδρευση και άρδευση.

Β.3.1.4 Υποδομές περιβάλλοντος

Διαχείριση στερεών αποβλήτων: Στο Ν. Κυκλάδων λειτουργούν 31 χώροι διάθεσης απορριμμάτων (σε όλα τα κατοικημένα νησιά πλην Θηρασίας και των εξαιρετικά μικρών νησιών), πολλοί εκ των οποίων εμφανίζουν ίχνη κορεσμού και πλήθος θέσεων ανεξέλεγκτης απόρριψης. Υπό κατασκευή βρίσκονται οι ΧΥΤΑ Ανάφης και Κιμώλου. Παρόμοια εμφανίζεται η κατάσταση στο Ν. Δωδεκανήσου, όπου λειτουργούν 13 χώροι ελεγχόμενης διάθεσης, 90 χώροι ανεξέλεγκτης διάθεσης (η πλειοψηφία στη νότια Ρόδο) και 3 ΧΥΤΑ (2 στη Ρόδο και 1 στη Χάλκη). Η διαχείριση των απορριμμάτων δεν ικανοποιεί τα σύγχρονα πρότυπα για τη δημόσια υγιεινή και την προστασία του περιβάλλοντος. Η ανεξέλεγκτη ή ημιελεγχόμενη διάθεση κυριαρχεί. Ως σημαντικότερες αρνητικές περιβαλλοντικές και οικονομικές-κοινωνικές επιπτώσεις καταγράφονται η ρύπανση και μόλυνση υπόγειων και επιφανειακών υδροφορέων και εδάφους, με ιδιαίτερη αναφορά στην ενότητα του παράκτιου χώρου, η υποβάθμιση σημαντικών και ευαίσθητων οικοσυστημάτων, η οπτική ρύπανση, η απαξίωση της ευρύτερης περιοχής και η υποβάθμιση της ποιότητας ζωής. Επιπλέον, ελάχιστες πρωτοβουλίες έχουν αναληφθεί στον τομέα της πρόληψης μείωσης του όγκου και της ανακύκλωσης τόσο σε ό,τι αφορά την αλλαγή των κοινωνικών προτύπων όσο και την παροχή σχετικών υπηρεσιών, υποδομής και εξοπλισμού. Τα προαναφερόμενα υπαγορεύουν την απόδοση υψηλού βαθμού προτεραιότητας στα θέματα της διαχείρισης των αποβλήτων. Πρόσφατα προωθήθηκε η ολοκλήρωση του Διαχειριστικού Σχεδίου Στερεών και Υγρών Αποβλήτων Περιφέρειας Ν. Αιγαίου.

Εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων: Σχετικές εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων διαθέτουν τα μεγάλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας και σημαντικό ποσοστό των τουριστικών περιοχών. Εν τούτοις, διαπιστώνονται ανεπάρκειες οφειλόμενες είτε σε αδυναμίες του σχεδιασμού και ελλείψεις στα δίκτυα αποχέτευσης είτε στο υψηλό κόστος λειτουργίας και την αδυναμία εξασφάλισης μόνιμου εξειδικευμένου προσωπικού λειτουργίας και συντήρησης.Τα υγρά απόβλητα των λοιπών οικισμών, με δεδομένη την έλλειψη κατάλληλων υποδομών (αποχετευτικών δικτύων και μονάδων επεξεργασίας λυμάτων), καταλήγουν ανεπεξέργαστα στη θάλασσα ή σε άλλους υδάτινους αποδέκτες (π.χ. ρέματα). Κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου, ο εξυπηρετούμενος πληθυσμός τουλάχιστον υπερδιπλασιάζεται, με αποτέλεσμα την αύξηση των εκροών λυμάτων, συχνά, πέραν της φέρουσας ικανότητας των αποδεκτών και την όξυνση φαινομένων τοπικής ρύπανσης και μόλυνσης.

Β.3.2 Οικιστικό δίκτυο

Το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας είναι εγκατεστημένο στους πεδινούς οικισμούς. Στις ορεινές ζώνες της περιφέρειας εμφανίζεται μηδενική μεταβολή του πληθυσμού, κατά τη διάρκεια της τελευταίας εικοσαετίας, η οποία μεταφράζεται (δεδομένης της μέσης φυσικής αύξησης 4%του πληθυσμού της Περιφέρειας) σε μείωση της πληθυσμιακής βάσης των ορεινών οικισμών της.

Η Περιφέρεια εμφανίζεται ως περισσότερο αραιοκατοικημένη σε σύγκριση με τη χώρα. Ο Ν. Δωδεκανήσου έχει πληθυσμιακή πυκνότητα μεγαλύτερη από αυτή του Ν. Κυκλάδων, ο οποίος εμφανίζεται ως ένας από τους πλέον αραιοκατοικημένους νομούς σε επίπεδο χώρας. Επισημαίνεται ότι η χρήση της πληθυσμιακής πυκνότητας ως μέτρου συγκέντρωσης του πληθυσμού, ειδικά για την Περιφέρεια Ν. Αιγαίου, εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους, λόγω του κατακερματισμού του κατοικήσιμου χώρου. Η πληθώρα των νησιών και ο διαφορετικός χαρακτήρας τους καθιστά αναγκαίο τον υπολογισμό των πληθυσμιακών πυκνοτήτων σε μικρότερες γεωγραφικές ενότητες. Εντός των ορίων της Περιφέρειας περιλαμβάνονται νησιά με πληθυσμιακή πυκνότητα που κυμαίνεται από 0,5 έως 237 ατ./τ.χλμ. Το δεδομένο αυτό, μεταξύ άλλων, καθιστά αναγκαία τη διαφορετική αντιμετώπιση των αυτοτελών και συνάμα εξαρτημένων χωρικών ενοτήτων που συγκροτούν την Περιφέρεια.

Η τάση αστικοποίησης του πληθυσμού, που παρατηρήθηκε τις προηγούμενες δεκαετίες συνεχίζεται. Το 1991[2], στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου καταγράφονται 4 αστικά κέντρα, 3 στο Ν. Δωδεκανήσου (Κάλυμνος, Κως, Ρόδος) και

2 Κατά το χρόνο σύνταξης του Σχεδίου δεν ήταν διαθέσιμα τα στοιχεία της απογραφής του 2001.

1 στο Ν. Κυκλάδων (Ερμούπολη), 17 ημιαστικά κέντρα (13 στα Δωδεκάνησα και 4 στις Κυκλάδες) και πλήθος αγροτικών οικισμών (166 στα Δωδεκάνησα και 529 στις Κυκλάδες). Γενικά, ο Ν. Δωδεκανήσου χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό αστικότητας: ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται σε 74.114 κατοίκους (45,34 %), ο ημιαστικός σε 45.934 (28,1 %) και ο αγροτικός σε 43.428 κατοίκους (26,56 %). Σε αντίθεση, ο Ν. Κυκλάδων χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό κατοίκων αγροτικών οικισμών (< 2.000 κατ.): ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται σε 15.940 κατοίκους (16,96 %), ο ημιαστικός σε 17.610 (18,73 %) και ο αγροτικός σε 60.455 (64,31 %). Στο σύνολο της Περιφέρειας, ο αστικός πληθυσμός ανέρχεται σε 90.054 κατοίκους (34,98 %), ο ημιαστικός σε 63.544 (24,68 %) και ο αγροτικός σε 103.833 (40,43 %). Σε επίπεδο Περιφέρειας ο ημιαστικός πληθυσμός παρουσίασε υπερδιπλάσιο ρυθμό αύξησης από τον αντίστοιχο εθνικό.Σημειώνεται ότι ο νησιωτικός χαρακτήρας και η πολυδιάσπαση δεν επιτρέπουν τη διάχυση της «αστικοποίησης» σε επίπεδο νομού, αλλά επιβάλλουν τη θεώρηση των αστικών συγκεντρώσεων σε επίπεδο νησιού.

Σύμφωνα με τις «Προτάσεις Χωροταξικής Οργάνωσης Ν. Δωδεκανήσου και Ν. Κυκλάδων» (Υ.Χ.Ο.Π., 1984), στο Ν. Δωδεκανήσου υπάρχει 1 οικισμός 1ου επιπέδου (Ρόδος, έδρα της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης) και 1 οικισμός 2ου επιπέδου (Κως). Στο 3ο επίπεδο κατατάσσονται 9 οικισμοί, στο 4ο 27 και στο 5ο 143 οικισμοί. Στο Ν. Κυκλάδων υπάρχει 1 οικισμός 1ου επιπέδου (Ερμούπολη, έδρα της Περιφέρειας και της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης), κανένας 2ου επιπέδου, 8 οικισμοί 3ου επιπέδου, 7 οικισμοί 4ου και 403 οικισμοί 5ου επιπέδου.

Οι οικισμοί είναι εγκατεσπαρμένοι και, στα μεγαλύτερα νησιά, παρουσιάζουν γραμμική ανάπτυξη κατά μήκος της παράκτιας ζώνης εξυπηρετώντας τόσο τις ανάγκες στέγασης των μονίμων κατοίκων όσο και -έμμεσα- την τουριστική - παραθεριστική ζήτηση.

Ως παραδοσιακοί έχουν κηρυχθεί 165 οικισμοί του Ν. Κυκλάδων και 47 του Ν. Δωδεκανήσου, με μεγάλη ποικιλία ως προς το μέγεθος, το χαρακτήρα και τη θέση τους στο οικιστικό δίκτυο. Πάντως, παρά την αναγνώρισή τους και τα μέτρα προστασίας που έχουν ληφθεί, διατίθενται ελάχιστα κίνητρα και πόροι για την αποκατάσταση και προβολή τους, ενώ σημαντική αλλοίωση και υποβάθμιση επιφέρει η εν πολλοίς άναρχη και συχνά αυθαίρετη ανοικοδόμηση, η οποία συνδέεται και με την τουριστική και παραθεριστική ζήτηση.

Β.3.3 Παραγωγικοί Τομείς

Β.3.3.1 Πρωτογενής τομέας

Η γεωργία, η κτηνοτροφία και η αλιεία αποτελούν τους παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου. Πάντως, το μοντέλο ανάπτυξης που επικράτησε στην περιοχή τις τελευταίες δεκαετίες είχε σαν συνέπεια τη δραστική μείωση της συμμετοχής του πρωτογενή τομέα τόσο στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος όσο και στην απασχόληση.

Στην Περιφέρεια καλλιεργείται το 16,7% της συνολικής εδαφικής επιφάνειας (στη χώρα, το 29,9%) και το 51,6% χρησιμοποιείται ως κτηνοτροφική γη. Οι δασικές εκτάσεις καλύπτουν το 13,2% της ολικής επιφάνειας εκ των οποίων μόνο 1,7% εντοπίζεται στο Ν. Κυκλάδων. Γενικά οι βοσκότοποι θεωρούνται περιορισμένης βοσκοϊκανότητας. Η αγροτική ιδιοκτησία χαρακτηρίζεται από το μεγάλο αριθμό μικρών σε μέγεθος εκμεταλλεύσεων και από τον πολυτεμαχισμό.

Το 46,8% των καλλιεργειών βρίσκεται στις πεδινές περιοχές. Στα Δωδεκάνησα το ποσοστό ανέρχεται σε 57,5% έναντι 36,8% των Κυκλάδων. Στους ορεινούς δήμους και κοινότητες βρίσκεται το 13,7% των καλλιεργούμενων εκτάσεων (Δωδεκάνησα 11,7%, Κυκλάδες 15,5%). Αν εξαιρεθούν ορισμένες πεδινές περιοχές των μεγάλων νησιών (Ρόδος, Κως, Νάξος, κλπ.), η γονιμότητα της γεωργικής γης θεωρείται χαμηλή. Ένα μεγάλο μέρος των καλλιεργειών αναπτύσσεται στις μικρές κοιλάδες των νησιών και σε τμήματα των πλαγιών, συνήθως διαμορφωμένα σε τεχνητές αναβαθμίδες. Οι αρδευόμενες εκτάσεις αποτελούν μικρό ποσοστό των καλλιεργούμενων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του 1991, στο Ν. Αιγαίο μόνο το 10,2% των εκτάσεων χαρακτηρίζονται ως αρδευόμενες (12,9% στα Δωδεκάνησα και 8,4% στις Κυκλάδες, έναντι 34,5% της χώρας). Από αυτές οι αρδευθείσες είναι ακόμη λιγότερες, το 7,3% (9,5% στα Δωδεκάνησα και 5,9% στις Κυκλάδες). Σημειώνεται ότι παρατηρείται μία έντονα ανταγωνιστική σχέση μεταξύ γεωργίας και τουρισμού ως προς την εξασφάλιση νερού, ιδιαίτερα στις ζώνες τουριστικής ανάπτυξης.

Στην Περιφέρεια υπάρχει έντονο πρόβλημα υφαλμύρινσης, το οποίο έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις ώστε είναι άμεσος ο κίνδυνος μόνιμης υποβάθμισης του παραγωγικού εδάφους.

Παρά το ξηροθερμικό κλίμα και τον υψηλό ανταγωνισμό στη χρήση νερού από τον τουρισμό, τουλάχιστον σε ορισμένες περιοχές, η σχέση της αρδευόμενης γεωργικής γης προς τη συνολική καλλιεργούμενη έκταση αναδεικνύει την προσπάθεια που καταβάλλεται και στους δύο νομούς, για την εντατικοποίηση της γεωργικής παραγωγής. Παρόλα αυτά, το ποσοστό εξακολουθεί να παραμένει χαμηλό και να απέχει σημαντικά από το μέσο όρο σε επίπεδο χώρας. Η δημιουργία λιμνοδεξαμενών, όπου υπάρχει σχετική δυνατότητα, θα μπορούσε να αμβλύνει το υφιστάμενο πρόβλημα.

Οι κυριότερες αγροτικές περιοχές βρίσκονται στα νησιά Άνδρος, Τήνος, Θήρα, Νάξος, Πάρος, Κάλυμνος, Κως, Ρόδος. Οι σημαντικότερες κτηνοτροφικές περιοχές εντοπίζονται στην Αμοργό, την Άνδρο, την Κύθνο, τη Νάξο, την Τήνο, την Κάσο, την Κάρπαθο και την Κω.

Όσον αφορά τα κύρια προϊόντα φυτικής παραγωγής, έντονη είναι η παρουσία των ετήσιων καλλιεργειών, των σιτηρών για καρπό, των κτηνοτροφών για σανό και καρπό, καθώς και ορισμένων λαχανικών και οπωροκηπευτικών. Στην ομάδα των μονίμων φυτειών το οικονομικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα οινοστάφυλλα (ιδιαίτερα στο Ν. Κυκλάδων, αλλά επίσης στην Κω και Ρόδο), τα εσπεριδοειδή και τους ελαιώνες κυρίως για παραγωγή ελαιολάδου (ιδιαίτερα στο Ν. Δωδεκανήσου). Η σημαντική παρουσία χονδροειδών κτηνοτροφών και καρπών για διατροφή των ζώων είναι συνέπεια της αξιόλογης δραστηριότητας που αναπτύσσεται στον τομέα της κτηνοτροφίας.

Το μεγαλύτερο μέρος της γεωργικής παραγωγής διατίθεται στις τοπικές αγορές.Για ορισμένα προϊόντα (σιτηρά, πατάτες, λεμόνια, οπώρες, εσπεριδοειδή, κ.ά.) παρατηρείται ανεπάρκεια και κατά συνέπεια εισάγονται από την υπόλοιπη Ελλάδα. Η ανάγκη εισαγωγής ορισμένων αγροτικών προϊόντων διαφέρει ανάμεσα στους δύο νομούς: π.χ. ο βαθμός αυτάρκειας σε ελαιόλαδο και εσπεριδοειδή στα Δωδεκάνησα είναι μεγαλύτερος απ' ότι στις

Κυκλάδες. Έχουν αναγνωρισθεί ως γεωργικά προϊόντα ποιότητας το ελαιόλαδο Ρόδου, η γραβιέρα Νάξου, η κοπανιστή (Ν. Κυκλάδων) και το τυρί Σαν Μιχάλη Σύρου. Η Περιφέρεια δεν έχει αξιοποιήσει τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα στην παραγωγή κηπευτικών εκτός εποχής και δεν έχει οργανώσει ικανοποιητικά τις συνθήκες τυποποίησης, μεταφοράς και εμπορίας, ιδιαίτερα των ευπαθών προϊόντων φυτικής παραγωγής.

Η κτηνοτροφία αποτελεί τον πρώτο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας του πρωτογενή τομέα, με έντονη παρουσία στο σύνολο της οικονομίας κάθε νομού και ιδιαίτερα στο Ν. Κυκλάδων. Ως πλέον αξιόλογος εμφανίζεται ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας, ενώ ο τομέας των βοοειδών εμφανίζεται περισσότερο ενδιαφέρων στο Ν. Κυκλάδων, όπου υπάρχει και σχετική παράδοση. Οι τομείς της χοιροτροφίας και της συστηματικής πτηνοτροφίας εμφανίζουν περιορισμένο οικονομικό ενδιαφέρον και τα προϊόντα προορίζονται, κυρίως, για ενδοπεριφερειακή κατανάλωση.

Ο κλάδος της αλιείας είναι σημαντικότατος, η παραγωγή του απολαμβάνει προτίμησης στην εγχώρια αγορά και έχει καταλάβει καλή θέση στις εξαγωγικές αγορές. Πάντως, παρατηρούνται πολλά προβλήματα (έλλειψη οριοθετημένων αλιευτικών πεδίων, αργός ρυθμός εκσυγχρονισμού του αλιευτικού στόλου, υπεραλίευση πολλών περιοχών και πλημμελής έλεγχος των αλιευτικών μεθόδων), που αποτελούν τους βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάπτυξη του κλάδου. Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται η σημασία που έχει για τα μικρότερα νησιά η ανάπτυξη δραστηριοτήτων σχετικών με τον αλιευτικό τομέα προκειμένου να στηριχθεί μια παραγωγική βάση που θα συμπληρώνει την μικρής διάρκειας τουριστική περίοδο.

Η αλιευτική δραστηριότητα αναπτύσσεται κυρίως στα νησιά Αμοργός, Κύθνος, Μήλος, Πάρος, Ηρακλειά, Σχοινούσα, Κάλυμνος, Κάσος, Κως και Λειψοί.

Μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας υπάρχουν στην Άνδρο, Κέα, Μακρόνησο, Νάξο, Σέριφο, Αστυπάλαια, Αγαθονήσι, Κάλυμνο, Λειψούς, Λέρο, Ρόδο και Σύμη. Ιχθυογεννητικοί σταθμοί υπάρχουν και στους δύο νομούς.

Β.3.3.2 Δευτερογενής τομέας

Η εξορυκτική δραστηριότητα αναπτύσσεται στα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων με έμφαση στη Μήλο, Κίμωλο, Πάρο, Νάξο, Τήνο καθώς και στη Νίσυρο, Γυαλί, Ρόδο και Κω. Η αδυναμία εκμετάλλευσης οικονομιών κλίμακας υπήρξε πάντοτε ο βασικός ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη της μεταποίησης στον γεωγραφικό χώρο της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου. Το μικρό μέγεθος των ΜΜΕ, το οποίο αποτελεί την πλειοψηφία των επιχειρήσεων του κλάδου, δεν επιτρέπει την αξιοποίηση προγραμμάτων για εφαρμογή επενδυτικών σχεδίων, που στην ουσία αναφέρονται σε πολύ μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων.

Ως προς την απασχόληση, η μεταποιητική δραστηριότητα στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου αφορά κυρίως βιοτεχνικές μονάδες μικρού μεγέθους, με εξαίρεση περιπτώσεις όπως τα ναυπηγεία του Νεωρίου της Σύρου. Τόσο ο Ν. Κυκλάδων, όσο και ο Ν. Δωδεκανήσου, εμφανίζουν απόλυτη μείωση του αριθμού των απασχολούμενων στη μεταποίηση. Κατά τη περίοδο 1981-1991 το σύνολο της χώρας, αλλά ιδιαίτερα ο Ν. Κυκλάδων εμφανίζει δραματική μείωση τη απασχόλησης στη μεταποίηση, λόγω της παύσης λειτουργίας σημαντικών μονάδων υφαντουργίας και των ναυπηγείων Νεωρίου Σύρου, το οποίο συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μερίδιο του μεταποιητικού τομέα του νομού.

Οι μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, ετοίμων ενδυμάτων, χυμών/αναψυκτικών, κεραμικών, επίπλων και χρυσοχοΐας έχουν σχετικά σημαντική παρουσία στην Περιφέρεια, ενώ ως προς την κλαδική διάρθρωση της μεταποίησης (στοιχεία 1994) σημειώνεται ότι οι κλάδοι, τρόφιμα - ποτά (15), ένδυση (18), ξύλο (20), προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά (26) και μεταλλικά προϊόντα (28), κατέχουν τα μεγαλύτερα ποσοστά σε αριθμό επιχειρήσεων και κύκλο εργασιών.

Β.3.3.3 Τριτογενής τομέας

Η σημασία και η ανάπτυξη του τριτογενή τομέα είναι συνεχής και αυξανόμενη. Η Περιφέρεια διαθέτει τμήματα ενός Ανωτάτου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Η ερευνητική δραστηριότητα είναι εξαιρετικά περιορισμένη: μόλις το 1% του συνόλου των ερευνητικών κέντρων και ινστιτούτων της χώρας (1993) συγκεντρώνονται εκεί, κατατάσσοντας την Περιφέρεια τελευταία μεταξύ των 13 Περιφερειών της χώρας.

Η κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα αναδεικνύει την υπεροχή του τουρισμού, στον οποίο απασχολείται πλέον του 1/4 των απασχολουμένων στον τομέα. Ο αριθμός των απασχολουμένων στον τουρισμό πενταπλασιάζεται κατά την 20ετία 1971-91, όπως και η συμμετοχή του στο σύνολο των απασχολουμένων της Περιφέρειας. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός (9,18%) μεταβολής της απασχόλησης στον τουρισμό την περίοδο 1981-97 είναι ο μεγαλύτερος στη χώρα, ακολουθούμενος από αυτόν των Ιονίων Νήσων (7,62%). Αξίζει να υπογραμμισθεί ότι ένα μεγάλο ποσοστό του χονδρικού και λιανικού εμπορίου αφορά αμιγείς τουριστικές δραστηριότητες, αυξάνοντας κατά πολύ το ποσοστό του κλάδου «Ξενοδοχεία και Εστιατόρια».

Το 1997, το ξενοδοχειακό δυναμικό ανέρχεται για όλες τις κατηγορίες καταλυμάτων σε 577.259 κλίνες. Στο Ν. Δωδεκανήσου συγκεντρώνεται η πλειονότης των κλινών σε πολυτελείς εγκαταστάσεις (κατηγορία ΑΑ' και Α'), ενώ ο Ν. Κυκλάδων συγκεντρώνει μεγάλο πλήθος εγκαταστάσεων Γ' κατηγορίας.Το 1999, (στοιχεία ΕΟΤ) ο αριθμός των διανυκτερεύσεων τουριστών ήταν 17,7 εκ., εκ των οποίων 16,1 εκ. στα Δωδεκάνησα. Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων στην Περιφέρεια (1999) αντιπροσωπεύει το 29,3% του συνόλου της χώρας.Ο σημαντικός όγκος της τουριστικής κίνησης συγκεντρώνεται σε μικρό αριθμό νησιών: Ρόδο, Κω, Θήρα, Πάρο, Μύκονο κυρίως και Νάξο, Ιο, Κάρπαθο, Άνδρο δευτερευόντως, χωρίς αυτό να συνεπάγεται λιγότερο σοβαρές πιέσεις στα υπόλοιπα νησιά της περιφέρειας.Τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος του τουρισμού είναι δυνατόν να συνοψισθούν ως εξής:

- Τα τουριστικά έσοδα εξακολουθούν να βασίζονται σε μεγάλους αριθμούς τουριστικών αφίξεων, των οποίων ο σύντομος χρόνος παραμονής συνδυάζεται με χαμηλή ημερήσια δαπάνη.
- Η εποχικότητα δεν μετριάσθηκε τόσο από πλευράς αφίξεων, όσο και από πλευράς διανυκτερεύσεων. Οι μήνες Ιούλιος και Αύγουστος συνεχίζουν να έχουν την υψηλότερη ζήτηση με σημαντική διαφορά από τους υπολοίπους και ακολουθούν ο Ιούνιος και ο Σεπτέμβριος.
- Η αύξηση των ξενοδοχειακών κλινών και η μείωση του χρόνου παραμονής επέφερε μείωση της πληρότητας των ξενοδοχειακών καταλυμάτων.
- Η χαμηλή κατά κεφαλήν ημερήσια δαπάνη δείχνει ότι δεν σημειώθηκε σημαντική πρόοδος προς τον «επιλεκτι-

κό» τουρισμό, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί αποτρεπτικά στην ανάληψη επενδύσεων ποιοτικής αναβάθμισης των προσφερομένων υπηρεσιών.

- Η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος στη διεθνή αγορά συνεχίζει να στηρίζεται στις χαμηλές τιμές και στο μαζικό τουρισμό παραθεριστικού χαρακτήρα, διευκολύνοντας έτσι μονοπωλιακές πρακτικές ξένων τουριστικών πρακτόρων. Η εθνική και η περιφερειακή στρατηγική στον τομέα του τουρισμού μέχρι σήμερα δεν έχει περιλάβει προσπάθειες διείσδυσης σε κέντρα λήψεως αποφάσεων που ελέγχουν τη ζήτηση τουριστικού προϊόντος.

- Η χαμηλή ποιοτική στάθμη της δημόσιας υποδομής των μεταφορών και άλλων κρίσιμων κατηγοριών (υγείας, καθαριότητας κ.λπ.), οι αδυναμίες του χωροταξικού σχεδιασμού ως προς την οριοθέτηση χρήσεων γης και ο χαμηλός βαθμός εκπαίδευσης του ανθρώπινου δυναμικού του κλάδου, συνιστούν ισχυρά εμπόδια στην απεμπλοκή του τουρισμού από τις προαναφερθείσες καταστάσεις.

Β.3.4 Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

Στο φυσικό περιβάλλον του Ν. Αιγαίου διακρίνονται οι ακόλουθοι βασικοί τύποι οικοσυστημάτων: φρυγανικά οικοσυστήματα, οικοσυστήματα μακκίας, δάση και δασικές εκτάσεις, λιβαδικές εκτάσεις, παράκτια και θαλάσσια οικοσυστήματα. Εξ αιτίας του μικρού μεγέθους τους, τα νησιωτικά οικοσυστήματα είναι εύθραυστα και ασταθή. Κατά συνέπεια οι εξωτερικές πιέσεις (π.χ. από οικονομικές δραστηριότητες, επέκταση της δόμησης, αλλαγές στις χρήσεις γης), ενδέχεται να οδηγήσουν σύντομα στην υποβάθμιση βιοτόπων και την εξαφάνιση ειδών.

Μεγάλο τμήμα της έκτασης των δύο νομών έχει αναγνωρισθεί από την επιστημονική κοινότητα ως οικολογικά σημαντικό. Πρόκειται για ένα σύνολο τριάντα περιοχών που έχουν προταθεί για ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000, αντίστοιχο αριθμό υγροτόπων που έχουν καταγραφεί στη βάση ελληνικών υγροτόπων του ΕΚΒΥ κ.ά. Από αυτές τις περιοχές, μόνο όσες αποτελούν καταφύγιο θηραμάτων διέπονται σήμερα από κάποιο καθεστώς προστασίας και διαχείρισης.

Τα αγροτικά τοπία είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ φυσικού περιβάλλοντος και διαχειριζόμενων αγροτικών συστημάτων. Η μακριά ιστορική πορεία αυτής της αλληλεπίδρασης, στην περιοχή του Ν. Αιγαίου, έχει δημιουργήσει μια σειρά από ημι-φυσικά τοπία, τα οποία χαρακτηρίζονται από μεγάλη οικολογική και αισθητική αξία. Τα αγροτικά τοπία των νησιών του Ν. Αιγαίου παρουσιάζουν και ενδιαφέροντα φυσικά χαρακτηριστικά, τα οποία αναφέρονται στο γεωλογικό τους υπόβαθρο και στις φυσικές χρήσεις γης. Τα χαρακτηριστικά του αγροτικού τοπίου μπορούν να διαχωρισθούν σε πέντε κατηγορίες: τις αναβαθμίδες, τις περιφράξεις, τα μονοπάτια, τις αγροτικές κατασκευές, και τις υπόλοιπες κατασκευές της υπαίθρου.

Λίγες περιοχές έχουν χαρακτηρισθεί ως τοπία φυσικού κάλλους. Στο πρόγραμμα «Οριοθέτηση και καθορισμός μέτρων προστασίας τοπίων ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους» (ΥΠΕΧΩΔΕ -ΕΜΠ) περιλαμβάνεται σημαντικός που προτείνεται να χαρακτηρισθούν ως «Τοπία Ιδιαιτέρου Φυσικού Κάλλους.

Η διατήρηση του αγροτικού τοπίου δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο συγκεκριμένης πολιτικής. Οι διατάξεις για την εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών δόμηση έχουν δημιουργήσει σημαντικές αλλοιώσεις στο τοπίο. Τις αλλοιώσεις αυτές έρχονται να συμπληρώσουν τα δημόσια έργα, οι οχλούσες δραστηριότητες, οι αποθήκες, τα εμπορικά κέντρα και κάθε είδους κατασκευή που δεν λαμβάνει υπόψη της τα μορφολογικά χαρακτηριστικά και την κλίμακα της περιοχής. Η προσπάθεια εφαρμογής χωροταξικής πολιτικής εξειδικευμένης σε επίπεδο νησιού δεν έχει προχωρήσει αρκετά, ενώ και η υφιστάμενη γενική νομοθεσία καταστρατηγείται στην πράξη, δεδομένης της ανεπάρκειας των μηχανισμών ελέγχου και καταστολής.

Το Αιγαίο, ως κοιτίδα του ελληνικού πολιτισμού και σταυροδρόμι πολιτισμών, διαθέτει μνημεία παγκόσμιας ακτινοβολίας (Θήρα, Δήλος, Λίνδος, Ρόδος, Πάτμος, Κως), κατασκευές για τη λατρεία των θεών, για την προστασία από τους εισβολείς, δίπλα σε ταπεινά μνημεία απομεινάρια της καθημερινής ζωής των απλών ανθρώπων. Μνημεία που η δημιουργία τους χάνεται στα βάθη της ιστορίας, αλλά και μνημεία του σύγχρονου πολιτισμού υπάρχουν διασκορπισμένα σε όλα τα νησιά, χωρίς όμως να έχουν συντηρηθεί και αναδειχθεί ανάλογα. Η ύπαρξη πολλών μνημείων και ευρημάτων έχει στρέψει τη προσπάθεια του ελληνικού κράτους στη συντήρηση και ανάδειξή τους. Η μονομέρεια αυτή αποκόπτει τα μνημεία από τη συνολική ιστορία του κάθε τόπου και της ευρύτερης περιοχής, η οποία παραμένει σε μεγάλο βαθμό άγνωστη, ιδιαίτερα όταν δεν συνοδεύεται από σημαντικά ευρήματα.

Ο οικιστικός πλούτος της περιφέρειας είναι εξαιρετικά μεγάλος: το κάθε νησί παρουσιάζει ιδιαίτερο χαρακτήρα επηρεασμένο τόσο από το ανάγλυφό του, όσο και από την ιστορική του διαδρομή. Μεταξύ των οικιστικών συνόλων της Περιφέρειας, ένας μεγάλος αριθμός έχει αξιολογηθεί ως σημαντικού ενδιαφέροντος και έχει υπαχθεί στο καθεστώς των διατηρητέων παραδοσιακών οικισμών. Όμως παρά την ύπαρξη τόσο σημαντικού οικιστικού πλούτου, που από μόνος του αποτελεί πόλο έλξης, ελάχιστα έργα συντήρησης και ανάδειξης των οικισμών έχουν γίνει από πλευράς πολιτείας, με αποτέλεσμα να υπάρχει σημαντική αλλοίωσή τους είτε από νέα κτίσματα, είτε από επεμβάσεις σε υφιστάμενα κτίρια, είτε από τα δίκτυα των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

Β.3.5 Οι χωρικές επιπτώσεις των δημόσιων πολιτικών

Στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου κατανεμήθηκαν από το 1986 έως το 1996, μέσω είκοσι αναπτυξιακών Προγραμμάτων 250 δις. δρχ.[3] Η ιδιαιτερότητα του νησιωτικού χαρακτήρα της Περιφέρειας και η ανάγκη εξασφάλισης λειτουργικής και οικονομικής / αναπτυξιακής αυτοτέλειας σε επίπεδο νησιού, οριοθέτησε σε μεγάλο βαθμό την αποτίμηση των αναπτυξιακών επιπτώσεων των παρεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν στο συγκεκριμένο χώρο. Η αδυναμία διάχυσης των θετικών αναπτυξιακών επιπτώσεων από την υλοποίηση έργων σ' ένα νησί προς τον ευρύτερο χώρο της περιφέρειας και η διαφορά της αναπτυξιακής ανταποδοτικότητας και της σημασίας των επιπτώσεων σε επίπεδο νησιού σε σχέση με τις ανάγκες, αποτελούν σημαντικές παραμέτρους αξιολόγησης ειδικά για την Περιφέρεια Ν. Αιγαίου.Η μέτρηση κλασσικών δεικτών (πληθυσμιακή μεταβολή, ποσοστό ανεργίας, κατά κεφαλή ΑΕΠ και παραγωγικότητα εργασίας) για την Περιφέρεια, αναδεικνύει την αναμενόμενη θετική συμβολή των προγραμμάτων στην περιφερειακή οικονομία και κοινωνία, επιμεριζόμενη με διαφορετική ένταση στις τρεις Ομάδες νη-

3 ΥΠΕΧΩΔΕ - ENVIPLAN - Γ. Θ. Τσεκούρας & Συν/τες «Μελέτη Χωρικών Επιπτώσεων των Κοινοτικών Προγραμμάτων και Πολιτικών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαού», Αθήνα 1997.

σιών. Η θεματική κατανομή των πόρων ανέδειξε τη συγκέντρωσή τους κυρίως στους τομείς:

- υποδομές μεταφορών (λιμάνια, δρόμοι, αεροδρόμια)
- τεχνικές υποδομές (υδρεύσεις, αποχετεύσεις, ΒΙΟ.ΚΑ)
- υποδομές εκπαίδευσης

Χαμηλή είναι η κατανομή πόρων σε κρίσιμους τομείς για την αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας, όπως:

- η διαχείριση υδατικών πόρων και η εξασφάλιση επάρκειας νερού
- η διαχείριση στερεών αποβλήτων, σημαντικό πρόβλημα για το περιβάλλον των νησιών
- η ενίσχυση του πρωτογενή τομέα και των αγροτικών υποδομών
- η εξασφάλιση ενεργειακής επάρκειας των νησιών.

Τα παραπάνω θέματα εντάχθηκαν σε κάποιο βαθμό στον προγραμματισμό του Γ' ΚΠΣ. Η γεωγραφική κατανομή των διατιθέμενων πόρων κατέδειξε τη σημαντικότερη συγκέντρωση (>70%) στα μεγάλα -ανεπτυγμένα- νησιά (Ομάδα ΙΙΙ), ενώ στα μικρά -χαμηλής ανάπτυξης- νησιά (Ομάδα Ι) κατευθύνεται σταθερά το 2,5% των συνολικών πόρων. Καθοριστικοί παράγοντες της διαμόρφωσης αυτής της χωρικής κατανομής είναι:

- Η έλλειψη έως σήμερα ενός αναπτυξιακού - χωροταξικού μακροπρόθεσμου πλαισίου με καθορισμό τομεακών / θεματικών και γεωγραφικών προτεραιοτήτων / κατευθύνσεων.
- Η ζήτηση και το μέγεθος των αναγκών σε κάθε νησί, άμεσα συσχετιζόμενες με τις ανάγκες μόνιμων κατοίκων αλλά και τις δημιουργούμενες πολλαπλάσιες ανάγκες εξυπηρέτησης των εποχιακών επισκεπτών των νησιών, σε δίκτυα μεταφορικής και λοιπής τεχνικής υποδομής, περίθαλψης, κλπ.
- Η αδυναμία των μικρών νησιών στην προετοιμασία προτάσεων και αντίστοιχη διεκδίκηση δεσμεύσεων για την υλοποίησή τους, σε αντίθεση με τα μεγάλα νησιά που διαθέτουν διοικητική οργάνωση και ετοιμότητα εφαρμογής.

Με βάση την εκ των προτέρων Αξιολόγηση του Συμπληρώματος Προγραμματισμού του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος του Ν. Αιγαίου 2000-2006 (ENVIPLAN - Γ. Θ. Τσεκούρας & Συν/τες, Μάιος 2001), βασικό άξονα για την κατάρτιση του νέου ΣΕΠ αποτέλεσε η διαπίστωση περί μη οριστικής επίλυσης, ή/και αντιμετώπισης σε ικανοποιητικό βαθμό, των αναγκών ανάπτυξης της Περιφέρειας, είτε σε κάποιον τομέα (π.χ. μεταφορές, νερό) είτε γενικά σε κάποιον από τους κοινούς στόχους των προηγούμενων Περιφερειακών Προγραμμάτων (π.χ. έλεγχος και διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης).

Εκτιμήθηκε ως θετικό στοιχείο εξέλιξης του περιεχομένου των Προγραμμάτων η σαφής μετάβαση από την έλλειψη συγκεκριμένης έμφασης (βλ. ΠΕΠ Α' ΚΠΣ), στην προσπάθεια προσανατολισμού και εναρμόνισης της αναπτυξιακής πολιτικής προς την έννοια της αειφορίας των φυσικών πόρων, την ενσωμάτωση Ειδικών Ολοκληρωμένων παρεμβάσεων και τη χρήση της ιδιωτικής συμμετοχής (βλ. ΠΕΠ Β' ΚΠΣ). Η σχετικά καινοτομική αυτή πρόθεση του σχεδιασμού στο Β' ΚΠΣ αποδυναμώθηκε δυστυχώς σταδιακά από τον τρόπο εφαρμογής του Προγράμματος, την ένταξη και απένταξη έργων, τη μη εξασφάλιση της ιδιωτικής συμμέτοχής, τον αργό ρυθμό υλοποίησης των μεγάλων έργων, κλπ. έτσι ώστε να μειώνεται σημαντικά η τελική αποτελεσματικότητά του.

Η επιλογή των Αξόνων Προτεραιότητας του νέου Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Ν. Αιγαίου βασίζεται στη σημασία που έχουν για την ανάπτυξη της Περιφέρειας οι παρακάτω τέσσερεις κύριοι τομείς / ενότητες:

- Μεταφορές - Επικοινωνίες
- Περιβάλλον
- Τουρισμός
- Ανθρώπινο δυναμικό και δραστηριότητες.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιφέρειας δικαιολογούν και τεκμηριώνουν επαρκώς την επιλογή και την ιεράρχηση των Αξόνων του Προγράμματος και των επιμέρους ομάδων δράσεων που περιέχονται σ' αυτούς. Οι Άξονες αυτοί είναι:

Άξ. 1: Αντιμετώπιση της απομόνωσης και του νησιωτικού χαρακτήρα / Βασικές Υποδομές

Άξ. 2: Προστασία περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων

Άξ. 3: Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης και αναπροσανατολισμός

Άξ. 4: Ενίσχυση και αξιοποίηση των δυναμικών νησιωτικών κέντρων ανάπτυξης

Άξ. 5: Ανάπτυξη της υπαίθρου και ενίσχυση νησιών περιοχών χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης

Άξ. 6: Τεχνική Βοήθεια.

Β.3.6 Σύνοψη προβλημάτων και δυνατοτήτων

Κύρια θέματα που στοιχειοθετούν την ελλειμματικότητα της Περιφέρειας στο σύνολό της, αποτελώντας ανασταλτικούς παράγοντες της ανάπτυξης ή/και επιβίωσης ορισμένων περιοχών, είναι:

- η συνεχώς αυξανόμενη ελλειμματικότητα σε νερό,
- ο χρόνος και το κόστος των μεταφορών ανθρώπων και αγαθών προς και από την περιφέρεια αλλά και ενδοπεριφερειακά,
- ο χρόνος και το κόστος διεκπεραίωσης εξυπηρετήσεων και υπηρεσιών,
- η μη αξιοποίηση υφιστάμενων σημαντικών πόρων (π.χ. ενέργεια, αλιεία),
- η ελλειμματικότητα σε ενέργεια,
- η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος (χερσαίου και υδάτινου),
- η ελλειμματικότητα σε στελέχωση της διοίκησης και των υπηρεσιών της περιφέρειας,
- η υπερεξάρτηση από τον τουρισμό.

Οι βασικοί περιορισμοί που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον σχεδιασμό της ανάπτυξης της Περιφέρειας συνοψίζονται ως εξής:

- Ο νησιωτικός χαρακτήρας και η μεγάλη έκταση των διοικητικών ορίων της Περιφέρειας, σε συνδυασμό με την έντονη εποχικότητα της τουριστικής δραστηριότητας, δημιουργούν ειδικά προβλήματα στην οργάνωση και λειτουργία των απαραίτητων δικτύων παραγωγής και διανομής στους κρίσιμους τομείς των μεταφορών, των επικοινωνιών και της ενέργειας.
- Η υπερσυγκέντρωση του τουρισμού σε ορισμένα νησιά οδηγεί στην ανάγκη ορθολογικής διαχείρισης των ήδη περιορισμένων υδάτινων πόρων και αποτελεσματικής αντιμετώπισης των αρνητικών επιπτώσεων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.
- Οι περιορισμένες δυνατότητες του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα της οικονομίας προσδιορίζουν τον τοπικό χαρακτήρα και προσανατολισμό της παραγωγής στην εξυπηρέτηση των εποχικών αναγκών του τριτογενή τομέα.
- Το μικρό μέγεθος των διαθέσιμων πόρων και οι οργα-

νωτικές ανεπάρκειες των αναπτυξιακών φορέων, που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια, προδιαγράφουν τα πλαίσια και καθορίζουν το βαθμό αξιοποίησης των αναπτυξιακών δυνατοτήτων και των ευκαιριών που προσφέρονται σε κάθε νησί.

• Οι ειδικές δυσκολίες στη «θωράκιση» του χώρου από φυσικούς και ανθρωπογενείς κινδύνους.

• Η αδυναμία εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας στην υλοποίηση έργων υποδομής, επενδύσεων κλπ.

• Η έλλειψη πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού δεν διευκολύνει τον έλεγχο των χρήσεων γης και δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται.

Σε αντιπαραβολή με τις παραπάνω αδυναμίες υφίστανται ευνοϊκές προοπτικές και κατάλληλες συνθήκες για μελλοντική δυναμική αναπτυξιακή πορεία της Περιφέρειας.

α. Η βασική καθοριστική δραστηριότητα για την ανάπτυξη του χώρου του Ν. Αιγαίου θα συνεχίσει μεσοπρόθεσμα να είναι ο τουρισμός.Η ιδιαίτερη γεωγραφική θέση και η γεωμορφολογική σύσταση του χώρου, σε συνδυασμό με τις ήπιες κλιματολογικές συνθήκες, την πολιτισμική κληρονομιά και παράδοση των νησιών και την υψηλή ποιότητα του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, συνιστούν τους κυριότερους ενδογενείς παράγοντες που θα εξακολουθήσουν να προσελκύουν το ενδιαφέρον των ξένων και Ελλήνων επισκεπτών. Σύμφωνα με τις διαφαινόμενες τάσεις της ζήτησης για θαλάσσιο τουρισμό στη Μεσόγειο, τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου έχουν τη δυνατότητα και πρέπει να αποτελέσουν κύριους πόλους έλξης και προορισμού των νέων τουριστικών ρευμάτων και προσφοράς νέων τουριστικών προϊόντων. Η στρατηγική αξιοποίησης των διαθέσιμων τουριστικών πόρων είναι υποχρεωμένη να λάβει υπόψη της τις αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον, που συνεπάγεται η συγκέντρωση τουριστικής δραστηριότητας σε συγκεκριμένους γεωγραφικούς χώρους και σε περιορισμένη χρονική περίοδο.

β. Περιορισμένες αλλά υπαρκτές δυνατότητες ανάπτυξης υπάρχουν στον πρωτογενή τομέα που αντιμετωπίζει τα προβλήματα της στενότητας των φυσικών πόρων (εύφορης γης και υδάτινου δυναμικού) και του κόστους μεταφοράς γεωργοκτηνοτροφικών εφοδίων και προϊόντων.

γ. Σχετικές δυνατότητες υπάρχουν, επίσης, στον τομέα των επενδύσεων στη μεταποίηση τοπικών προϊόντων και την ανάπτυξη υψηλής τεχνολογίας ανεξάρτητης από πρώτες ύλες.

δ. Αξιοποίηση του γεγονότος ότι ο χώρος αποτελεί είσοδο (σύνορο) της Ε.Ε.

Γ. ΠΡΟΤΑΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

(βλ. παράρτημα: χάρτες: Δ1.1, Π2)

Γ.1 Πρότυπο χωρικής ανάπτυξης

Ο προβλεπόμενος ρόλος της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου σε εθνικό επίπεδο την περίοδο 2000-2015, προσδιορίζεται ως εξής:

• Ο χώρος του Ν. Αιγαίου θα λειτουργήσει ως σημαντικότατος εθνικός πόλος έλξης τουριστικής δραστηριότητας υψηλής έντασης και απόδοσης. Ο έλεγχος της δραστηριότητας αυτής και η σταδιακή επιδίωξη καλύτερης διάχυσής της στο χώρο και στη διάρκεια του έτους, καθώς και η παράλληλη επιδίωξη πολυτομεακής μορφής ανάπτυξης είναι αναγκαία ώστε να ελαχιστοποιηθούν τα προβλήματα της μονόπλευρης εξάρτησης της ανάπτυξης του χώρου του Ν. Αιγαίου αποκλειστικά από τον Τουρισμό.

• Η πολιτιστική και περιβαλλοντική αξία της Περιφέρειας θα διατηρήσει και θα ενισχύσει την ακτινοβολία της και θα οδηγήσει σε υψηλότερης ποιότητας τουριστικό «προϊόν» -και αντίστοιχη προσέλκυση υψηλότερης στάθμης επισκεπτών- καθώς και σε ανάπτυξη δραστηριοτήτων εκπαίδευσης και έρευνας στους τομείς του περιβάλλοντος και του πολιτισμού.

• Τα νησιά θα αποτελέσουν ελκυστικό χώρο ιδιωτικών επενδύσεων στον τουριστικό τομέα κυρίως σε υποδομές ειδικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιου, πολιτιστικού, συνεδριακού, αγροτοτουρισμού και σε παράλληλες επιχειρήσεις παροχής σχετικών υπηρεσιών διαμονής, αναψυχής και εξυπηρετήσεων).

• Παραμένει στην Περιφέρεια ο ρόλος της εισόδου της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τόσο ακτοπλοϊκά ως νοτιοανατολικό άκρο στη Μεσόγειο, όσο και αεροπορικά από διάφορους προορισμούς, μέσω των διεθνών αεροδρομίων της, όπως αυτά προβλέπεται να αναπτυχθούν.

Οι βασικές στρατηγικές επιλογές για την Περιφέρεια Ν. Αιγαίου είναι:

Ως προς το Ανθρώπινο δυναμικό

- Γενική βελτίωση της δημογραφικής εικόνας και σταδιακή άμβλυνση των ενδοπεριφερειακών δημογραφικών ανισορροπιών.

- Διατήρηση χαμηλής ανεργίας με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από την προσέλκυση επενδύσεων στον τουρισμό και τη μεταποίηση και με την στήριξη του πρωτογενή τομέα καθώς και επιχειρήσεων «ουδέτερου προσανατολισμού».

Ως προς το Βιοτικό Επίπεδο και ποιότητα ζωής

- Αύξηση του κατά κεφαλή ΑΠΠ από την αποδοτικότερη λειτουργία του τουρισμού, της μεταποίησης, του πρωτογενή τομέα και τις παραγωγικές επενδύσεις.

- Αντιμετώπιση της προσπελασιμότητας με την οργάνωση του συστήματος μεταφορών κυρίως ενδοπεριφερειακά.

- Βελτίωση των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών (εκπαίδευση, περίθαλψη, πολιτισμός, ψυχαγωγία, διοίκηση).

- Προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος με χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, αειφορική διαχείριση περιβαλλοντικών πόρων, κατάλληλες τεχνικές υποδομές.

Ως προς τη Χωροταξική Οργάνωση

- Ορθολογική ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου, επαρκής και κατάλληλος εξοπλισμός οικιστικών κέντρων σε διοικητικές και κοινωνικές εξυπηρετήσεις.

- Χωρική οργάνωση και λειτουργία βασικών δραστηριοτήτων και υποδομών (τουρισμός, γεωργία / κτηνοτροφία, εξόρυξη, μεταποίηση).

- Έλεγχος πολεοδομικής και οικιστικής ανάπτυξης.

- Διατήρηση του φυσικού αποθέματος (περιορισμοί χρήσεων γης).

Λειτουργίες υπερεθνικής εμβέλειας

Ο τουρισμός και η πολιτιστική κληρονομιά

Ήδη ο χώρος των νησιών του Ν. Αιγαίου είναι διεθνώς καταξιωμένος ως πόλος έλξης επισκεπτών λόγω του ήπιου κλίματος, των δυνατοτήτων διαμονής, του φυσικού εξαίρετου περιβάλλοντος και κυρίως των πολιτιστικών του πόρων, αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων, της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και της σύγχρονης πολιτιστικής φυσιογνω-

μίας. Έτσι, εκτός της λειτουργίας του Ν. Αιγαίου ως διεθνές κέντρο διακοπών θα ισχυροποιηθεί η ακτινοβολία του ως «κοιτίδα πολιτισμού». Αυτό συνεπάγεται αντίστοιχη προσέλκυση δραστηριοτήτων και επενδύσεων.

Το φυσικό περιβάλλον και η αειφόρος διαχείρισή του

Τα βασικά στοιχεία που συνιστούν τη σπουδαιότητα και τη μοναδικότητα του φυσικού περιβάλλοντος του Ν. Αιγαίου αφορούν:

-Το φυσικό τοπίο: από πλευράς ποικιλότητας, κλίμακας και μορφής (ακτές, σπήλαια, πολυνησιακά χαρακτηριστικά, ορεινές περιοχές).

-Τη χλωρίδα και την πανίδα: η διατήρηση της βιοποικιλότητας στα θαλάσσια και νησιωτικά οικοσυστήματα, ειδικά στις παράκτιες περιοχές και στα λιγότερο αναπτυγμένα νησιά απαιτεί κατάλληλες μορφές διαχείρισης που θα είναι συμβατές και με τη βελτίωση συνθηκών του τοπικού πληθυσμού.

- Την ποιότητα των θαλάσσιων υδάτων: που έως σήμερα είναι κατά 100% κατάλληλα για κολύμβηση και η οποία επιβάλλεται να διαφυλαχθεί σαν βασικός παράγοντας έλξης.

Συνυφασμένη με μια υποδειγματική αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων είναι η δυνατότητα προσέλκυσης του διεθνούς επιστημονικού και ερευνητικού ενδιαφέροντος για το Ν. Αιγαίο, για σχετικές δραστηριότητες.

Επισημαίνεται ότι η διατήρηση και ανάπτυξη της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδίως σε ευαίσθητες περιοχές όπως οι νησιωτικές, αποτελούν βασικές επιλογές της Ευρωπαϊκής Χωροταξικής Πολιτικής.[4]

Σύμφωνα με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης καθορίζονται οι στόχοι της ολοκληρωμένης διαχείρισης των νησιών, οι οποίοι είναι:

-Η συγκράτηση / σταθεροποίηση του νησιωτικού πληθυσμού, μέσω της άρσης της απομόνωσης, της βελτίωσης της προσπελασιμότητας και της εξασφάλισης υποδομής και παροχής υπηρεσιών.

-Η ολοκληρωμένη οικονομική ανάπτυξη, με διεύρυνση των δυνατοτήτων απασχόλησης και διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των νησιών και τη στήριξη εναλλακτικών μορφών ήπιας ανάπτυξης.

-Η προστασία φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς με την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων και της ποικιλότητας του τοπίου και με την ανάδειξη των ιστορικών πολιτιστικών μνημείων.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών υιοθετούνται οι κατωτέρω αρχές:

-Η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής ιδιαιτερότητας κάθε νησιού πρέπει να αποτελεί τον πυρήνα ενός Ολοκληρωμένου Νησιωτικού Σχεδιασμού.

-Ο σχεδιασμός των δραστηριοτήτων και των αντίστοιχων έργων ή των έργων υποδομής θα πρέπει να σέβεται τη φέρουσα ικανότητα των φυσικών οικοσυστημάτων και πόρων. Ως φέρουσα ικανότητα μπορεί να ορισθεί η συνιστώσα των αλληλεπιδράσεων και αλληλεξαρτήσεων του περιβαλλοντικού, κοινωνικού και οικονομικού χώρου, και προσδιορίζεται από το βέλτιστο επίπεδο των συνιστωσών της. Οι επιλογές για τον αιγαιοπελαγίτικο χώρο, σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, εστιάζουν σε δύο ομάδες σχετικών δεικτών, άμεσα συνδεδεμένες με την περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική χωρητικότητα. Εκτιμάται ότι στο άμεσο μέλλον, η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας μπορεί να βασισθεί στο ακόλουθο πλέγμα δεικτών:

1. Περιβαλλοντικοί δείκτες (διαθέσιμος φυσικός υποδοχέας και χωρητικότητα ακτών).

2. Κοινωνικο-οικονομικοί δείκτες (ποσοστό των ασφαλώς διατιθέμενων στερεών αποβλήτων, ποιότητα διατιθέμενων σε φυσικούς αποδέκτες υγρών αποβλήτων, ενεργειακή επάρκεια, επάρκεια υδατικών πόρων, πληθυσμιακή σχέση μονίμων κατοίκων - επισκεπτών, μέσος όρος πληρότητας την τελευταία δεκαετία, μέσος ρυθμός μείωσης εσόδων ανά κλίνη σε διάστημα δεκαετίας, επάρκεια υγειονομικής περίθαλψης).

- Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί την κινητοποίηση του νησιωτικού πληθυσμού και την καλλιέργεια του αισθήματος κοινής ευθύνης.

- Ο σχεδιασμός για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης θα γίνεται σε επίπεδο νησιού και νησιωτικής ενότητας (Νομαρχία / Περιφέρεια).

- Κατά τη χάραξη των διαφόρων αναπτυξιακών - τομεακών πολιτικών, απαιτείται ο σεβασμός της φέρουσας ικανότητας των νησιών και των οικοσυστημάτων.

Γ.2. Αναπτυξιακό πλαίσιο

Γ.2.1 Πληθυσμός

Το έτος 2015 υπολογίζεται ότι ο πληθυσμός της Περιφέρειας θα υπερβαίνει τους 350.000 κατοίκους, λαμβανομένων υπόψη των τάσεων φυσικής και μεταναστευτικής κίνησης σε περιφερειακό επίπεδο. Στόχος παραμένει η βελτίωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων ως προς τα μεγέθη πληθυσμού (συγκράτηση / διατήρηση πληθυσμιακής βάσης στα πολύ μικρά νησιά, εξυγίανση δημογραφικής σύνθεσης σχεδόν στο σύνολο των νησιών, κλπ.).

Γ.2.2 Προβλέψεις απασχόλησης και προϊόντος

Γ.2.2.1 Ο πρωτογενής τομέας

Η συμμετοχή του τομέα στη συνολική απασχόληση το 2015 προβλέπεται ποσοστό απασχόλησης της τάξης του 8% (το 1996 ήταν 10,6%). Αλλά και η συμβολή του αγροτικού προϊόντος στο ΑΠΠ αναμένεται να περιορισθεί ακόμη περισσότερο (κυμαινόμενο πλησίον του 7-8% το 2015), δεδομένων των έως σήμερα διαμορφωμένων τάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο καθώς και της αναμενόμενης οικονομικής φυσιογνωμίας της Περιφέρειας στο άμεσο περιβάλλον παρά την επιδίωξη για διατήρηση και ενίσχυση του τομέα.

Γ.2.2.2 Ο δευτερογενής τομέας

Η συμβολή του δευτερογενή τομέα στην περιφερειακή οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις κατασκευές και την μεταποίηση.

Η έως σήμερα διαμορφωμένη επενδυτική δραστηριότητα στη μεταποίηση κρίνεται υποτονική (με εξαίρεση την ανοδική πορεία των ναυπηγείων Νεωρίου) οφειλόμενη σε μεγάλο βαθμό στη νησιωτικότητα με συνέπεια την επικοινωνιακή δυσκαμψία, την αδυναμία αξιόλογων οικονομιών κλίμακας και ανταγωνιστικού προϊόντος.

Παρά την ισχύ ενός αναπτυξιακού νόμου (2601/98), ελκυστικού για επενδύσεις στα μικρά νησιά, τα αναμενόμενα αποτελέσματα ως προς τη συμβολή του δευτερογενή τομέα στην απασχόληση και το ΑΠΠ με ορίζοντα το 2015, δεν αναμένεται υπέρβαση των αντίστοιχων μεγεθών της τελευταίας δεκαετίας (20% της απασχόλησης και 15-18% του ΑΠΠ). Η οικοδομική δραστηριότητα άμεσα συναρτώμενη με τον τουρισμό, αναμένεται να διατηρήσει τη σημαντική συμβολή της στα οικονομικά μεγέθη του τομέα.

4 Που διατυπώνονται στο πρώτο επίσημο «Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου» (ΣΑΚΧ) της άτυπης συνάντησης των Υπουργών Χωροταξίας της Ε.Ε. τον Ιούνιο του 1997 στο Νοορτβέικ.

Γ.2.2.3 Ο τριτογενής τομέας

Το 1996 η απασχόληση στο τριτογενή τομέα αποτελεί το 68,3% της συνολικής σε επίπεδο Περιφέρειας, ενώ το 1998 ο τριτογενής τομέας υπερβαίνει το 80% του ΑΠΠ, συμβάλλοντας καθοριστικά στο υψηλό κατά κεφαλή ΑΠΠ (υψηλότερο το μέσου εθνικού). Η πρωτοκαθεδρία του τουρισμού στη διαμόρφωση τόσο της αγοράς εργασίας όσο και του προϊόντος θα διατηρηθεί και μελλοντικά υπό την προϋπόθεση αναγκαίων αλλαγών αναφορικά με τις μορφές και την ένταση της τουριστικής κίνησης, την άμβλυνση της εποχικότητας, τη συμπληρωματικότητα με δραστηριότητες του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

Γ.2.2.4 Περιφερειακή αγορά εργασίας

Για τη συγκρότηση μιας «άλλου τύπου» περιφερειακής αγοράς εργασίας για το Ν. Αιγαίο, που δεν θα αποτελεί άθροισμα των επιμέρους τοπικών αγορών, προβλέπεται ότι θα παίξουν καταλυτικό ρόλο:

- η συνεχής βελτίωση των επικοινωνιακών δυνατοτήτων μεταξύ των νησιών,

- η υιοθέτηση, η ενίσχυση και διάχυση της χρήσης καινοτόμων μεθόδων εργασίας, όπως η τηλεργασία και εκπαίδευση,

- η αποσαφήνιση της κατεύθυνσης της κύριας παραγωγικής φυσιογνωμίας της περιφερειακής οικονομίας, με την υιοθέτηση αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης,

- πιθανές εξειδικεύσεις ορισμένων τοπικών αγορών εργασίας, στηριζόμενες σε αντίστοιχους ρόλους που ενδέχεται να παίξουν «περιοχές-κλειδιά» στο παραγωγικό υπόβαθρο της Περιφέρειας.

- Η βαρύτητα του τριτογενή τομέα και κυρίως του τουρισμού στην απασχόληση της Περιφέρειας έως σήμερα, θα διατηρηθεί αναμφισβήτητα και την επόμενη δεκαετία. Η ανάγνωση της διαπίστωσης αυτής θα πρέπει να συνοδεύεται και από το πλαίσιο των ακόλουθων θέσεων:

- Έλεγχος, διύλιση της τουριστικής δραστηριότητας μαζικού χαρακτήρα, μέσω των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης με συνεπαγόμενη στροφή προς εναλλακτικές, ήπιες μορφές, εναρμονισμένες με το χαρακτήρα της κάθε περιοχής και με κατεύθυνση άρσης της εποχικότητας της απασχόλησης.

- Η υιοθέτηση της εξειδίκευσης της Περιφέρειας ως τουριστικού προορισμού σε διεθνές επίπεδο, δεν πρέπει να ταυτισθεί σε επίπεδο απασχόλησης με τη μονοκαλλιέργεια ή μονοανάπτυξη του τουρισμού, καθώς εγκυμονεί κινδύνους συνολικής ανατροπής των δυνατοτήτων απασχόλησης του τοπικού πληθυσμού.

- Παρουσία και των τριών παραγωγικών τομέων σε κάθε «αυτοτελή» χωρική ενότητα, που θα εξασφαλίζει μια περισσότερο ισόρροπη κατανομή ανθρώπων και δραστηριοτήτων στο νησιωτικό χώρο. Προϋπόθεση για τη διατήρηση των δραστηριοτήτων του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα αποτελεί η περαιτέρω ενίσχυσή τους με κατάλληλες υποδομές, ρυθμίσεις και κίνητρα, με πιλοτικές εφαρμογές τεχνολογικών και μεθόδων διαχείρισης / εξοικονόμησης ενέργειας, νερού και πρώτων υλών.

- Σημειώνεται ότι η διατήρηση ενός ικανού αριθμού απασχολουμένων, σε τομείς / κλάδους που δοκιμάζονται και σε ευρωπαϊκό επίπεδο -συνεπεία της εγκατάλειψης του «αγροτικού χώρου» και της αποβιομηχάνισης / τριτογενοποίησης- στον ιδιόμορφο χώρο του Ν. Αιγαίου, απαιτεί παρεμβάσεις και εξασφάλιση εξωγενών παραγόντων που υπερβαίνουν τις εκτιμήσεις του παρόντος.

- Η «τυπολογία» της απασχόλησης και ανεργίας στα νησιά στο άμεσο μέλλον, είναι βέβαιο ότι θα συνδυάζει κληρονομιές του παρελθόντος και σημερινές δυναμικές που υπερβαίνουν τα όρια της Περιφέρειας. Χαρακτηριστικά αναφέρονται:

- Η Επαγγελματική κινητικότητα των κατοίκων προς δραστηριότητες σχετιζόμενες με τον τουρισμό και γενικότερα με τις υπηρεσίες.
- Η ανάπτυξη καινοτόμων μεθόδων εργασίας, όπως η τηλεργασία.
- Το μικρό ποσοστό ανεργίας, που θα συνεχίσει να κινείται χαμηλότερα από το μέσο εθνικό.

Γ.3 Χωροταξική Οργάνωση

Γ.3.1 Ιεράρχηση Οικιστικού Δικτύου

Ο κατακερματισμός των ανθρωπογεωγραφικών ενοτήτων που διέπει τον χαρακτήρα της ανάπτυξης του νησιωτικού χώρου του Ν. Αιγαίου, αναπαράγεται και θα συνεχίσει να αναπαράγεται δημιουργώντας την αναγκαιότητα για Οικιστικά Κέντρα, διαφορετικού τύπου και διαφορετικού τρόπου κατάταξης σε επίπεδα από τα αντίστοιχα της ηπειρωτικής χώρας.

Η κατάταξη και ιεράρχηση των οικιστικών κέντρων της Περιφέρειας προσδιορίζεται από:

- Την συνεκτίμηση τόσο του μόνιμου πληθυσμού όσο και του μέσου εποχιακού, χωρίς τις ακραίες τους τιμές, με την αναμενόμενη εξέλιξή του. Το βαθμό επιρροής και γεωγραφικής εμβέλειας του οικιστικού κέντρου στο συγκεκριμένο χώρο της Περιφέρειας και στα οικιστικά κέντρα που εξαρτώνται από αυτό.
- Τον βαθμό επιρροής και γεωγραφικής εμβέλειας του οικιστικού κέντρου στο συγκεκριμένο χώρο της Περιφέρειας και στα οικιστικά κέντραπου εξαρτώνται από αυτό.
- Την προηγούμενη αντιστοιχία και κατάταξή του στη χωροταξική οργάνωση των νομών (ΥΧΟΠ '84).
- Τις εξυπηρετήσεις και τον εξοπλισμός τους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, τα Οικιστικά Κέντρα της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου κατατάσσονται σε τέσσερεις βαθμίδες / επίπεδα,:

Περιφερειακά Κέντρα: αντίστοιχα με τους οικισμούς 1ου Επιπέδου (Ρόδος, Ερμούπολη).

Νομαρχιακά Κέντρα: αντίστοιχα με οικισμούς 2ου Επιπέδου και 3ου Ενισχυμένου (Κως,Νάξος).

Υπερτοπικά Κέντρα: αντίστοιχα με οικισμούς 3ου Ενισχυμένου ή 3ου Επιπέδου (Κάλυμνος, Κάρπαθος, Φηρά, Μήλος).

Τοπικά Κέντρα: αντίστοιχα με οικισμούς 3ου ή 4ου Επιπέδου (Πάτμος, Λέρος, Αντιμάχεια, Γεννάδιο, Ιαλυσσός, Έμπωνας, Κρεμαστή, Αρχάγγελος, Φαληράκι Ρόδου, Χώρα Άνδρου, Χώρα Τήνου, Μύκονος, Κορρησία, Παροικιά, Ίος).

Λοιποί Οικισμοί: περιλαμβάνουν όλους τους οικισμούς 4ου και 5ου Επιπέδου (169 οικισμοί Ν. Δωδεκανήσου και 409 οικισμοί Ν. Κυκλάδων).

Γ.3.2 Οικιστική Οργάνωση και λειτουργία

Στον τομέα της οικιστικής ανάπτυξης, πρέπει να εξορθολογισθεί και περιορισθεί η επέκταση της οικιστικής χρήσης σε νέες περιοχές και η κατάληψη γεωργικών, δασικών ή άλλων εκτάσεων. Προς την κατεύθυνση αυτή πρέπει:

- Να περιοριστεί δραστικά η εκτός σχεδίου δόμηση (κατάργηση παρεκκλίσεων, αναπροσαρμογή όρων δόμησης, επιβολή περιορισμών).
- Να γενικευθεί ο σχεδιασμός χρήσεων γης στην ύπαιθρο μέσω των νέων Γ.Π.Σ. και Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.

• Να υιοθετηθεί η αρχή της «συμπαγούς πόλης».

• Να αποκτήσουν σχέδιο και αναβαθμισθούν ποιοτικά τα οικιστικά κέντρα. Ειδικά για εγκρίσεις, επεκτάσεις και αναθεωρήσεις σχεδίων πόλεων και οικισμών που βρίσκονται σε παράκτιες περιοχές, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά του παράκτιου χώρου και να αιτιολογούνται ειδικά οι προτάσεις τους για τα τμήματα των οικισμών που βρίσκονται στην κρίσιμη και τη δυναμική ζώνη του άρθρου 3 του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Παράκτιο Χώρο.

Ως προς τη δόμηση προτείνεται η υιοθέτηση κανόνων - προτύπων στη βάση των αρχών της αειφορίας καθώς και αρχιτεκτονικού και μορφολογικού περιεχομένου.

Η οργάνωση και λειτουργία του οικιστικού δικτύου αναμένεται να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

• Τα κύρια αστικά και ημιαστικά κέντρα θα συνεχίσουν να παρουσιάζουν την ισχυρή τους εξωστρέφεια και να ασκούν επιρροή στα γειτονικά κέντρα ή νησιά παρόλο που η ανάπτυξή τους αναμένεται να ακολουθήσει μετριότερους ρυθμούς από αυτούς των μεσαίων και μικρότερων νησιών.

• Τα δύο Περιφερειακά Κέντρα Σύρος και Ρόδος διατηρούν και επαυξάνουν το ρόλο τους ως διοικητικά και εμπορικά κέντρα με καλύτερη σύνδεση μεταξύ τους και με τα Νομαρχιακά Κέντρα που εξαρτώνται από αυτά.

• Τα δύο Νομαρχιακά Κέντρα, η Κως και η Νάξος ενισχύονται στον διοικητικό και παραγωγικό τους ρόλο εξοπλισμένα με κομβικά λιμάνια και διεθνή αεροδρόμια και θα συνεχίσουν (Κως) ή θα αρχίσουν (Νάξος) να αποτελούν επίσης βασικές πύλες εισόδου στην Περιφέρεια και από το εξωτερικό.

• Στο επίπεδο των Υπερτοπικών Κέντρων θα αποτελέσουν πόλους ενισχυμένου επιπέδου η Μήλος, η Θήρα, η Κάρπαθος και η Κάλυμνος. Η ενίσχυση των βασικών υποδομών μεταφορών (λιμάνια και αεροδρόμια) και των κοινωνικών εξυπηρετήσεων (εκπαίδευση, υγεία, πολιτισμός) στα νησιά αυτά, σε συνδυασμό με επενδύσεις και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας σε τουρισμό, υπηρεσίες και μεταποίηση μέσω των δράσεων του Γ' ΚΠΣ, θα στηρίξουν και θα αναβαθμίσουν το ρόλο τους.

• Στο επίπεδο των μικρότερων νησιών (των περιοχών μέσης και χαμηλής ανάπτυξης) αναμένεται σχετική μείωση του σημερινού επιπέδου εξάρτησης με την ενίσχυση της επάρκειάς τους τόσο και κοινωνικές και τεχνικές υποδομές και εξυπηρετήσεις, όσο και με την ορθολογική οργάνωση των μεταφορικών συνδέσεων κυρίως των ακτοπλοϊκών.

Η οικονομική στήριξη των λειτουργικών σχέσεων ομάδων νησιών ή οικισμών θα δημιουργήσει γεωγραφικές υποενότητες σε επίπεδο επαρχείου ή και χαμηλότερο, με μεγαλύτερη εσωτερική συνοχή και μικρότερη εξάρτηση από τα πλησιέστερα κύρια κέντρα εντός και εκτός της Περιφέρειας. Τέτοιες υποενότητες αποτελούν π.χ.:

- Οι βόρειες Κυκλάδες
- Οι δυτικές Κυκλάδες
- Οι νότιες - κεντρικές Κυκλάδες με κέντρο την Ίο
- Η βόρεια Δωδεκάνησος με κέντρα την Πάτμο και τη Λέρο
- Η νότια Δωδεκάνησος με κέντρο την Κάρπαθο
- Η νότια Ρόδος με κέντρο το δίπολο Γεννάδιο - Λίνδο

Οι υποενότητες αυτές θα εξυπηρετηθούν από τη λειτουργία των προτεινόμενων Τοπικών Κέντρων, 9 στη Δωδεκάνησο και 6 στις Κυκλάδες.

• Τέλος, στο επίπεδο των πολύ μικρών οικισμών (<100 κατ.), αναμένεται στασιμότητα σε επίπεδο Περιφέρειας, ενώ στο επίπεδο του Ν. Κυκλάδων αναμένεται μείωση, που σημαίνει κίνδυνο ερήμωσης και εγκατάλειψης ορισμένων νησιών. Η τάση αυτή μπορεί να ανασχεθεί μόνο με ειδικές τοπικές αναπτυξιακές παρεμβάσεις και ειδικότερο χωροταξικό σχεδιασμό στο συγκεκριμένο χώρο.

Γ.3.3 Κοινωνικός εξοπλισμός

Τα Οικιστικά Κέντρα, όπως περιγράφονται παραπάνω, προκειμένου να επιτελέσουν το ρόλο τους αποτελεσματικά, πρέπει να ικανοποιήσουν δύο συνθήκες:

α. Να εξασφαλίσουν τον ελάχιστο απαραίτητο «εξοπλισμό» σε υπηρεσίες και υποδομές διοικητικού και κοινωνικού χαρακτήρα.

β. Ο στόχος της βελτίωσης του επιπέδου των παρεχομένων εξυπηρετήσεων και μετά την ολοκλήρωση των προτεινομένων δομών και υποδομών θα επιτευχθεί με την εφαρμογή νέας προσέγγισης στη λειτουργία των μηχανισμών της Διοίκησης, που θα επωφελείται από καινοτόμα συστήματα οργάνωσης (πολυδύναμα) και τη χρήση νέων τεχνολογιών (τηλεματικής, πολυμέσων κλπ).

Σαν παράδειγμα τέτοιων καινοτόμων μεθόδων προτείνεται η οργάνωση σε κάθε υπερτοπικό ή/και τοπικό κέντρο μιας «πολυδύναμης μονάδας» στελεχωμένης με ένα έως τρία άτομα, πολλαπλών αρμοδιοτήτων και κατάλληλης τεχνικής κατάρτισης για τη διεκπεραίωση όλων των θεμάτων τοπικού επιπέδου. Η μονάδα αυτή θα βρίσκεται σε άμεση σύνδεση με ένα «Διϋπηρεσιακό Όργανο», εγκατεστημένο στο Περιφερειακό Κέντρο (στην έδρα του Νομού ή και της Περιφέρειας), για την επίλυση κάθε προβλήματος διοικητικής εξυπηρέτησης των πολιτών (αδειοδοτήσεις, ασφαλιστικά, έκδοση πιστοποιητικών, πληροφόρηση, κ.λπ.).

Οι αναμενόμενες θετικές επιπτώσεις από μια τέτοια οργάνωση αφορούν τον περιορισμό των μετακινήσεων και την επιβάρυνση των υποδομών και μέσων μεταφορών, τη μείωση του χρόνου εκτέλεσης ενεργειών και έργων και κυρίως την άμβλυνση του αισθήματος της απομόνωσης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των μικρών νησιωτικών οικισμών.

Η παροχή υπηρεσιών υγείας στις νησιωτικές περιοχές συνδέεται άμεσα με τη γεωγραφική ιδιαιτερότητα της περιοχής. Η στρατηγική ανάπτυξη των Περιφερειακών Συστημάτων Υγείας Πρόνοιας προβλέπει:

• Τη λειτουργία μονάδων ανά νησί με σημαντικό βαθμό διοικητικής αυτονομίας ώστε να καθοδηγούνται επαρκώς σε ορθολογική λειτουργία.

• Τη λειτουργία μονάδων αλληλοσυμπληρούμενων, οργανωμένων, όχι κατ' ανάγκη σε ένα σύστημα πυραμίδας βάσει μεγέθους (μεγάλο / μικρό Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας) αλλά σε ένα σύστημα συνεργασίας.

• Τη στελέχωση κάθε Μονάδας Υγείας που θα εγγυάται το ελάχιστο βασικό επίπεδο παροχής υπηρεσιών υγείας στον πληθυσμό κάθε νησιού και τη δυνατότητα να αντιμετωπίζονται σε τοπικό επίπεδο οι επείγουσες και άμεσες ανάγκες υγείας σε συνθήκες αποκλεισμού.

Μέσω επίσης της συνεργασίας των Μονάδων και της Τηλεϊατρικής παρέχονται υπηρεσίες δευτεροβάθμιας περίθαλψης σε ενιαίο πλαίσιο από ένα «ιδεατό Νοσοκομείο - δίκτυο» με πρωταρχικό σκοπό την αύξηση της εμπιστοσύνης του πληθυσμού και τη μείωση των μετακινήσεων προς την Αθήνα.

Στο πλαίσιο των παραπάνω και δεδομένου του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου (ΠΕ.Σ.Υ.Π.) θα πρέπει:

1. Σε μεγάλα νησιά - πρωτεύουσες νομού η ύπαρξη Γενικού Νοσοκομείου.

2. Σε νησιά ή Καποδιστριακούς Δήμους με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων και έντονη τουριστική ανάπτυξη, η ύπαρξη Γενικού Νοσοκομείου - Κέντρου Υγείας ή τουλάχιστον η ύπαρξη ενός πλήρως στελεχωμένου μεγάλου Κέντρου Υγείας.

3. Σε μεγάλα νησιά όπου ήδη υπάρχει Γενικό Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας και πάνω στο νησί υπάρχουν Καποδιστριακοί Δήμοι με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων που απέχουν πάνω από 18 χλμ. από το Γενικό Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας, μπορεί να δημιουργείται Κέντρο Υγείας. Η ανωτέρω απόσταση των 18 χλμ. μπορεί να μειώνεται ακόμα στα 10 χλμ., όταν ο Δήμος παρουσιάζει ιδιαίτερα αυξημένες ανάγκες και ιδιόμορφες συνθήκες π.χ. μεγάλης θερινής αύξησης του πληθυσμού. Ομοίως σε Καποδιστρικούς Δήμους με πληθυσμό πάνω από 3.000 κατοίκους και σε απόσταση πάνω από 50 χλμ. από το Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας, μπορεί να δημιουργείται Κέντρο Υγείας.

4. Σε νησιά ή Καποδιστριακούς Δήμους με πληθυσμό από 1.200 έως 5.000 κατοίκους, η ύπαρξη Κέντρου Υγείας. Όπου λειτουργεί τέτοιο Κέντρο Υγείας, σε Καποδιστριακό Δήμο ή Κοινότητα που είναι εξαιρετικά δυσπρόσιτη και απομονωμένη περιοχή και απέχει πάνω από 30 χλμ. οδικώς από το πλησιέστερο Κέντρο Υγείας μπορεί να δημιουργείται Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο για πληθυσμό μέχρι 700 κατοίκους και Κέντρο Υγείας για πληθυσμό από 700 μέχρι 5.000 κατοίκους. Για πληθυσμό μέχρι 1.200 κατοίκους μπορεί να δημιουργείται Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο εφόσον τροποποιηθεί η κείμενη νομοθεσία.

5. Σε νησιά με πληθυσμό μέχρι 1.200 κατοίκους, η ύπαρξη Πολυδύναμου Περιφερειακού Ιατρείου.

6. Η ύπαρξη απλών Περιφερειακών Ιατρείων προβλέπεται σε όλα τα νησιά ή Καποδιστριακούς Δήμους ή Κοινότητες, ανάλογα με τις γεωγραφικές και πληθυσμιακές ιδιαιτερότητές τους και είναι ανεξάρτητη της δυναμικότητας των κύριων μονάδων που βρίσκονται στο νησί.

Σε ορισμένα νησιά είναι απαραίτητη η δημιουργία Ειδικών Υποδομών Υγείας (π.χ. μονάδα τεχνητού νεφρού, κ.λπ.)

Γ.4 Κατευθύνσεις για την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος

• Ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση και προστασία των περιοχών του δικτύου NATURA 2000 και καθορισμός ζωνών επιτρεπόμενων χρήσεων και δραστηριοτήτων μέσα σε αυτές και στην περίμετρό τους.

• Περιβαλλοντική διαχείριση μεμονωμένων περιοχών που περιλαμβάνονται σε αναγνωρισμένους καταλόγους ευαίσθητων ή /και αξιόλογων οικοσυστημάτων.

• Προστασία, ανάδειξη και προβολή των Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους και ένταξή τους σε δίκτυα ήπιων αναπτυξιακών επενδύσεων και δραστηριοτήτων.

• Καθορισμός επιτρεπόμενων χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης προς την κατεύθυνση της διαφύλαξης του εξωαστικού χώρου, της προστασίας του περιβάλλοντος και του τοπίου.

• Προστασία της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας.

• Προστασία των θαλάσσιων πόρων.

• Απόλυτη ή αυστηρή προστασία ακατοίκητων νήσων και βραχονησίδων.

• Ενίσχυση των θεσμικών μηχανισμών προστασίας του θαλάσσιου οικοσυστήματος.

• Προστασία των δασικών εκτάσεων, αποκατάσταση και προστασία των κατεστραμμένων δασικών εκτάσεων.

• Προστασία αγροτικών και αλιευτικών δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στη διατήρηση των παραδοσιακών αγρο-οικοσυστημάτων και θαλασσίων οικοσυστημάτων (καλλιέργειες σε αναβαθμίδες, αμπελώνες κ.λπ.).

• Πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης και μόλυνσης.

• Προώθηση χάραξης οριογραμμών του αιγιαλού, της παραλίας και αναθεώρησης του παλαιού αιγιαλού.

• Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών φορέων διαχείρισης, περιβαλλον-τικών οργανώσεων, κατοίκων και επισκεπτών.

Για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και την παγίωση της πολιτιστικής ταυτότητας του Ν. Αιγαίου:

• Οργάνωση ενός δικτύου πολιτιστικών πόρων (ιστορικών και αρχαιολογικών χώρων, παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, παραδόσεων και εθίμων, σύγχρονων εκδηλώσεων πολιτισμού).

• Ενθάρρυνση της επανάχρησης του κτιριακού αποθέματος αστικού και αγροτικού χαρακτήρα, με δράσεις αποκατάστασης ιστορικών / παραδοσιακών κτιρίων καθώς και διατήρησης και αναβίωσης παραδοσιακών δραστηριοτήτων.

• Διευκόλυνση της πρόσβασης των τοπικών κοινωνιών στον πολιτισμό με την ενίσχυση σύγχρονων πολιτιστικών πρωτοβουλιών και με την προώθηση της συμμετοχής του κοινού σε δραστηριότητες και εκδηλώσεις στα πλαίσια της λειτουργίας του δικτύου πολιτιστικών πόρων.

• Οργάνωση και προώθηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης σε επαγγέλματα ευαίσθητα από πολιτιστικής πλευράς, όπως π.χ. παραδοσιακές οικοδομικές τεχνικές, μαρμαρογλυπτική, αγγειοπλαστική, ξυλουργική κ.λπ.

• Προστασία και προβολή της ιστορικής και πολιτιστικής συνέχειας μέσα από πολιτικές στους τομείς των μεταφορών και του τουρισμού.

• Αποκατάσταση και προστασία μνημείων, ιστορικών κέντρων πόλεων και παραδοσιακών οικισμών μέσω μιας «λειτουργικής» και όχι απαραίτητα «μουσειακής» προσέγγισης.

Γ.5 Χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων μεταφορικής υποδομής - Στρατηγικές Επιλογές και Κατευθύνσεις

Βασική κατεύθυνση για την ανάπτυξη του συστήματος μεταφορών στο Ν. Αιγαίο αποτελεί η ανάπτυξη λειτουργία και συμπληρωματικότητα κυρίως των ακτοπλοϊκών και αεροπορικών και δευτερευόντως των χερσαίων (οδικών) μεταφορών. Καθοριστικής σημασίας είναι η επίτευξη των ακόλουθων στόχων έως το χρονικό ορίζοντα 2015:

• Αντιμετώπιση των εγγενών δυσχερειών που προκύπτουν από την πολυδιάσπαση του νησιωτικού χώρου και τις χρονοαποστάσεις στην πλήρη κάλυψη των αναγκών μετακίνησης των μονίμων κατοίκων αλλά και του εξαιρετικά μεγάλου αριθμού επισκεπτών, άνισα κατανεμημένου στον χώρο της Περιφέρειας κατά τη διάρκεια του έτους.

• Αντιμετώπιση των αντίστοιχων αναγκών μεταφοράς βασικών προϊόντων και εμπορευμάτων με διάφορους τρόπους και μορφές (φορτηγά αυτοκίνητα, containers, χύδην, κλπ.).

• Αντιμετώπιση των αναγκών μεταφοράς επιβατικών αυτοκινήτων επισκεπτών και κατοίκων.

• Αντιμετώπιση της αδυναμίας στήριξης με κριτήρια αγοράς ενός επαρκούς συστήματος ακτοπλοϊκής σύνδεσης μεταξύ των περισσοτέρων νησιών με αποτέλεσμα την ανάγκη επιδότησης ορισμένων γραμμών.

• Αντιμετώπιση πλήρους κάλυψης των αναγκών και της ζήτησης εναέριων μεταφορών τόσο της διακίνησης επιβατών (κατοίκων και επισκεπτών) όσο και έκτακτων αναγκών μετακινήσεων (υγείας, ασφάλειας / φύλαξης, διοίκησης, κλπ.).

• Διερεύνηση των περιοχών προσθαλάσσωσης υδροπλάνων και η παροχή εγκαταστάσεων ελικοδρομίων για την μεταφορά επισκεπτών.

• Σταδιακή παροχή λιμένων και λιμενικών εγκαταστάσεων παντός καιρού.

Η ακριβής χωροθέτηση των συγκεκριμένων υποδομών (λιμάνια, αεροδρόμια, δρόμοι) θα προσδιορισθεί από χωροταξικό σχεδιασμό χαμηλότερου γεωγραφικού επιπέδου (νομός, νησί).

Γ.5.1 Θαλάσσιες μεταφορές

Βασικοί άξονες:

• Ορθολογικός σχεδιασμός και λειτουργία γραμμών «κορμού» και «δευτερευουσών» γραμμών (κυκλικών ή ακτινωτών συνδέσεων) εξυπηρέτησης υποσυστημάτων νησιών, ώστε να μειωθεί το βασικό πρόβλημα των χρονοαποστάσεων και να διασφαλίζεται η προσπελασιμότητα όλων των νησιών για όλο το χρόνο.

• Εξασφάλιση λιμενικών υποδομών κατάλληλα και αντίστοιχα ιεραρχημένων (σε μέγεθος, χωρητικότητα, εξυπηρετήσεις), ώστε να ικανοποιούν την επιθυμητή λειτουργία και κατάλληλα χωροθετημένων στην Περιφέρεια.

• Μέριμνα για χωροθέτηση, λειτουργία εμπορικών λιμένων.

• Προώθηση χρήσης των κατάλληλων σκαφών (τύπος, μέγεθος, ταχύτητα) για κάθε περίπτωση με θέσπιση πλαισίου κινήτρων προς την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Οι θαλάσσιες συνδέσεις κατατάσσονται σε τρία επίπεδα:

• Κύριες διεθνείς, διαπεριφερειακές και διανομαρχιακές συνδέσεις (γραμμές «κορμού») που συνδέουν μεταξύ τους μόνο τα κομβικά λιμάνια περιφερειακής σημασίας της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου με τα αντίστοιχα των ομόρων περιφερειών ή τα κύρια λιμάνια εθνικής σημασίας. Στο επίπεδο αυτό πρέπει να αξιοποιηθούν επίσης οι δυνατότητες διασυνδέσεων με την Κύπρο και τη Δυτική Ασία, καθώς επίσης και η δυνατότητα απολήξεων, γραμμών από τη Μαύρη Θάλασσα και την Τουρκία.

• Ενδονομαρχιακές συνδέσεις που εξυπηρετούν τοπικά με ακτινωτές ή κυκλικές διαδρομές που έχουν αφετηρίες τα βασικά λιμάνια υπερτοπικής σημασίας υποσυστήματα (νησιωτικά υποσύνολα) /λιμάνια περιφερειακής / υπερτοπικής σημασίας.

• Τοπικές συνδέσεις που εξυπηρετούν τις ανάγκες συχνής επικοινωνίας μεταξύ δύο σημείων (βασικού λιμανιού / νησιού με εξαρτημένο από αυτό μικρότερου λιμανιού / νησιού) και δεν καλύπτονται από τις προηγούμενες συνδέσεις.

Επισημαίνεται ότι την εξέλιξη των ενδονομαρχιακών συνδέσεων των Δυτικών και Βορείων Κυκλάδων μπορεί να επηρεάσει η μελλοντική αναβάθμιση του ρόλου του λιμανιού του Λαυρίου (σε συνδυασμό με το αεροδρόμιο των Σπάτων) που αναμένεται να αναλάβει μέρος του ακτοπλοϊκού φόρτου του λιμανιού του Πειραιά. Γενικότερα οι θαλάσσιες επικοινωνίες οφείλουν να ευθυγραμμισθούν σύμφωνα με τις επιταγές του εθνικού σχεδιασμού και του πρόσφατου νόμου του ΥΕΝ 2932/01 και να αποτελέσουν αντικείμενο συνεχούς παρακολούθησης ώστε να προβλεφθούν ή και να ισορροπηθούν πιθανές παρενέργειες που θα μπορούσαν να προκύψουν από την άρση του cabotage το 2004.

Γ.5.2 Αεροπορικές μεταφορές

Βασικές επιλογές

• Εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών (αεροδρόμια και ελικοδρόμια) με κατάλληλη ιεράρχηση και χωροθέτηση ώστε να ικανοποιούνται οι ανάγκες του μεταφορικού έργου που συνδέεται με την όλη ανάπτυξη της Περιφέρειας (σύνδεση με τη χώρα και το εξωτερικό) με ιδιαίτερη μέριμνα για την ελαχιστοποίηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τα απαιτούμενα έργα.

• Συμπληρωματικότητα και συντονισμός των αερομεταφορών με τις ακτοπλοϊκές μεταφορές σε ότι αφορά το συνδυασμό των κομβικών σημείων των δύο δικτύων και το σχεδιασμό των δρομολογίων τους, ώστε να εξασφαλίζεται η έλξη και εξυπηρέτηση εξωτερικών ροών (κυρίως τουριστικής κίνησης) αεροπορικώς σε συγκεκριμένα κέντρα και η διάχυση της κίνησης στη συνέχεια στα γύρω νησιά - προορισμούς με τη χρήση γρήγορων σκαφών.

Γ.5.3 Χερσαίες μεταφορές

Βασικές επιλογές

• Κάλυψη των προβλεπόμενων μεταφορικών αναγκών και οδικών συνδέσεων με προτεραιότητα στη βελτίωση της ποιότητας (γεωμετρικά χαρακτηριστικά, σήμανση, ασφάλεια, συντήρηση) και αποφυγή της αύξησης της πυκνότητας του οδικού δικτύου.

• Αντιμετώπιση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την κατασκευή των οδικών έργων και τη λειτουργία τους.

• Συμπλήρωση-επέκταση του οδικού δικτύου με δίκτυα κυκλοφορίας πεζών, ποδηλάτων, μονοπατιών, κλπ. αντί οδικών προσβάσεων ιδιαίτερα χαμηλού προβλεπόμενου φόρτου.

Στα μικρά και μεσαία νησιά:

• Εξασφάλιση κατά προτεραιότητα σύνδεσης των κυρίων οικισμών / κέντρων με τα σημεία των προσβάσεων κατά νησί (αεροδρόμιο ή λιμάνι).

• Διάνοιξη των απολύτως απαραίτητων περιμετρικών παρακτίων οδών, μόνο εφόσον δεν είναι εφικτή η εξυπηρέτηση σημείων προορισμού (ακτών, φυσικών και αρχαιολογικών πόρων, παραλιακών οικισμών κ.α.) με ακτινωτό σύστημα οδικών συνδέσεων, από το εσωτερικό των νησιών.

Στα μεγαλύτερα νησιά επιδιώκεται κατά προτεραιότητα:

• Εξασφάλιση αξόνων ευχερούς και ασφαλούς επικοινωνίας κυρίων οικιστικών κέντρων με αεροδρόμια και λιμάνια.

• Δημιουργία περιμετρικών οδών παράκαμψης των μεγάλων οικιστικών κέντρων.

Σε όλα τα νησιά:

• Θέσπιση αυστηρών κριτηρίων σκοπιμότητας διάνοιξης νέων οδών ή επέκτασης των υφισταμένων, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας του υφιστάμενου οδικού δικτύου των νησιών και εξυπηρέτηση των κατοίκων και όχι της πυκνότητάς του.

• Υποχρεωτική εκπόνηση ΜΠΕ για οποιασδήποτε κλί-

μακας παρέμβαση που σχετίζεται με το οδικό δίκτυο και αυστηρός έλεγχος εφαρμογής των επιβαλλόμενων περιβαλλοντικών όρων.

• Αντικατάσταση ζητουμένων οδικών συνδέσεων (για αυτοκίνητο) οικισμών με σημεία έλξης τουριστικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος από ειδικά δίκτυα πεζοπορίας, ποδηλάτου, ιππασίας, κ.λ.π.

Γ.6 Χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων λοιπής τεχνικής υποδομής

Γ.6.1 Ενέργεια

Το Νότιο Αιγαίο πρέπει να αποτελέσει χώρο καινοτομικών εφαρμογών και κέντρο ανταλλαγής εμπειριών και μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η επίτευξη ενεργειακής επάρκειας ή/και αυτοτέλειας (στους τομείς όπου είναι εφικτό), μέσω της προώθησης των εφαρμογών αξιοποίησης ανανεώσιμων πηγών, σε συνδυασμό με συμβατικές μορφές παραγωγής και μεθόδους εξοικονόμησης, καθώς και η μείωση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης από τους συμβατικούς σταθμούς παραγωγής, τις εγκαταστάσεις αποθήκευσης καυσίμων και τα εναέρια δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, αποτελούν προτεραιότητες του προγραμματικού σχεδιασμού σε επίπεδο Περιφέρειας. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται οι κάτωθι ενέργειες:

• Απόδοση προτεραιότητας στην εφαρμογή του δεκαετούς σχεδιασμού της ΔΕΗ για τα νησιά, με στόχο τη μείωση του χρόνου ολοκλήρωσης των διαδικασιών για την κάλυψη προγραμματισμένων ενισχύσεων και επεκτάσεων υφιστάμενων σταθμών, την κατασκευή νέων σταθμών και την υλοποίηση των διασυνδέσεων με το ηπειρωτικό σύστημα.

• Αξιοποίηση του υψηλού αιολικού δυναμικού των νησιών, μέσα στα πλαίσια των περιορισμών που τίθενται για τη διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος των νησιών

• Περαιτέρω ενίσχυση εγκατάστασης μονάδων παραγωγής ρεύματος από ηλιακή ενέργεια, ιδίως στα μικρά νησιά. Η εγκατεστημένη ήδη ισχύς τεκμηριώνει τις δυνατότητες και τα όρια αυτής της επιλογής.

• Εξέταση των δυνατοτήτων αξιοποίησης των γεωθερμικών πεδίων της Μήλου και της Νισύρου σε σχέση με τα Σχέδια Ολοκληρωμένης Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και Προστασίας για τις παρακείμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000.

• Εκσυγχρονισμός του συστήματος μεταφοράς ενέργειας και ποιότητας αυτής.

• Εξασφάλιση της κάλυψης των ενεργειακών αναγκών των μελλοντικών ΒΕΠΕ, με έγκαιρη ενημέρωση του φορέα ευθύνης του ενεργειακού προγραμματισμού.

• Εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής ενημέρωσης για τους κατοίκους των νησιών, με έμφαση στις νέες ενεργειακές τεχνολογίες και στα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης που ακολουθεί η ΔΕΗ. Η προσπάθεια πρόληψης μελλοντικών αντιδράσεων για περιβαλλοντικούς λόγους είναι ιδιαίτερα σημαντική δεδομένης της αναπόφευκτης εξάρτησης από συμβατικές μορφές παραγωγής ενέργειας.

• Κατάρτιση ειδικού πλαισίου περιβαλλοντικών κριτηρίων, όρων και περιορισμών για την αισθητική ένταξη των ενεργειακών εγκαταστάσεων (παραγωγής, αποθήκευσης καυσίμων, μεταφοράς ενέργειας κλπ.). Ειδικότερα, η χάραξη και η τεχνική λύση της διέλευσης των γραμμών μεταφοράς στο χερσαίο χώρο πρέπει να αποτελούν αντικείμενο ειδικών περιβαλλοντικών και τεχνικών μελετών, κατά περίπτωση. Προτείνεται η κατά κανόνα επιλογή της λύσης των υπογείων καλωδιώσεων με ανάληψη του απαιτούμενου αυξημένου κόστους από τα αναπτυξιακά προγράμματα (τομεακά ή περιφερειακά), χάριν της προστασίας του ευαίσθητου φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος των νησιών.

Γ.6.2 Υδατικό δυναμικό

Η πολιτική διαχείρισης των υδατικών πόρων πρέπει να λάβει υπόψη το περιορισμένο δυναμικό, τον μεγάλο κίνδυνο υφαλμύρινσης των υπόγειων υδάτων, την υψηλή ζήτηση σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο και το μεγάλο κόστος των απαιτούμενων έργων ειδικού τύπου.Προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στη συνετή διαχείριση (εξοικονόμηση, ανακύκλωση, επαναχρησιμοποίηση) των ανεπαρκών υδατικών πόρων και, γενικότερα, στην εναρμόνιση με την Οδηγία 60/2000/ΕΕ και τις διεθνείς υποχρεώσεις ως προς την αειφόρο ανάπτυξη. Η επιλογή της μεθόδου της αφαλάτωσης θα πρέπει να υπακούει σε αυστηρούς περιορισμούς, σε σχέση με την ενεργειακές επιδόσεις των συστημάτων αυτών. Απαιτείται, επίσης, συστηματική παρακολούθηση της ποιότητας και ποσότητας του υπόγειου αποθέματος, ώστε οι νέες ποσότητες νερού που προσφέρουν οι λιμνοδεξαμενές, σε συνδυασμό και με άλλα μέσα, να αξιοποιηθούν για να επανέλθει το υδατικό δυναμικό σε επίπεδα αειφορίας.

Για την διατήρηση της ποσότητας και της ποιότητας των υδατικών πόρων της περιφέρειας, θεωρείται αναγκαία:

• Η ολοκλήρωση έργων κατασκευής λιμνοδεξαμενών και φραγμάτων, συνολικής απόδοσης άνω των 100.000.000 κυβικών μέτρων ετησίως, εκ των οποίων το 40% περίπου στις Κυκλάδες και το 60% στα Δωδεκάνησα.

• Η ενίσχυση παράλληλων δράσεων διαχείρισης υδατικών πόρων, με έμφαση στα νησιά που θα αντιμετωπίσουν αρνητικό ισοζύγιο ζήτησης για ύδρευση και άρδευση - διαθέσιμου νερού (μετά και από την κατασκευή λιμνοδεξαμενών και φραγμάτων). Οι δράσεις αυτές, ήπιου χαρακτήρα, μπορούν να περιλαμβάνουν προγράμματα που αφορούν την ευαισθητοποίηση κατοίκων και επισκεπτών σε θέματα εξοικονόμησης νερού, την εφαρμογή νέων τεχνολογιών που εξασφαλίζουν αποδοτικότερη χρήση νερού, την ενίσχυση εναλλακτικών μεθόδων καλλιέργειας με λιγότερες απαιτήσεις σε υδατικούς πόρους και γενικότερα στη μείωση της κατανάλωσης και την αύξηση της αποδοτικότητας της χρήσης.

• Η οργάνωση δικτύου μεταφοράς νερού προς τα νησιά στα οποία δεν είναι εφικτή η κάλυψη των αναγκών ύδρευσης / άρδευσης από τοπικούς πόρους ανεξάρτητα από το εφαρμοζόμενο σύστημα διαχείρισης υδατικών πόρων.

Τέλος, είναι απαραίτητη η θεσμική υποστήριξη της εφαρμογής της επιθυμητής υδατικής πολιτικής και ανάπτυξης, μεταξύ άλλων στους τομείς της τιμολόγησης και της κατανομής του κόστους / απόδοσης οφέλους, της παροχής κινήτρων για την εξοικονόμηση νερού σε όλες τις χρήσεις.

Γ.6.3 Υποδομές περιβάλλοντος: διαχείριση στερεών & υγρών αποβλήτων

Μεταξύ των κρίσιμων παραμέτρων στο θέμα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων συγκαταλέγονται:

- η εξειδίκευση των δεικτών (φυσικογεωγραφικών, κοινωνικοοικονομικών, οργάνωσης/διοίκησης) που εκφρά-

ζουν την ιδιαιτερότητα του νησιωτικού χώρου και τη μοναδικότητα του Νοτίου Αιγαίου

- το υψηλό ποσοστό συμμετοχής των γεωργοκτηνοτροφικών αποβλήτων
- η αναμενόμενη αύξηση των αστικών αποβλήτων, των αδρανών αποβλήτων και των ιλύων από τις μονάδες βιολογικού καθαρισμού των λυμάτων
- οι έντονες εποχιακές διακυμάνσεις των παραγόμενων ποσοτήτων.

Άξονες πολιτικής:

• Δημιουργία ΧΥΤΑ στα νησιά των Ομάδων ΙΙ και ΙΙΙ και, κατά περίπτωση, στα νησιά της Ομάδας Ι, εάν δεν είναι σκόπιμη ή/και εφικτή η εξυπηρέτησή τους από τους ΧΥΤΑ όμορων νησιών των Ομάδων ΙΙ και ΙΙΙ. Στα νησιά που θα προβλεφθεί η μεταφορά των απορριμμάτων, δημιουργία Σταθμών Μεταφόρτωσης Αποβλήτων. Μέχρι την ολοκλήρωση της σχετικής υποδομής, αναβάθμιση των υφιστα-μένων Χώρων Διάθεσης Απορριμμάτων

• Σταδιακή αποκατάσταση των χώρων ανεξέλεγκτης απόρριψης στερεών αποβλήτων.

• Μείωση του όγκου των αποβλήτων με εφαρμογή μεθόδων ανακύκλωσης - ανάκτησης οργανικών υλικών. Τα Κέντρα Ανακύκλωσης Υλικών θα λειτουργούν συμπληρωματικά των ΧΥΤΑ και θα χωροθετούνται σε νησιά που εμφανίζουν αφενός κατάλληλες ποσότητες οικιακών αποβλήτων και αφετέρου δυνατότητες χρήσης των ανακτώμενων οργανικών υλικών.

• Πλήρης εναρμόνιση με την Οδηγία 91/271 ΕΟΚ.

• Η ανάπτυξη και χωροθέτηση των προαναφερόμενων υποδομών θα προσδιορισθεί από ειδικές μελέτες σε μικρότερο γεωγραφικό επίπεδο αναφοράς (νησιού ή περιοχής).

• Εξέταση της σκοπιμότητας σύστασης ενιαίου φορέα διαχείρισης απορριμμάτων, ο οποίος να έχει, επίσης, τη δυνατότητα χειρισμού των επικίνδυνων και μη αποδεκτών για τους ΧΥΤΑ αποβλήτων.

• Βελτίωση του επιπέδου της τεχνογνωσίας του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας στα θέματα της λειτουργίας και συντήρησης των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων.

Γενικότερα, οι δράσεις που αφορούν διαχείριση αποβλήτων θα πρέπει να βασίζονται στον σχεδιασμό περιφερειακού / νομαρχιακού επιπέδου, ο οποίος με τη σειρά του εναρμονίζεται με τις κατευθύνσεις σε επίπεδο εθνικού σχεδιασμού.

Γ.7 Βασικές κατευθύνσεις χωροταξικής πολιτικής ανά τομέα παραγωγής

Γ.7.1 Πρωτογενής Τομέας

Η σημασία της διατήρησης και περαιτέρω αξιοποίησης της εξαιρετικά περιορισμένης καλλιεργούμενης γεωργικής γης στο Ν. Αιγαίο (το 16,7% της συνολικής έκτασης), επιβάλλει να τεθούν περιορισμοί ως προς τη μετατροπή της σε άλλες χρήσεις. Οι πιέσεις για αλλαγές στη χρήση γης προέρχονται κυρίως από τον τουρισμό, την παραθεριστική κατοικία, την κτηνοτροφία και την εξόρυξη και προβλέπεται να συνεχιστούν και να ενταθούν.

Οι βασικές κατευθύνσεις χωροταξικής πολιτικής για τον πρωτογενή τομέα σε επίπεδο Περιφέρειας είναι οι ακόλουθες:

• Προσδιορισμός, χαρακτηρισμός και οριοθέτηση των βασικών σήμερα καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά νησί (ιδίως για τα μεγαλύτερα νησιά), ώστε να διασφαλιστεί η γεωργική γη των νησιών ως φυσικός πόρος πολύτιμος τόσο για την τοπική οικονομία όσο και για το αγροτικό περιβάλλον, με βάση ειδικές χωροταξικές μελέτες χαμηλότερου γεωγραφικού επιπέδου (νησιού ή υποπεριοχής).

• Αυστηρός έλεγχος στη διαχείριση και απαγόρευση αλλαγών χρήσεων σε ειδικές περιοχές παραγωγής, όπως για παράδειγμα σε αυτές όπου παράγονται προϊόντα ονομασίας προέλευσης και γεωγραφικής ένδειξης.

• Διαφοροποίηση των αγροτικών χρήσεων κατά ειδικές χρήσεις (π.χ. γεωργική, κτηνοτροφική, για θερμοκηπιακή παραγωγή, κλπ.).

• Διαφοροποίηση των χρήσεων γης στον αγροτικό χώρο για ανάπτυξη συμπληρωματικών και συμβατών εναλλακτικών δραστηριοτήτων σε σχέση με τη γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα, αφενός για τη συμπλήρωση του αγροτικού εισοδήματος και αφετέρου για τη σταθεροποίηση και ενδυνάμωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, στόχος τόσο του ΠΕΠ Ν. Αιγαίου όσο και το Προγράμματος του Υπ. Γεωργίας.

• Ενίσχυση του αγροτικού τομέα που δεν θα στηριχτεί σε αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων αλλά πρωτίστως σε διαρθρωτικές αλλαγές, ενίσχυση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας (όπως π.χ. βιοκαλλιέργεια, υδροπονία), και προσανατολισμό προς ποιοτικά προϊόντα, που εξασφαλίζουν συγκριτικά υψηλότερες τιμές ακόμη και με μικρές ποσότητες παραγωγής.

Ως προς τη φυτική παραγωγή:

• Εξέταση των δυνατοτήτων καλλιέργειας υποτροπικών φυτών ως πρακτική αντιμετώπισης των προβλημάτων του πολυτεμαχισμού των ιδιοκτησιών.

• Εφαρμογή προγραμμάτων ενημέρωσης και κατάρτισης των καλλιεργητών σχετικά με τις δυνατότητες της βιολογικής καλλιέργειας.

• Παροχή κινήτρων για τη διατήρηση ειδικών τοπικών καλλιεργειών, ανεξάρτητα από την άμεση οικονομική τους απόδοση και ανταγωνιστικότητα, με στόχο τη συμβολή στη διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της Περιφέρειας.

• Προβολή-προώθηση των Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Γεωγραφικών Ενδείξεων (ΠΓΕ), ή εξειδικευμένων τοπικών προϊόντων.

• Εξασφάλιση ικανών συνθηκών για διακίνηση και διάθεση των τοπικών προϊόντων στην περιφερειακή και τοπικές αγορές.

Κύριες περιοχές Αγροτικής Προτεραιότητας προτείνονται στα νησιά Άνδρος, Τήνος, Πάρος, Νάξος, Θήρα, Κως και Ρόδος.

Ως προς την κτηνοτροφία:

• Οριοθέτηση βοσκοτόπων σε συνάρτηση με προγράμματα αύξησης της παραγωγικότητας της χορτοβοσκής. Σύνταξη ολοκληρωμένων προγραμμάτων διαχείρισης βοσκοτόπων και όχι υλοποίηση μεμονωμένων έργων.Το σημαντικό ποσοστό (52%) της εδαφικής επιφάνειας της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου που χρησιμοποιείται ως κτηνοτροφική γη μπορεί έτσι να περιοριστεί ώστε να εξασφαλιστεί και να θεσμοθετηθεί ο απαραίτητος χώρος για διάθεση απορριμμάτων, οργάνωση βιοτεχνικών ζωνών, εξόρυξη ή επέκταση οικισμών.

• Χωροθετήσεις υποδομών, μονάδων μεταποίησης/τυποποίησης, συσκευασίας, σφαγείων, κλπ.

• Ενίσχυση κατά προτεραιότητα δράσεων φιλικών προς το περιβάλλον όπως μονάδες παραγωγής βιολογικών προϊόντων, ειδικές εκτροφές πτηνοτροφίας, εκτροφή χοίρων, κλπ.

• Συγκέντρωση και ενίσχυση κτηνοτροφικής δραστηριότητας στα νησιά όπου υπάρχουν ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξης (δυνατότητα ύπαρξης οργανωμένων κτηνοτροφικών μονάδων και παραγωγής ζωοτροφών, ύπαρξη εργοστασίων γάλακτος και μονάδων επεξεργασίας γαλακτοκομικών προϊόντων, μεταφορικά μέσα, κλπ.), όπως Ρόδος, Κως, Κάρπαθος, Κάσος, Νάξος, Αμοργός, Τήνος, Άνδρος, Κύθνος.

Στον τομέα των αγγειοβελτιωτικών έργων:

• Ολοκλήρωση των έργων κατασκευής και λειτουργίας ταμιευτήρων (φραγμάτων και λιμνοδεξαμενών) σύμφωνα με τα προτεινόμενα στο κεφάλαιο «διαχείριση υδατικών πόρων». Με τα έργα αυτά αντιμετωπίζεται συγχρόνως το πρόβλημα της ικανοποίησης των αναγκών της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, αλλά και των αναγκών ύδρευσης των νησιών, και παράλληλα είναι συμβατά με την προστασία του περιβάλλοντος, διότι περιορίζουν τις γεωτρήσεις και την υπεράντληση νερού από τους υπόγειους υδροφορείς.

Ως προς τα δάση οι κατευθύνσεις χωροταξικής πολιτικής αφορούν στον:

• Προσδιορισμό ζωνών για παρεμβάσεις διαχείρισης σύμφωνα με τα παραπάνω και προστασίας δασικών εκτάσεων όπως αισθητικές και προστατευτικές αναδασώσεις, μικρά φράγματα ανάσχεσης για περιορισμό χειμαρρικών φαινομένων και διάβρωσης κ.α.,

• Προσδιορισμό ζωνών αποκατάστασης από καταστροφές (πυρκαγιές, πλημμύρες, κλπ.),

• Προσδιορισμό ζωνών περιαστικών δασών και ζωνών περιαστικού πρασίνου για δράσεις διατήρησης και προστασίας τους, ώστε να αποτραπούν φαινόμενα ανεξέλεγκτης οικιστικής επέκτασης και οικοπεδοποίησης.

Ως αναγκαίος κρίνεται ο προσδιορισμός και η θεσμοθέτηση μιας ευέλικτης μορφής διαχείρισης του δασικού περιβάλλοντος που θα συμβάλλει στη διατήρηση και προβολή των φυσικών χαρακτηριστικών των περιοχών με την εξασφάλιση της διατήρησης της υπάρχουσας βιοποικιλότητας, καθώς ειδικά για το Ν. Αιγαίο, οι δασικές εκτάσεις, που δεν έχουν υποκύψει σε άλλες μορφές διαχείρισης αλλά έχουν διατηρήσει τα φυσικά τους χαρακτηριστικά αποτελούν αντιπροσωπευτικές περιοχές φυτο-κοινωνιολογικά, που παρουσιάζουν την μεγαλύτερη βιοποικιλότητα στη λεκάνη της Μεσογείου.

Ταυτόχρονα με διαχειριστικές επιλογές ανά περίπτωση και σε συνδυασμό με τις γειτονικές προς τις δασικές εκτάσεις χρήσεις και δραστηριότητες, μπορεί να προωθηθεί μια ευέλικτη μορφή δασοπονίας που θα κινείται προς την κατεύθυνση υποστήριξης των υψηλής ποιότητας προϊόντων (μέλι-θυμάρι, ρείκι, κλπ. / βοσκοτόπια με ελεγχόμενη βοσκή σε περιφραγμένες περιοχές με περιόδους ανάπαυσης / προβολή των μοναδικών ειδών πανίδας (αίγαγρος Αντιμήλου, Ελάφι Ρόδου, Οχιά Μήλου - Κιμώλου ή και φτερωτών (παρατηρητήρια κορακοειδών - μεταναστευτικών πουλιών, κ.α.).

Στον τομέα της θαλάσσιας αλιείας, κρίσιμος τομέας για την τοπική οικονομία ορισμένων νησιών μέσης και χαμηλής ανάπτυξης, θεωρούνται αναγκαίες οι ακόλουθες ειδικές παρεμβάσεις:

• Οριοθέτηση των βασικών αλιευτικών πεδίων στον θαλάσσιο χώρο της Περιφέρειας και θέσπιση όρων και περιορισμών για την ορθολογική τους εκμετάλλευση.

• Οριοθέτηση παράκτιων προστατευόμενων ζωνών (θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και η μέθοδος κατασκευής και εγκατάστασης τεχνητών υφάλων), καθώς και περιοχών κλειστών στα καταστροφικά αλιευτικά εργαλεία.

• Καθορισμός ζωνών απόλυτης προστασίας με πλήρη απαγόρευση κάθε αλιευτικής δραστηριότητας ώστε να δημιουργηθούν πηγές βιολογικών εφεδρειών.

• Υλοποίηση των ρυθμίσεων αυτών προϋποθέτει ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες των οικοσυστημάτων, μελέτες κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων κ.α.

• Ειδική μέριμνα για τη σπογγαλιεία.

Ως προς τις υποδομές και τους απαραίτητους εξοπλισμούς:

• Σχεδιασμός και χωροθετήσεις σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο των υποδομών και εξοπλισμών της αλιευτικής δραστηριότητας σε συνάρτηση με τις κύριες περιοχές που αυτή ασκείται (λιμάνια εμπορικά ή μικτής χρήσης εφοδιασμού αλλά και διοχέτευσης των αλιευμάτων, αλιευτικά καταφύγια, κέντρα συγκέντρωσης, διανομής και ανασυσκευασίας αλιευτικών προϊόντων, αποθηκευτικοί χώροι, συσκευαστήρια, μεταποιητικές μονάδες, κλπ.).

• Δημιουργία δύο τουλάχιστον νομαρχιακών Κέντρων Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Πρωτοβουλιών για την Αλιεία (Κάλυμνο, Πάρο).

Ως προς τις υδατοκαλλιέργειες:

• Εκπόνηση μελετών χωροθέτησης υδατοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων στα πλαίσια του νόμου 1650/86, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα συγκρούσεων ή ανταγωνισμού με άλλες δραστηριότητες όπως π.χ. ο τουρισμός.

• Χωροθέτηση ζωνών ανάπτυξης υδατοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων για εγκατάσταση νέων μονάδων και μετεγκατάσταση υπαρχουσών μονάδων θαλασσοκαλλιεργειών σε άλλες καταλληλότερες περιοχές.

• Πρόβλεψη χωροθέτησης χερσαίων εγκαταστάσεων υποστήριξης μονάδων υδατοκαλλιέργειας σε παράκτιες ζώνες.

Γ.7.2 Δευτερογενής Τομέας

Εξόρυξη - Λατομεία

Ένα δίκτυο νησιών ή τμημάτων αυτών που αναμένεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον τομέα των μεταλλευτικών δραστηριοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο έχει ήδη εντοπιστεί (Μήλος, Κίμωλος, Νάξος, Πάρος, Τήνος, Κως, Γυαλί, Νίσυρος, Ρόδος). Βασικές κατευθύνσεις για τις περιοχές αυτές είναι:

• Αντιμετώπιση πιθανών συγκρούσεων χρήσεων γης στα πλαίσια Ειδικών Χωροταξικών Μελετών ή/και Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών στις περιπτώσεις που υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προστασία του Φυσικού Αποθέματος (περιοχές δικτύου Ολοκληρωμένης Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και Προστασίας).

• Δημιουργία ή αναβίωση ειδικών υποδομών οδικών και λιμενικών μεταφορών, με στόχο την αποφυγή οχλήσεων σε άλλες δραστηριότητες όπως ο τουρισμός, η κατοικία, η διατήρηση των οικοσυστημάτων, κλπ.

• Επιβολή χρήσης προτύπων περιβαλλοντικής διαχείρισης (π.χ. EMAS, ISO 14000) στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα, ώστε να εξασφαλιστεί η συστηματική εφαρμογή διαδικασιών που προστατεύουν το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των νησιών.

Βιομηχανία - βιοτεχνία - μεταποίηση

Οι γενικές κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης της μεταποιητικής δραστηριότητας είναι οι ακόλουθες

• Πρόβλεψη δημιουργίας Βιομηχανικών και Επιχειρη-

ματικών Περιοχών (ΒΕΠΕ) σύμφωνα με το Ν. 2545/97 σε ορισμένα από τα μεγάλα νησιά[5] κατόπιν ειδικών προδιαγραφών και αυστηρών περιβαλλοντικών όρων, ώστε να φιλοξενηθούν οι επιδιωκόμενες ιδιωτικές επενδύσεις στο δευτερογενή τομέα που ενισχύονται στα πλαίσια του αναπτυξιακού νόμου[6]. Ειδικότερα προτείνεται η δημιουργία δύο μικρών ΒΕΠΕ στα νησιά Σύρο, Νάξο και Κάλυμνο και ΒΕΠΕ μεγαλύτερης κλίμακας στην Κω και τη Ρόδο. Ειδικά για το νησί της Ρόδου προτείνεται η χωροθέτηση δύο ΒΕΠΕ, διαφορετικού χαρακτήρα στο βόρειο και το νότιο τμήμα του νησιού.

- Πρόβλεψη διάθεσης τμημάτων του περιαστικού χώρου στα υπόλοιπα νησιά, για την οργανωμένη εγκατάσταση μικρών βιοτεχνικών και μεταποιητικών μονάδων. Η επιλογή των χώρων αυτών γίνεται μόνο στα πλαίσια έγκρισης μελετών χωροταξικής και πολεοδομικής οργάνωσης περιοχών / νησιών.
- Χωροθέτηση Κέντρων Προβολής και Προώθησης Προϊόντων, καθώς και Κέντρων Παροχής Κοινών Υπηρεσιών προς ΜΜΕ, δύο ανά νομό, η θέσή των οποίων μπορεί να συνδυάζεται με τις προτεινόμενες ΒΕΠΕ.

Γ.7.3 Τριτογενής Τομέας

Τουρισμός

Με κριτήριο την απασχόληση, το «δυναμισμό» και την προεξάρχουσα δραστηριότητα (υφιστάμενη και προβλεπόμενη για την επόμενη δεκαετία), η Περιφέρεια Ν. Αιγαίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενιαία «τουριστική ζώνη» σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η οριοθέτηση ζωνών αμιγούς τουριστικής ανάπτυξης δεν συνιστάται και δεν συμβαδίζει με τους στόχους ανάπτυξης του ΣΠΑ 2000-2006. Αντίθετα, ο στόχος μιας περισσότερο ελεγχόμενης τουριστικής ανάπτυξης, με καλύτερη διάχυση στο χώρο του Ν. Αιγαίου και με αειφορική προσέγγιση όσον αφορά τους πόρους οδηγεί στην επιδίωξη ενσωμάτωσης της χρήσης «τουρισμός» στον υφιστάμενο οικιστικό ιστό των νησιών κατά κανόνα. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται το φαινόμενο ερήμωσης κατά τη χειμερινή περίοδο ολοκλήρων τμημάτων οικισμών και χώρων με αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις.

Οι στόχοι της εθνικής τουριστικής πολιτικής για την προώθηση των θεματικών μορφών τουρισμού (θαλάσσιος, συνεδριακός, οικολογικός, πολιτιστικός, θεματικός περιηγητικός, κλπ.) ανάλογα με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε Περιφέρειας και η γενική επιδίωξη της «ποιότητας» έναντι της «ποσότητας» στο τουριστικό προϊόν, ευνοούν στο Ν. Αιγαίο την ανάπτυξη δικτύων υποδομών ειδικών μορφών τουρισμού όπως π.χ. οι Μαρίνες, τα Συνεδριακά Κέντρα, τα σημεία ιδιαίτερου περιβαλλοντικού, αρχαιολογικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Με βάση τα παραπάνω, σαν γενική κατεύθυνση της οργάνωσης του τουριστικού τομέα στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου ορίζονται τρεις «ζώνες» διαφορετικής άσκησης και ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας, ως εξής:

Ζώνη Α: Περιοχές Ποιοτικής Αναβάθμισης Εντατικών Τουριστικών Δραστηριοτήτων

Στη Ζώνη αυτή ανήκουν ή εντάσσονται περιοχές (τμήματα νησιών ή νησιά), όπου αναπτύσσεται και λειτουργεί τουριστική δραστηριότητα με βάση τον μαζικό τουρισμό διακοπών, και προβλέπεται να συνεχιστεί στον ορίζοντα της παρούσας μελέτης. Στόχος για τις περιοχές αυτές είναι:

- Ο εκσυγχρονισμός των ήδη υφιστάμενων υποδομών (καταλυμάτων αναψυχής, εξυπηρετήσεων) και η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Ο περιορισμός ίδρυσης νέων ξενοδοχειακών υποδομών και αύξησης των κλινών, με εφαρμογή αυστηρών κριτηρίων βιωσιμότητας των νέων επιχειρήσεων και έλεγχο του τρόπου της δόμησης και του βαθμού ανάπτυξής τους (μέγεθος, κλίμακα, κατηγορία, ποιότητα).
- Η ενθάρρυνση / προσέλκυση επενδύσεων ανάπτυξης υποδομών εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού (Συνεδριακός, Ιαματικός, Θαλάσσιος) για τη σταδιακή αλλαγή του μοντέλου ανάπτυξης του μαζικού τουρισμού.

Με ειδικότερες μελέτες (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, κτλ) θα μπορούν να καθορίζονται εντός της Ζώνης Α τμήματα χώρου με αμιγή τουριστική χρήση ή και Περιοχές Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ).

Στη Ζώνη Α εντάσσονται επίσης οι χαρακτηριζόμενες ως Κορεσμένες Τουριστικές Περιοχές (ΚΤΠ) που καθορίζονται από Υπουργικές αποφάσεις (όπως π.χ. οι περιοχές της απόφασης ΥΠΕΘΟ 538866/ΕΙΔ135/ΕΟΤ (ΦΕΚ 797 Β'/19.11.86 δηλ. τμήματα των Δήμων Ρόδου, Κω, Κοιν. Καρδάμαινας Κω, Δήμου Μυκόνου, Παροικιάς Πάρου, περιοχής Καλντέρας και Οίας Σαντορίνης).

Ζώνη Β: Περιοχές Ειδικής Τουριστική Ανάπτυξης (ΕΤΑ)

Στη Ζώνη αυτή εντάσσεται όλος ο λοιπός νησιωτικός χώρος (εκτός της Ζώνης Α), με γενικό στόχο την ανάπτυξη δραστηριότητας συμβατής και αναμεμιγμένης με άλλες χρήσεις όπως κατοικίας (μόνιμης και παραθεριστικής), αναψυχής, πολιτιστικών δραστηριοτήτων κ.ά, ώστε να αποφευχθούν οι αρνητικές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στο περιβάλλον, τους φυσικούς πόρους και την τοπική οικονομία από την γιγάντωση και τη μονοκαλλιέργεια του τουρισμού.

Στη Ζώνη Β είναι δυνατή η οριοθέτηση τουριστικών ζωνών εφόσον τεκμηριώνονται από αντίστοιχες μελέτες κατώτερου επιπέδου σχεδιασμού.

Το μέγεθος της μέγιστης επιτρεπόμενης τουριστικής δραστηριότητας και ανάπτυξης υποδομών κατά νησί ή υποπεριοχή, πρέπει να προσδιορίζεται από ειδικές μελέτες «χωρητικότητας», που θα λαμβάνουν υπόψη το μέγεθος και την κλίμακα του συγκεκριμένου χώρου, τους υφιστάμενους φυσικούς και ανθρώπινους πόρους, τις υφιστάμενες και προβλεπόμενες τεχνικές υποδομές, κ.λπ. Η έγκριση χωροθέτησης ξενοδοχειακών καταλυμάτων και άλλων υποδομών και επιχειρήσεων τουριστικού χαρακτήρα θα κινείται μέσα στα πλαίσια των ποσοτικών και ποιοτικών περιορισμών που θα καθορίζονται από τις πιο πάνω μελέτες.

Επίσης, στη Ζώνη Β ενισχύονται κατά προτεραιότητα πρωτοβουλίες και επενδύσεις για την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων, που συμβάλλουν στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, την προσέλκυση επισκεπτών πέραν των περιόδων αιχμής και τη δημιουργία απασχόλησης στον τουρισμό και κατά τη χειμερινή περίοδο, όπως π.χ. δράσεις αγροτοτουρισμού, πολιτιστικού, οικολογικού, εκπαιδευτικού, περιπατητικού τουρισμού, κ.α.

Ως Ζώνη ΕΤΑ χαρακτηρίζεται το σύνολο της Περιφέρειας εξαιρουμένων των ενοτήτων που περιλαμβάνονται στην προαναφερθείσα Ζώνη Α.

5 Τα οποία έχουν διαμορφωμένο ένα βιομηχανικό - βιοτεχνικό δυναμικό.
6 Του ισχύοντος σήμερα 2601/98 ή πιθανών τροποποιήσεων ή και αλλαγών μελλοντικά.

Η συμβολή ενός κατάλληλα προσαρμοσμένου συστήματος κινήτρων για τουριστικές επενδύσεις στη Ζώνη Β κρίνεται καθοριστική για τη μακροπρόθεσμη εξέλιξη και τον προσανατολισμό της τουριστικής ανάπτυξης προς τους επιθυμητούς στόχους. Αυτό συνεπάγεται αναπροσαρμογή και εξειδίκευση για το Νότιο Αιγαίο του Ν. 2601/98 σε ότι αφορά τις επενδύσεις τουριστικού χαρακτήρα.

Γ.7.4 Περιοχές / θέσεις ειδικών δράσεων και μορφών τουρισμού

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται περιοχές όπου αναπτύσσονται ιδιαίτερης σημασίας πόλοι έλξης ειδικών μορφών και δράσεων τουρισμού όπως ο πολιτιστικός, ο συνεδριακός, ο οικολογικός, ο θρησκευτικός, ο ιαματικός, κ.α. Ουσιαστικά πρόκειται για ένα δίκτυο συγκεκριμένων σημείων του χώρου, που μπορούν να βρίσκονται σε περιοχές εντός των ορίων των Ζωνών Α ή Β.

Είναι προφανές ότι λόγω της ύπαρξης και δυνατότητας ανάδειξης παρόμοιων πόρων και πόλων έλξης σε πολλά νησιά της Περιφέρειας, ένα τέτοιο δίκτυο, συνεχώς εξελισσόμενο, απαιτεί συγκεκριμένα χωροταξικά, αναπτυξιακά και ποιοτικά κριτήρια επιλογής για το χαρακτηρισμό των σημείων που το συναποτελούν.

Για τις περιοχές και τις θέσεις που συνθέτουν το δίκτυο αυτό θα προβλέπονται ειδικοί όροι δόμησης και ανάπτυξης υποδομών, καθώς και ειδικοί περιβαλλοντικοί όροι προστασίας ανάλογα με το είδος και τη μορφή της αναπτυσσόμενης τουριστικής δραστηριότητας.

Γ.8 Βασικές κατευθύνσεις πολιτικής γης (οικιστικών αναπτύξεων)

Σύντομη επισκόπηση διαπιστώσεων που υπαγορεύουν την υιοθέτηση δυναμικής πολιτικής γης

- Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου θα εξακολουθήσει να αποτελεί πόλο διεθνούς εμβέλειας για διάφορες μορφές τουρισμού και να ασκεί ισχυρή έλξη ως τόπος παραθερισμού και αναψυχής, σε εθνικό επίπεδο, λόγω των κλιματολογικών - γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών και της αξίας του τοπίου (φυσικού - ανθρωπογενούς).
- Η μικρή χρονοαπόσταση ορισμένων νησιών, κυρίως των Β-Δ Κυκλάδων, από την περιφέρεια πρωτευούσης, καθώς και η βελτίωση των συνθηκών προσπέλασης με βάση τις επικείμενες εξελίξεις στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών, αλλά και των αερομεταφορών, θα ενισχύσει περαιτέρω το ρόλο ορισμένων ενοτήτων ως περιοχών εκτόνωσης σημαντικών αστικών συγκεντρώσεων.
- Δεδομένου του περιορισμένου χώρου (φυσικό μέγεθος νησιών), εκτιμάται ότι οι ήδη έντονες πιέσεις για αλλαγή χρήσης και κατάληψη φυσικών περιοχών θα οξυνθούν περαιτέρω.
- Οι διεθνείς τάσεις υποδηλώνουν τη διατήρηση της επικρατούσας νοοτροπίας για παραθερισμό - αναψυχή κοντά στη θάλασσα.
- Επικουρικά στην ανάπτυξη νέων παραθεριστικών περιοχών θα λειτουργήσει η γειτνίαση και λειτουργική σχέση με καθιερωμένους τουριστικούς προορισμούς.

Η πολιτική γης θα πρέπει να αντιμετωπίσει δύο θεματικούς στόχους:

- την προστασία του φυσικού χώρου και τη μείωση των αρνητικών επιδράσεων από την παραγωγική διαδικασία των ανθρώπινων δραστηριοτήτων
- την ικανοποίηση των απαιτήσεων για οικιστική ανάπτυξη.

Οι συνιστώσες της πολιτικής γης οφείλουν να λειτουργούν αποτρεπτικά ή ενθαρρυντικά, κατά περίπτωση, στις ακόλουθες κατηγορίες εξελίξεων.

α) Η πρώτη κατηγορία αναφέρεται στην:

- Υπέρβαση της φυσικής χωρητικότητας, η οποία προσδιορίζεται από την προστασία των φυσικών πόρων
- Υπέρβαση ικανότητας υποδομών, τεχνικής και κοινωνικής υφής. Το κόστος υλοποίησης, λειτουργίας και συντήρησης θα πρέπει να είναι κατά πολύ χαμηλότερο των δημιουργούμενων εσόδων στην τοπική κοινωνία από τη χρήση γης κυρίως για οικιστική ανάπτυξη

β) Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει την:

- Προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και παραγόντων έλξης, παράμετροι οι οποίες θεωρούνται ως οι σημαντικότερες στη νησιωτική οικονομία.
- Ενθάρρυνση της αξιοποίησης του αποθέματος (γης και κτιριακού) στους υφιστάμενους οικισμούς, η οποία αναμένεται να δράσει καταλυτικά στην επίτευξη του στόχου της συμπαγούς ανάπτυξης και της αύξησης οικονομιών κλίμακας σε ό,τι αφορά την παροχή και λειτουργία τεχνικών και κοινωνικών υποδομών.
- Ενίσχυση του βαθμού επικάλυψης - συμπληρωματικότητας μεταξύ παραθεριστικής - τουριστικής δραστηριότητας, ώστε να επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερη (από την άποψη της έντασης και της χρονοκατανομής) χρήση του δημιουργούμενου κτιριακού και λοιπού αποθέματος.

γ) Μια τρίτη τέλος δέσμη, αναφέρεται σε στόχους συνδεδεμένους με το κοινωνικό περιβάλλον και συγκεκριμένα την επίτευξη κρίσιμης μάζας για τη δημιουργία αναπτυξιακής ροπής ή την αποφυγή αλλοίωσης της κοινωνικής ταυτότητας ως αποτέλεσμα ανεπιτυχούς μίγματος / αναλογίας μονίμου - εποχιακού πληθυσμού.

Σε κάθε περίπτωση το σύνολο των προτεινόμενων αρχών πολιτικής γης θα πρέπει να διαφοροποιείται μέσα από ειδική μελέτη σε επίπεδο νησιού, τουλάχιστον.

Γ.9 Καθορισμός περιοχών για περαιτέρω εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 2508/97 και Ν. 2742/99

Α. ΣΧΕΔΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ (Άρθρο 12 Ν. 2742/99)

- Πόλη Ρόδου
- Ερμούπολη
- Πόλη Κω
- Χώρα Νάξου

Β. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΕΙΔΙΚΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ (Άρθρο 11 Ν. 2742/99)

Τα νησιά Κυκλάδων και Δωδεκανήσου που περιλαμβάνονται στις περιοχές χαμηλής ανάπτυξης, όπως Ηρακλειά, Σχοινούσα, Κουφονήσι, Φολέγανδρος, Σίκινος, Κίμωλος, Δονούσα, Ανάφη, Αστυπάλαια, Λειψοί, Αρκοί, Αγαθονήσι, Νίσυρος, Τήλος, Χάλκη, Σύμη, Κάσος, Καστελόριζο, Λέρος.

Γ. ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ (Άρθρο 10 Ν. 2742/99)

Γ1. Βιομηχανικές και Επιχειρηματικές Περιοχές (ΒΕΠΕ) αποκλειστικής χρήσης στη Σύρο, Νάξο, Κάλυμνο, Κω, Ρόδο.

Γ2. Περιοχές με κύρια χρήση τη γεωργική και κτηνοτροφική στα νησιά Νάξος, Άνδρος, Τήνος, Κάρπαθος, Κως, Ρόδος, Κάλυμνος, Ρόδος.

Γ3. Μεταλλευτικές και λατομικές περιοχές στα νησιά Μήλος, Κίμωλος, Τήνος, Πάρος, Νάξος, Ρόδος, Κως, Νίσυρος, Γυαλί.

Γ4. Περιοχές ολοκληρωμένων τουριστικών παρεμβάσεων στη Ρόδο, Κω, Πάρο, Νάξο, Μύκονο.

Δ. ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ, Γ.Π.Σ., Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π, Ζ.Ο.Ε.

Δ1. Ρυθμιστικά Σχέδια στη Ρόδο, Κω και Σύρο. Σύσταση

αντίστοιχων οργανισμών εφαρμογής των ρυθμιστικών σχεδίων.

Δ2. Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια και Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης: Σε όλους τους δήμους, με προτεραιότητα σε όσους δέχονται πιέσεις τουριστικής ανάπτυξης.

Δ3. Θεσμοθέτηση των εκκρεμουσών Ζ.Ο.Ε. βάσει των ήδη εκπονηθεισών Ε.Χ.Μ.

Καθορισμός περιοχών για περαιτέρω εφαρμογή της νομοθεσίας σχετικά με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

Στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000, τα προτεινόμενα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους και άλλες περιοχές με αυξημένο ενδιαφέρον από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος και τοπίου, απαιτείται η κατά προτεραιότητα θεσμοθέτηση προστατευτικού καθεστώτος μέσω των διατάξεων είτε του ν.1650/86 είτε του ν.2508/97. Στη συνέχεια θα συσταθούν και εγκατασταθούν οι φορείς διαχείρισης των προστατευμένων περιοχών.

Δ. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

Δ.1 Το Μακροπρόθεσμο Πρόγραμμα Δράσης του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας (2000-15)

Στο Πρόγραμμα Δράσης περιλαμβάνονται οι απαιτούμενες ενέργειες, ρυθμίσεις, έργα και παρεμβάσεις για την ολοκληρωμένη εφαρμογή του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας έως το 2015.

Μελέτες

Οι μελέτες που θεωρούνται αναγκαίες σαν υποστηρικτικό πλαίσιο για την εφαρμογή του ΧΣΠ, αλλά και σαν απαραίτητες εισροές για χωροταξικό σχεδιασμό χαμηλότερου γεωγραφικού επιπέδου, κατατάσσονται σε δύο ομάδες:

α) Μελέτες χωροταξικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα που αφορούν στρατηγική ή σχεδιασμό της ανάπτυξης για το σύνολο ή τμήμα του χώρου, όπως:

- Κτηματολόγιο (Αστικό και δασικό)
- Μελέτη συστήματος μεταφορών
- Μελέτη θωράκισης και προστασίας της ναυσιπλοίας
- Μελέτη εφαρμοσμένων τηλεματικών μεθόδων στις επιχειρήσεις, υγεία, εκπαίδευση
- Μελέτη ολοκληρωμένης διαχείρισης υδάτινου δυναμικού
- Μελέτη ολοκληρωμένης διαχείρισης απορριμμάτων
- Μελέτη ολοκληρωμένης διαχείρισης αλιευτικών πεδίων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων
- Μελέτη ενεργειακής κάλυψης (συμβατικές και ανανεώσιμες πηγές)
- Τοπικές αναπτυξιακές μελέτες συνοδευόμενες από Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια σε ολόκληρη την επιφάνεια του νησιού.
- Μελέτες Ρυθμιστικών Σχεδίων για τα νησιά Ρόδος, Κως, Σύρος
- Μελέτη εξειδίκευσης αναπτυξιακών δυνατοτήτων των ανατολικών νήσων της περιφέρειας με τον παράκτιο τουρκικό χώρο.

β) Μελέτες και έρευνες ειδικών θεμάτων σε τοπικό ή κλαδικό επίπεδο

- Ειδικές μελέτες γεωργικής ανάπτυξης στο Ν. Αιγαίο
- Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού
- Μελέτες αγοράς εργασίας (τοπικές ή κλαδικές)
- Μελέτες ανάπτυξης δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας

Αναγκαία μεγάλα έργα και παρεμβάσεις

Οι σημαντικότερες παρεμβάσεις και έργα διανομαρχιακής και διαπεριφερειακής σημασίας που προτείνονται, περιλαμβάνονται σε α' φάση (ΚΠΣ 2000-2006) στα νέα τομεακά προγράμματα των κεντρικών φορέων και στο νέο Περιφερειακό Πρόγραμμα, ενώ για την επόμενη φάση 2007-2015 είναι δυνατές μόνο γενικές εκτιμήσεις που αφορούν συμπλήρωση των παρεμβάσεων της α' φάσης στους κυριότερους τομείς ανάπτυξης και νέες παρεμβάσεις.

Τομείς	Α' Φάση (περίοδος Γ' ΚΠΣ 2000-2006)	Β' Φάση 2007-2015
Υποδομές Μεταφορές	Νέα λιμάνια και βελτιώσεις. Νέα αεροδρόμια και βελτιώσεις.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης.
Περιβάλλον / υδατικό δυναμικό	Φράγματα – λιμνοδεξαμενές. ΧΥΤΑ – ΒΙΟΚΑ.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης.
Τουρισμός	Μαρίνες – αγκυροβόλια τουριστικών σκαφών.	Υποδομές νέων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
Μεταποίηση/Βιοτεχνία	Ίδρυση ΒΕΠΕ. Ενισχύσεις επενδύσεων.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης. Δημιουργία δικτύων υπηρεσιών προς ΜΜΕ.
Οικιστικά	Θεσμικές ρυθμίσεις – Μελέτες χωροταξικές – εγκρίσεις.	Εφαρμογή ΠΠΧΣΑΑ – Χωρ/ξικών μελετών. Θέσπιση ΖΟΕ, ΓΠΣ
Πολιτιστικά	Αναπλάσεις – παραδοσιακοί οικισμοί – αρχαιολογικοί χώροι μείζονος σημασίας.	Συνέχιση έργων Α' Φάσης.
Ενέργεια	Δίκτυα μεταφοράς ηλ. ενέργειας. Σταθμοί παραγωγής.	Παραγωγή από ανανεώσιμες πηγές και εφαρμογές.
Τεχνολογία	Εφαρμογές τηλεματικής.	Συνέχιση – επέκταση έργων Α' Φάσης.

Δ.2. Εκτίμηση κόστους προτεινόμενων παρεμβάσεων

Διαθέσιμοι πόροι και πηγές χρηματοδότησης

Μια πολύ προσεγγιστική εκτίμηση του κόστους των κυριοτέρων παρεμβάσεων που αναφέρθηκαν για την περίοδο 2000-2015 είναι δυνατή με βάση τις ακόλουθες παραδοχές:

α) το συνολικό προϋπολογισμό του Γ' ΚΠΣ που αναμένεται να κατευθυνθεί στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου έως το 2006 ύψους 960 εκατ. ευρώ (βάσει στοιχείων Μαρτίου 2003)

β) την εκτίμηση ότι μετά το 2006 θα είναι μειωμένη η κοινοτική συμμετοχή στη χρηματοδότηση έργων και μπορεί να προβλεφθεί ένα κόστος αναπτυξιακού προγράμματος για την περίοδο 2007-2015 της τάξεως των 740 εκατ. ευρώ για το Ν. Αιγαίο.

Οι πιο πάνω παράμετροι οδηγούν σε ένα συνολικό προϋπολογισμό για τις σημαντικές παρεμβάσεις για την περίοδο 2000-2015 της τάξης του 1,7[7] δις. ευρώ, με εκτιμώμενη κατανομή ως εξής:

- Υποδομές και οργάνωση Μεταφορών	29,0%
- Υποδομές και οργάνωση Τουρισμού	25,0%
- Παρεμβάσεις στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον	20,0%
- Κόστος θεσμικών αλλαγών (κίνητρα - διοίκηση, κ.α.)	18,0%
- Μελέτες και εφαρμογές χωροταξικού χαρακτήρα	8,0%
Συνολικό κόστος	100,0%

Δ.3. Το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δράσης

ΠΕΠ Νοτίου Αιγαίου 2000-2006

(βλέπε ακόλουθο πίνακα)

7 Στο εκτιμώμενο αυτό κόστος συμπεριλαμβάνεται η πιθανή συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε ποσοστό περίπου 15% του συνολικού προϋπολογισμού. Η αύξηση της συμμετοχής της ιδιωτικής δαπάνης, με τη δημιουργία σταδιακά ευνοϊκότερων συνθηκών επενδύσεων και αποδόσεών τους, μπορεί να συντελέσει στη μεγέθυνση του συνολικού προϋπολογισμού κατά 10% περίπου με την προσθήκη φυσικά και άλλων σημαντικών αναπτυξιακών παρεμβάσεων.

Δομή Π.Ε.Π. Νοτίου Αιγαίου 2000-2006

	Προτεραιότητα		Τίτλος Μέτρου	Απεικόνιση "Ειδικού Τύπου" Δράσεων	Ταμείο Ε.Ε.	σε χιλιάδες ευρώ			σε δις δρχ.			Ε.Τ.Π.Α.										Ε.Γ.Τ.Π.Ε.		Ε.Κ.Τ.		Σύνολα (σε δις δρχ.)
						Συνολική Δημόσια Δαπάνη	Ιδιωτική Συμμετοχή	Συνολικό Κόστος	Συνολική Δημόσια Δαπάνη	Ιδιωτική Συμμετοχή	Συνολικό Κόστος	Μεταφορές	Εκπαίδευση	Υγεία-Πρόνοια	Τουρισμός	Πολιτισμός	Περιβάλλον	Μεταποίηση-Υπηρεσίες	Έρευνα & Τεχνολογία	Αλιεία	Εφαρμογή	Γεωργία & Δάση	Εφαρμογή	Απασχόληση	Εφαρμογή	
1	Αντιμετώπιση των προβλημάτων του νησιωτικού χαρακτήρα - Βασικές Υποδομές	1.1	Εναέριες μεταφορές		Ε.Τ.Π.Α.	23.500		23.500	8,0		8,0	8,0														8,0
		1.2	Θαλάσσιες μεταφορές		Ε.Τ.Π.Α.	51.600		51.600	17,6		17,6	17,1							0,5							17,6
		1.3	Χερσαίες μεταφορές		Ε.Τ.Π.Α.	52.600		52.600	17,9		17,9	17,9														17,9
		1.4	Εκπαίδευση		Ε.Τ.Π.Α.	33.200		33.200	11,3		11,3		11,3													11,3
		1.5	Υγεία - Πρόνοια		Ε.Τ.Π.Α.	11.100		11.100	3,8		3,8			3,8												3,8
		Σύνολο Προτεραιότητας				**172.000**	**0**	**172.000**	**58,6**	**0,0**	**58,6**	**43,02**	**11,30**	**3,80**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,50**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**58,6**
2	Προστασία περιβάλλοντος και βιώσιμη διαχείριση φυσικών πόρων	2.1	Υποδομές περιβάλλοντος		Ε.Τ.Π.Α.	50.850		50.850	17,3		17,3						17,3									17,3
		2.2	Προστασία δομημένου περιβάλλοντος		Ε.Τ.Π.Α.	11.500		11.500	3,9		3,9					2,9	1,0									3,9
		2.3	Προστασία φυσικού περιβάλλοντος		Ε.Τ.Π.Α.	3.800	779	4.579	1,3	0,3	1,6						1,0		0,3							1,3
		Σύνολο Προτεραιότητας				**66.150**	**779**	**66.929**	**22,5**	**0,3**	**22,8**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**2,92**	**19,33**	**0,00**	**0,30**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**22,5**
3	Έλεγχος της τουριστικής ανάπτυξης και αναπροσανατολισμός της	3.1	Υποδομές θαλάσσιου τουρισμού		Ε.Τ.Π.Α.	11.200		11.200	3,8		3,8				3,8											3,8
		3.2	Δράσεις ενίσχυσης θαλάσσιου τουρισμού με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα		Ε.Τ.Π.Α.	11.200	21.400	32.600	3,8	7,3	11,1				3,8											3,8
		3.3	Ενισχύσεις τουριστικής υποδομής		Ε.Τ.Π.Α.	11.200	21.400	32.600	3,8	7,3	11,1				3,8											3,8
		3.4	Πολιτιστική ανάπτυξη και πολιτιστικός τουρισμός		Ε.Τ.Π.Α.	31.100		31.100	10,6		10,6					10,6										10,6
		3.5	Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού-καινοτόμες δράσεις	Καινοτομία	Ε.Τ.Π.Α.	13.500	5.950	19.450	4,6	2,0	6,6				2,7	1,9										4,6
		Σύνολο Προτεραιότητας				**78.200**	**48.750**	**126.950**	**26,6**	**16,6**	**43,3**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**14,10**	**12,50**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**26,6**
4	Ενίσχυση και αξιοποίηση των δυναμικών νησιωτικών κέντρων ανάπτυξης	4.1	Δράσεις προώθησης της απασχόλησης & ενέργειες κατάρτισης		Ε.Κ.Τ.	21.866		21.866	7,5		7,5													7,5		7,5
		4.2	Υπηρεσίες φροντίδας για την προώθηση των ίσων ευκαιριών		Ε.Κ.Τ.	14.434	590	15.024	4,9	0,2	5,1													4,9		4,9
		4.3	Δράσεις Στήριξης Μ.Μ.Ε.		Ε.Τ.Π.Α.	5.600	8.500	14.100	1,9	2,9	4,8							1,9								1,9
		4.4	Ενίσχυση προωθητικών δραστηριοτήτων με ιδιωτική συμμετοχή		Ε.Τ.Π.Α.	8.300	20.000	28.300	2,8	6,8	9,6							2,8								2,8
		4.5	Βελτίωση του παραγωγικού περιβάλλοντος - καινοτόμες εφαρμογές	Καινοτομία	Ε.Τ.Π.Α.	9.700	4.400	14.100	3,3	1,5	4,8				1,0			2,3								3,3
		4.6	Αναβάθμιση περιβάλλοντος και ποιότητα ζωής		Ε.Τ.Π.Α.	2.950		2.950	1,0		1,0						1,0									1,0
		4.7	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης-ΕΤΠΑ	Ολοκλ.Αστ.Ανάπτυξη	Ε.Τ.Π.Α.	12.000	10.600	22.600	4,1	3,6	7,7	1,0					3,1									4,1
		4.8	Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης-ΕΚΤ	Ολοκλ.Αστ.Ανάπτυξη	Ε.Κ.Τ.	3.000	300	3.300	1,0	0,1	1,1													1,0		1,0
		4.9	Ενίσχυση νέων μορφών οικ.δραστηριότητας ν.Λέρου		Ε.Κ.Τ.	2.000		2.000	0,7		0,7													0,7		0,7
		Σύνολο Προτεραιότητας				**79.850**	**44.390**	**124.240**	**27,2**	**15,1**	**42,3**	**1,00**	**0,00**	**0,00**	**1,00**	**0,00**	**4,09**	**7,03**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**14,10**	**0,00**	**27,2**
5	Ανάπτυξη της Υπαίθρου και Ενίσχυση νησιών και περιοχών χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης	5.1	Υποδομές αγροτικής παραγωγής		Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	22.000		22.000	7,5		7,5											7,5				7,5
		5.2	Διαχείριση δασικών πόρων		Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	6.000		6.000	2,0		2,0											2,0				2,0
		5.3	Ενίσχυση αγροτικών δραστηριοτήτων - Επενδύσεις γεωργικών εκμεταλλεύσεων	Ολοκλ.Ανάπτ.Υπαίθρου	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	12.960	6.240	19.200	4,4	2,1	6,5											4,4				4,4
		5.4	Επενδύσεις διαφοροποίησης αγροτικού εισοδήματος - Εμπορία γεωργικών προϊόντων ποιότητας	Ολοκλ.Ανάπτ.Υπαίθρου	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	2.950	2.950	5.900	1,0	1,0	2,0											1,0				1,0
		5.5	Μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων	Ολοκλ.Ανάπτ.Υπαίθρου	Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	2.950	1.589	4.539	1,0	0,5	1,5											1,0				1,0
		5.6	Υποδομές και δράσεις για την αλιεία		Ε.Τ.Π.Α.	8.500		8.500	2,9		2,9									2,9						2,9
		5.7	Βασικές Υποδομές		Ε.Τ.Π.Α.	30.800		30.800	10,5		10,5	4,7	2,9	0,9			2,0									10,5
		5.8	Δράσεις προώθησης της απασχόλησης		Ε.Κ.Τ.	5.600		5.600	1,9		1,9													2,0		2,0
		5.9	Τόνωση της τοπικής οικονομίας με καινοτόμες δράσεις	Καινοτομία	Ε.Τ.Π.Α.	1.400	600	2.000	0,5	0,2	0,7							0,5								0,5
		Σύνολο Προτεραιότητας				**93.160**	**11.379**	**104.539**	**31,7**	**3,9**	**35,6**	**4,7**	**2,9**	**0,9**	**0,0**	**0,0**	**2,0**	**0,5**	**0,0**	**2,9**	**0,0**	**15,9**	**0,0**	**2,0**	**0,0**	**31,8**
6	Τεχνική Βοήθεια	6.1	Εφαρμογή Ε.Τ.Π.Α.		Ε.Τ.Π.Α.	4.667		4.667	1,6		1,6										1,6					1,6
		6.2	Εφαρμογή Ε.Γ.Τ.Π.Ε.		Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	1.217		1.217	0,4		0,4												0,4			0,4
		6.3	Εφαρμογή Ε.Κ.Τ.		Ε.Κ.Τ.	1.208		1.208	0,4		0,4														0,4	0,4
		Σύνολο Προτεραιότητας				**7.092**	**0**	**7.092**	**2,4**	**0,0**	**2,4**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**1,6**	**0,0**	**0,4**	**0,0**	**0,4**	**2,4**
Γενικό Σύνολο Προγράμματος						**496.452**	**105.298**	**601.749**	**169,2**	**35,9**	**205,0**	**48,7**	**14,2**	**4,7**	**15,1**	**15,4**	**25,4**	**7,5**	**0,8**	**2,9**	**1,6**	**15,9**	**0,4**	**16,1**	**0,4**	**169,2**
												136,4										**16,3**		**16,5**		**169,2**

(

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΠΕΠ Ν. Αιγαίου, 3/2003

Δ.4. Ενέργειες για την εφαρμογή του ΠΠΧΣΑΑ

Δ.4.1 Θεσμικές παρεμβάσεις

Η επιτυχής εφαρμογή του ΠΠΧΣΑΑ εξαρτάται και από μια σειρά θεσμικών ρυθμίσεων και παρεμβάσεων, κυριότερες από τις οποίες αφορούν:

α) Επενδύσεις:

- Εξειδίκευση του σημερινού πλαισίου κινήτρων ενίσχυσης παραγωγικών επενδύσεων (Ν. 2601/98) για το Ν.ο Αιγαίο και πρόβλεψη για την περιοδική (ανά τριετία) αναθεώρησή του μέσα στο χρονικό ορίζοντα του ΠΠΧΣΑΑ με βάση σχετικές μελέτες αξιολόγησης επιπτώσεων.

β) Διοικητικές και κοινωνικές υπηρεσίες (Δ. Διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία, κλπ):

- Πλαίσιο κινήτρων για προσέλκυση επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού σε υπηρεσίες του Δημοσίου και της Τ.Α. (κίνητρα φορολογικά, μισθολογικά, εγκατάστασης).

- Πλαίσιο αποκέντρωσης αρμοδιοτήτων των Κεντρικών φορέων στη Νομαρχιακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση.

- Πλαίσιο συνεργασίας Δήμων σε θέματα πολεοδομικών και χωροταξικών ρυθμίσεων κοινού ενδιαφέροντος, όπως π.χ. χωροθετήσεις μεγάλων έργων υποδομής και κοινής ωφέλειας, εναρμόνιση πολεοδομικών αποφάσεων και κανονισμών, κλπ.

γ) Δημόσια έργα:

- Αποκέντρωση όλων των αδειοδοτήσεων σε Περιφερειακό ή/και Νομαρχιακό επίπεδο (δημιουργία διϋπηρεσιακών οργάνων αδειοδοτήσεων).

δ) Περιβάλλον:

- Ειδικός Πολεοδομικός και Κτιριοδομικός Κανονισμός για το Νότιο Αιγαίο.

- Προσαρμογή των όρων και διαδικασιών έγκρισης ΜΠΕ όλων των επιπέδων στο νησιωτικό χώρο.

ε) Μεταφορές:

- Θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας και κίνητρα για την ακτοπλοΐα (ανανέωση στόλου, επιδοτήσεις γραμμών, οριστικοποίηση υποσυστημάτων, κ.α.).

- Κρατική παρέμβαση διορθωτικού χαρακτήρα μετά την άρση του cabotage

στ) Απασχόληση:

- Θέσπιση κινήτρων για απασχόληση γυναικών και μείωση της εποχιακής ανεργίας. Ένταξη και υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης στο ΠΕΠ.

Δ.4.2 Δείκτες και μηχανισμός παρακολούθησης εφαρμογής ΠΠΧΣΑΑ

Η παρακολούθηση εφαρμογής του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας αναφέρεται σε δύο επίπεδα:

α) Στην παρακολούθηση μελετών και θεσμικών ρυθμίσεων

Αφορά την εξέλιξη της εκπόνησης των στρατηγικών μελετών και των ειδικών χωροταξικών μελετών και το ρυθμό και βαθμό υλοποίησης των θεσμικών ρυθμίσεων εκ μέρους της πολιτείας σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο που απορρέουν από τις μελέτες αυτές. Ως δείκτες αυτής της παρακολούθησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν:

- Το ποσοστό ολοκλήρωσης των ειδικών χωροταξικών μελετών και των βασικών στρατηγικών μελετών στο σύνολο των ανατεθειμένων.
- Ο αριθμός ή το ποσοστό των εγκρινομένων από τις εκπονούμενες μελέτες
- Το ποσοστό των θεσμοθετουμένων ρυθμίσεων που προτείνονται από τις μελέτες (με σχετικές Υπουργικές Αποφάσεις, Νόμου ή Διατάγματα).
- Αποκλίσεις από την εφαρμογή των ανωτέρω.

β) Την παρακολούθηση της υλοποίησης των βασικών παρεμβάσεων / έργων ανάπτυξης και χωροταξικής οργάνωσης

Κατάλληλοι δείκτες είναι:

- Το ποσοστό των ολοκλήρωσης μεγάλων έργων / παρεμβάσεων κατ' έτος, συνολικά και κατά τομέα.
- Το ποσοστό απορρόφησης του προϋπολογισμού συνολικά και κατά τομέα.
- Ειδικοί δείκτες αποτελέσματος και επιπτώσεων κατά ομάδα παρεμβάσεων.

Φορείς παρακολούθησης και εφαρμογής

Τη γενική ευθύνη για τον συντονισμό της εφαρμογής των ΠΠΧΣΑΑ έχει το ΥΠΕΧΩΔΕ αλλά η ειδικότερη αρμοδιότητα έγκρισης, παρακολούθησης, αξιολόγησης και αναθεώρησης του είναι σκόπιμο να μεταβιβαστεί στο Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας - δυνατότητα που προβλέπει το άρθρο 8 του Ν. 2742/99 - ώστε να ασκείται τοπικά και μέσω των Περιφερειακών και Νομαρχιακών Συμβουλίων ο έλεγχος υλοποίησης των δράσεων.

Ενδύκνειται η συγκρότηση περιφερειακού οργάνου για την παρακολούθηση εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ υπό την προεδρία του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας το οποίο θα απαρτίζεται:

Σε περιφερειακό επίπεδο από εκπροσώπους των δ/νσεων ή τμημάτων: Σχεδιασμού και Ανάπτυξης, Δημοσίων Έργων, Πολιτικού Σχεδιασμού και Εφαρμογών, Μ.Ο.Δ, Μ.Ε.Κ, και ΜΟΚ)

Σε νομαρχιακό επίπεδο από τους Προέδρους των δύο Ν. Συμβουλίων, εκπρόσωπους Πολεοδομίας, Δημοσίων Εργων, Γεωργίας, Σχεδιασμού και Ανάπτυξης, ΤΕΔΚ Δωδεκανήσου και Κυκλάδων και ΜΚΟ.

Εκπρόσωπο του: ΤΕΕ

Ο φορέας αυτός θα έχει σαν έργο τον έλεγχο της επιτόπου εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ, θα εισηγείται προς τους Κεντρικούς Φορείς και το ΥΠΕΧΩΔΕ τη λήψη των κατάλληλων μέτρων και κινήσεων προώθησης και θα έχει αρμοδιότητα σε ενδεχόμενη αναθεώρηση του αρχικού σχεδιασμού σε ότι αφορά επιμέρους επιλογές και παρεμβάσεις, εφόσον οι προβλεπόμενες κρίνονται τεκμηριωμένα ως μη υλοποιήσιμες ή αναποτελεσματικές.

Στο έργο του το περιφερειακό αυτό όργανο θα επικουρείται από μια ολιγομελή ομάδα εξειδικευμένων συμβούλων που θα καλύπτουν και θα εισηγούνται σχετικά με θέματα:

- Νομικού, θεσμικού και διαδικαστικού χαρακτήρα.
- Τεχνικής και οικονομικής εφικτότητας και διαχείρισης.
- Αξιολόγησης των αναπτυξιακών, χωροταξικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων.

Τέλος ενδείκνυται η ίδρυση Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου για τα νησιά Ρόδο, Κω και Σύρο.

Ε. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Όπως παρουσιάζονται στο παράρτημα, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Απόφασης αυτής. Είναι δε τα εξής:

• Χάρτης Α1: Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

• Χάρτης Α2: Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ελληνικό χώρο.

• Χάρτης Β4: Αξιολόγηση Χωροταξικής οργάνωσης της Περιφέρειας και προοπτικές.

• Χάρτης Δ1.1: Πρότυπο Χωρικής ανάπτυξης.

• Χάρτης Π2: Οικιστικό Δίκτυο (διάρθρωση-ιεράρχηση-πολιτική) Χωρική Δομή.

Άρθρο 4

Η ισχύς της παρούσας απόφασης αρχίζει από τη δημοσίευση της στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

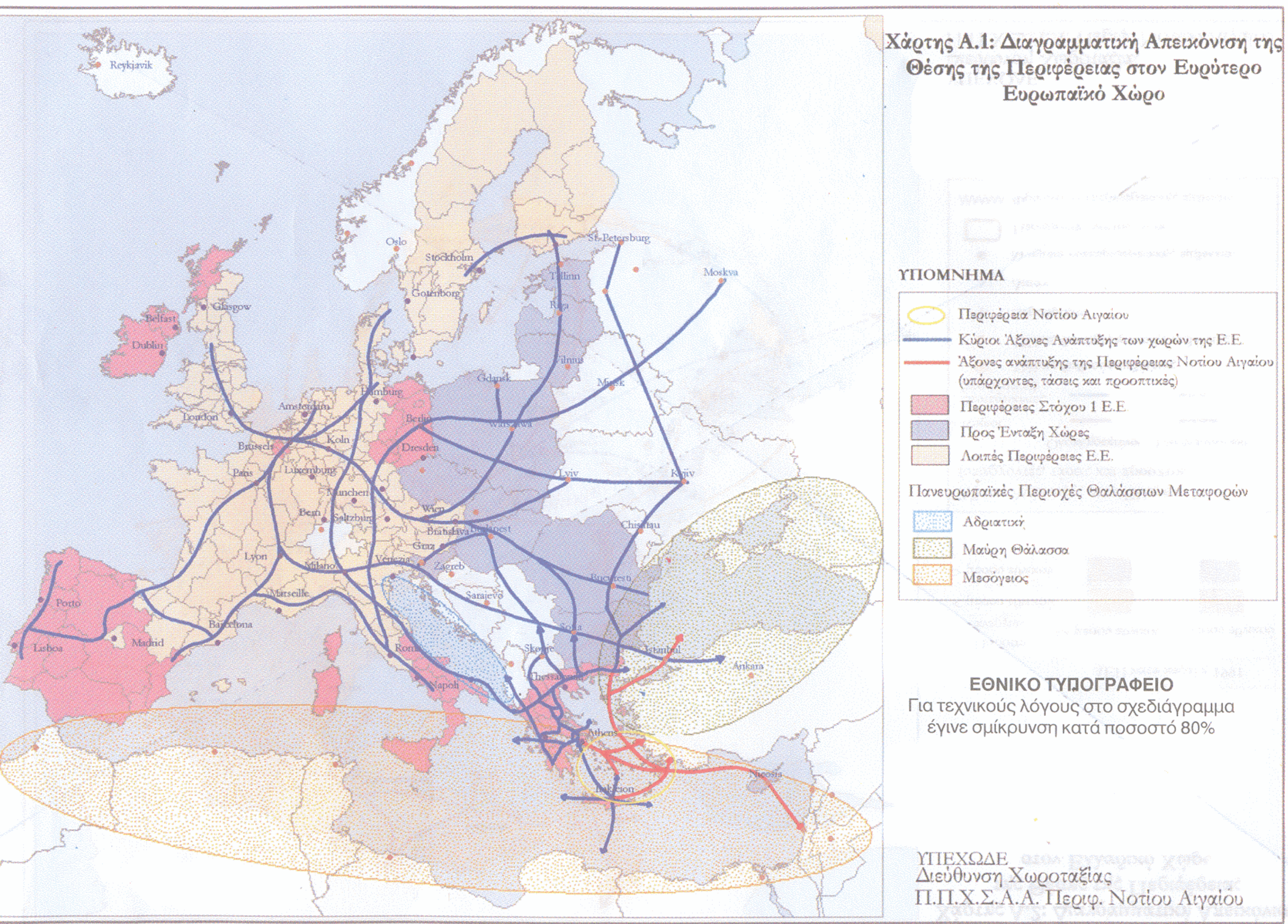
Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 25 Ιουνίου 2003

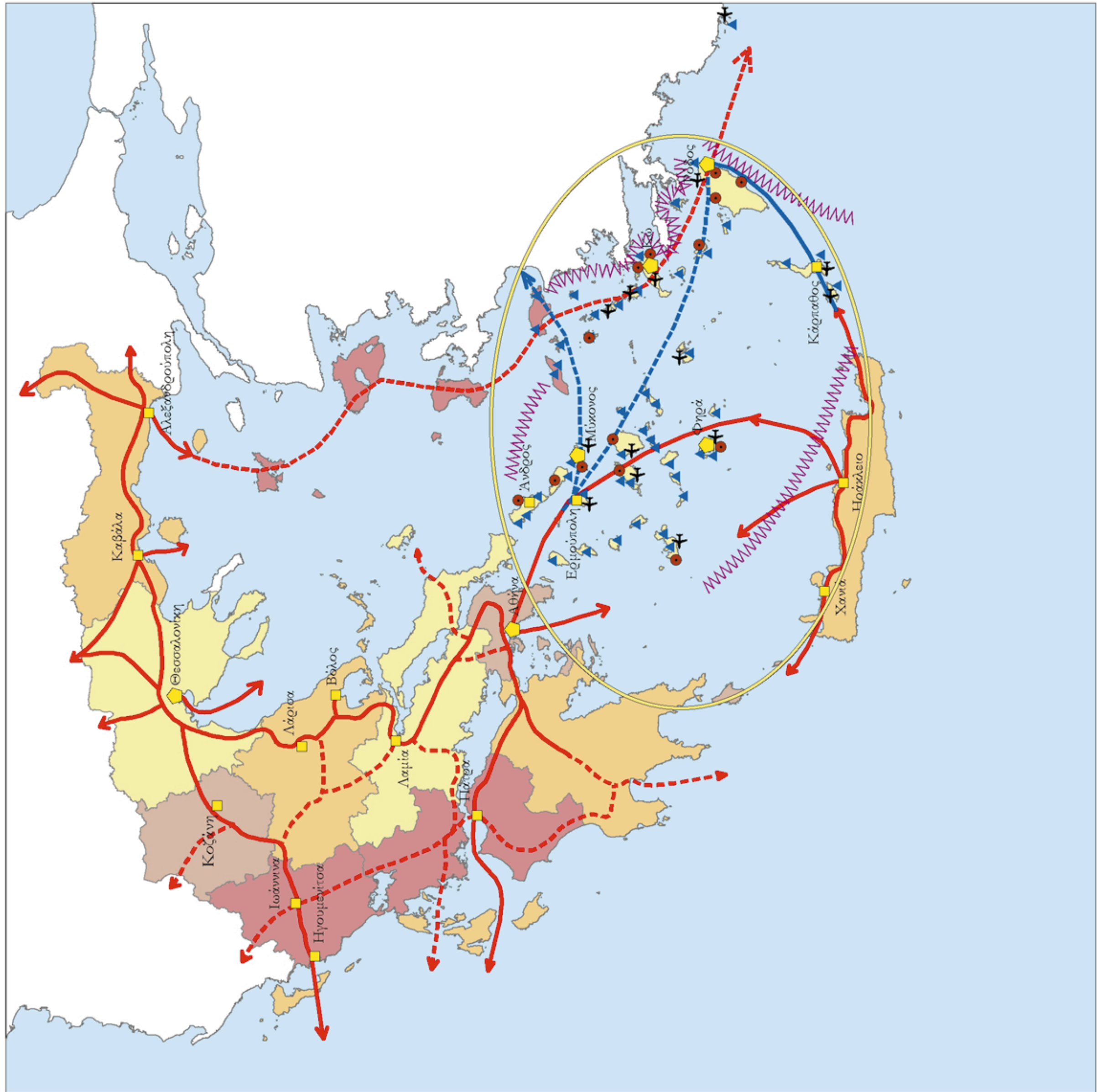
Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΒΑΣΩ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Χάρτης Α.1: Διαγραμματική Απεικόνιση της Θέσης της Περιφέρειας στον Ευρύτερο Ευρωπαϊκό Χώρο

Χάρτης Α.2: Διαγραμματική Απεικόνιση της Θέσης της Περιφέρειας στον Ελλαδικό Χώρο
ΑΕΠ κατά κεφαλή 1991
Ποσοστό ανεργίας
> μέσου εθνικού
< μέσου εθνικού
< μέσου εθνικού
> μέσου εθνικού
Άξονες Ανάπτυξης στον Ελληνικό Χώρο (υπάρχοντες, τάσεις και προοπτικές)
Ολοκληρωμένοι
Υπό διαμόρφωση
Κύριοι
Δευτερεύοντες (περιφέρειας)
Πόλεις διεθνούς εμβέλειας
Πόλεις διαπεριφερειακής εμβέλειας
Αεροδρόμια
Λιμάνια
Μνημεία διαπεριφερειακής εμβέλειας
Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
Φραγμοί διαπεριφερειακής εμβέλειας
ΥΠΕΧΩΔΕ
Διεύθυνση Χωροταξίας
Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. Περιφ. Νοτίου Αιγαίου
Αλεξανδρούπολη
Καβάλα
Θεσσαλονίκη
Βόλος
Λάρισα
Λαμία
Πάτρα
Κοζάνη
Ιωάννινα
Ηγουμενίτσα
Αθήνα
Ερμούπολη
Άνδρος
Μύκονος
Θηρα
Ηράκλειο
Χανιά
Κάρπαθος
Ρόδος

Χάρτης Β.4
Αξιολόγηση Χωροταξικής Οργάνωσης Περιφέρειας & Προοπτικές
Β.4.α Προβλήματα

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διοικητικά & Γεωγραφικά Στοιχεία
- Όριο Κράτους
- Όριο Νομού
- Όριο Επαρχίας
- Όριο Ο.Τ.Α.

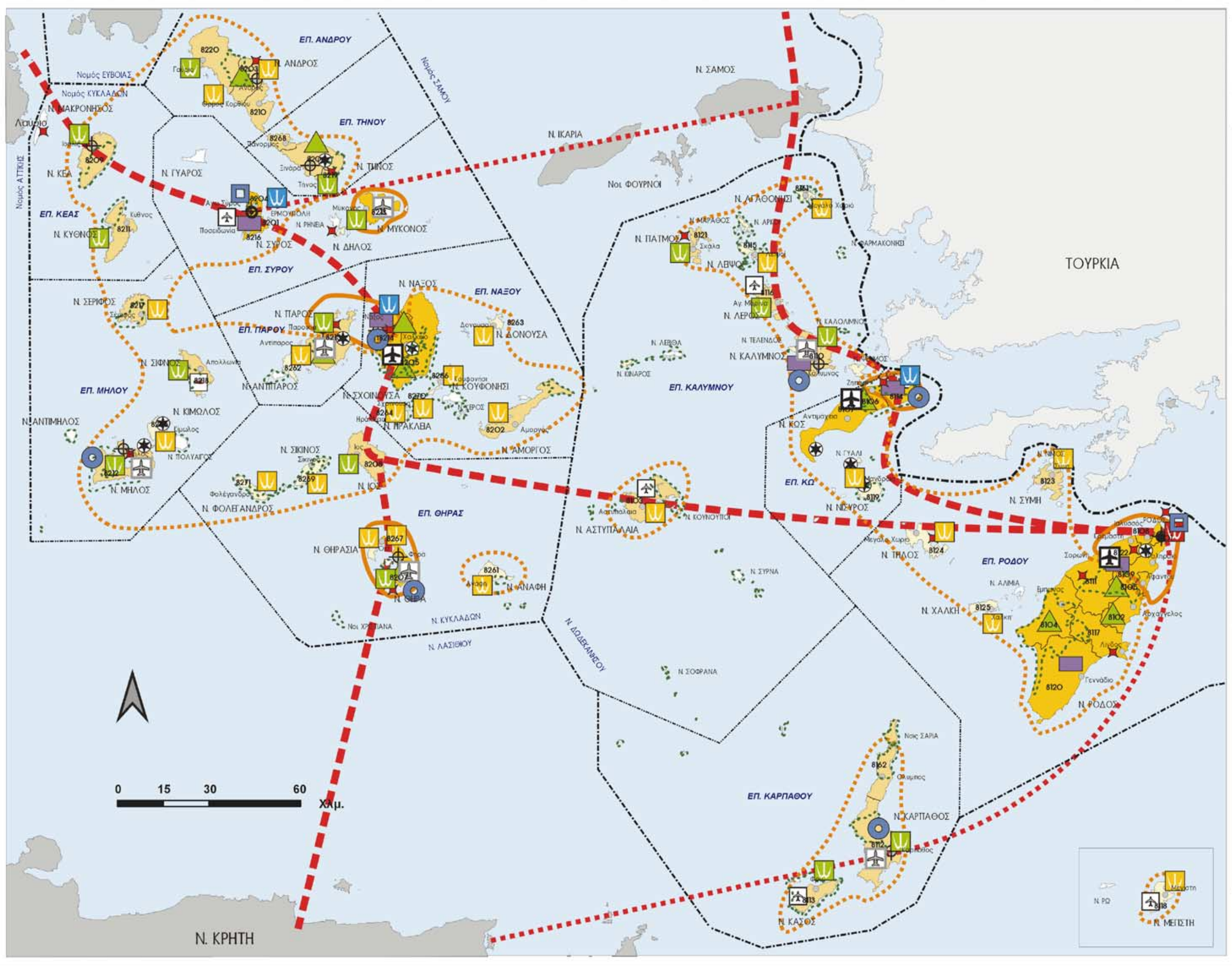
Οικιστικό Δίκτυο
- Έδρα Περιφέρειας
- Πρωτεύουσα Νομού
- Έδρα Επαρχίας
- Έδρα Ο.Τ.Α.
- 8888 Κωδικός Ο.Τ.Α.

Μεταφορική Υποδομή
- Διεθνές Αεροδρόμιο
- Νομοθετημένο Σημείο Εισόδου - Εξόδου
- Αεροδρόμιο αμιγώς Εσωτερικού
- Λιμάνι Εθνικής Σημασίας
- Λιμάνι Περιφερειακής Σημασίας
- Λιμάνι Τοπικής Σημασίας
- Λοιπά Λιμάνια
- Αυτοκινητόδρομος
- Πρωτεύον Οδικό Δίκτυο

Προβλήματα Χωροταξικού Χαρακτήρα
- Ασυνέχεια Νησιωτικού Χώρου
- Συνοριακοί Φραγμοί
- Πιέσεις από Λαθρομετανάστευση & Λαθρεμπόριο
- Εξάρτηση από άλλη Περιφέρεια
- Χαμηλός Βαθμός Προσπελασιμότητας
- Πιέσεις Αστικοποίησης
- Μη Προστατευόμενες Περιοχές Περιβαλλοντικής Ευαισθησίας

Σημαντικές Περιβαλλοντικές Πιέσεις από:
- Θαλάσσιες Μεταφορές
- Γεωργικές Δραστηριότητες
- Λατόμευση Μαρμάρου & Εξόρυξη
- Βιομηχανία - Βιοτεχνία
- Τουρισμός - Παραθερισμός

ΥΠΕΧΩΔΕ
Διεύθυνση Χωροταξίας
Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Χάρτης Β.4
Αξιολόγηση Χωροταξικής Οργάνωσης Περιφέρειας & Προοπτικές
Β.4.β Προοπτικές
ΥΠΟΜΝΗΜΑ
Διοικητικά & Γεωγραφικά Στοιχεία
Όριο Κράτους
Όριο Νομού
Όριο Επαρχίας
Όριο Ο.Τ.Α.
Έδρα Περιφέρειας
Πρωτεύουσα Νομού
Έδρα Επαρχίας
Έδρα Ο.Τ.Α.
Φυσικοί & Πολιτιστικοί Πόροι
Πολιτιστική Κληρονομιά Διεθνούς / Εθνικής Εμβέλειας
Γεωργική Γη Πρώτης Προτεραιότητας
Περιοχές NATURA 2000
Μεταφορική Υποδομή
Διεθνές Αεροδρόμιο
Νομοθετημένο Σημείο Εισόδου - Εξόδου
Αεροδρόμιο αμιγώς Εσωτερικού
Λιμάνι Εθνικής Σημασίας
Λιμάνι Περιφερειακής Σημασίας
Λιμάνι Τοπικής Σημασίας
Λοιπά Λιμάνια
Άξονες Ανάπτυξης
Κύριος
Δευτερεύων
Πόλοι Ανάπτυξης
Διαπεριφερειακής Εμβέλειας
Περιφερειακής Εμβέλειας
Ενότητες με Ομοιογενή Αναπτυξιακά Χαρακτηριστικά
Ομάδα I
Ομάδα II
Ομάδα III
Περιοχές με Δυνατότητες Ανάπτυξης Δευτερογενή Τομέα
Κύριες Περιοχές Λατόμευσης Μαρμάρου & Εξόρυξης
Β.Ε.Π.Ε
Περιοχές με Δυνατότητες Τουριστικής Ανάπτυξης
Περιοχές Ποιοτικής Αναβάθμισης Εντατικών Τουριστικών Δραστηριοτήτων
Περιοχές Ειδικής Τουριστικής Ανάπτυξης
Περιοχές / Θέσεις Ειδικών Δράσεων & Μορφών Τουρισμού (στο σύνολο των νησιών)
ΥΠΕΧΩΔΕ
Διεύθυνση Χωροταξίας
Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου
ΤΟΥΡΚΙΑ
Ν. ΚΡΗΤΗ
Ν. ΣΑΜΟΣ
Ν. ΙΚΑΡΙΑ
ΕΠ. ΑΝΔΡΟΥ
ΕΠ. ΤΗΝΟΥ
ΕΠ. ΚΕΑΣ
ΕΠ. ΣΥΡΟΥ
ΕΠ. ΝΑΞΟΥ
ΕΠ. ΠΑΡΟΥ
ΕΠ. ΜΗΛΟΥ
ΕΠ. ΘΗΡΑΣ
ΕΠ. ΚΑΛΥΜΝΟΥ
ΕΠ. ΚΩ
ΕΠ. ΡΟΔΟΥ
ΕΠ. ΚΑΡΠΑΘΟΥ
Ν. ΚΥΚΛΑΔΩΝ
Ν. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ
0 15 30 60 Χλμ.

Χάρτης Δ.1.1
Πρότυπο Χωρικής Ανάπτυξης

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διοικητικά & Γεωγραφικά Στοιχεία
- Όριο Κράτους
- Όριο Νομού
- Όριο Επαρχίας
- Όριο Ο.Τ.Α.
- Έδρα Περιφέρειας
- Πρωτεύουσα Νομού
- Έδρα Επαρχίας
- Έδρα Ο.Τ.Α.

Φυσικοί & Πολιτιστικοί Πόροι
- Πολιτιστικό Σύνολο Διεθνούς Εμβέλειας
- Πολιτιστική Κληρονομιά Εθνικής Εμβέλειας
- Περιοχές NATURA 2000

Μεταφορική Υποδομή
- Διεθνές Αεροδρόμιο
- Νομοθετημένο Σημείο Εισόδου - Εξόδου
- Αεροδρόμιο αμιγώς Εσωτερικού
- Λιμάνι Εθνικής Σημασίας
- Λιμάνι Περιφερειακής Σημασίας
- Λιμάνι Τοπικής Σημασίας
- Λοιπά Λιμάνια

Άξονες Ανάπτυξης
- Κύριος
- Δευτερεύων

Πόλοι Ανάπτυξης
- Διαπεριφερειακής Εμβέλειας
- Περιφερειακής Εμβέλειας
- Κέντρο - Πόλος Τοπικής Ανάπτυξης

Ενότητες με Ομοιογενή Αναπτυξιακά Χαρακτηριστικά
- Ομάδα Ι
- Ομάδα ΙΙ
- Ομάδα ΙΙΙ
- Κύριες Περιοχές Αγροτικής Προτεραιότητας
- Κύριες Κτηνοτροφικές Περιοχές
- Κύριες Περιοχές Αλιευτικής Δραστηριότητας
- Κύριες Περιοχές Λατόμευσης Μαρμάρου & Εξόρυξης
- Β.Ε.Π.Ε
- Περιοχές Ποιοτικής Αναβάθμισης Εντατικών Τουριστικών Δραστηριοτήτων
- Περιοχές Ειδικής Τουριστικής Ανάπτυξης
- Περιοχές / Θέσεις Ειδικών Δράσεων & Μορφών Τουρισμού (στο σύνολο των νησιών)

ΥΠΕΧΩΔΕ
Διεύθυνση Χωροταξίας
Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Χάρτης Π.2.
Οικιστικό Δίκτυο
(Διάρθρωση - Ιεράρχηση - Πολιτική)
Χωρική Δομή

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διοικητικά & Γεωγραφικά Στοιχεία
- Οριο Κράτους
- Οριο Νομού
- Οριο Επαρχίας
- Οριο Ο.Τ.Α.
- Εδρα Περιφέρειας
- Πρωτεύουσα Νομού
- Εδρα Επαρχίας
- Εδρα Ο.Τ.Α.

Μεταφορική Υποδομή
- Διεθνές Αεροδρόμιο
- Νομοθετημένο Σημείο Εισόδου - Εξόδου
- Αεροδρόμιο αμιγώς Εσωτερικού
- Ελικοδρόμιο
- Λιμάνι Εθνικής Σημασίας
- Λιμάνι Περιφερειακής Σημασίας
- Λιμάνι Τοπικής Σημασίας
- Λοιπά Λιμάνια
- Αυτοκινητόδρομος
- Πρωτεύον Οδικό Δίκτυο
- Δευτερεύον Οδικό Δίκτυο

Οικιστικό Δίκτυο

Προτεινόμενη Ιεράρχηση
- 1ο Επίπεδο
- 3ο Επίπεδο
- 2ο Επίπεδο
- 4ο Επίπεδο

Τάξη Πληθυσμιακού Μεγέθους ΟΤΑ 2001
- Ανω των 50.000 κατ.
- 2.000 - 5.000 κατ.
- 10.000 - 20.000 κατ.
- 1.000 - 2.000 κατ.
- 5.000 - 10.000 κατ.
- 0 - 1.000 κατ.

Εξαρτήσεις μεταξύ Οικισμών
- 1ου Επιπέδου
- 1ου & 2ου Επιπέδου
- 1ου ή 2ου και 3ου Επιπέδου
- 3ου & 4ου ή 5ου Επιπέδου
- Παραδοσιακός Οικισμός

Χωρική Δομή - Γενικές Κατηγορίες Χώρου

Χωρικές Ενότητες
- Εμβέλειας Περιφερειακού Κέντρου
- Εμβέλειας Νομαρχιακού Κέντρου
- Εμβέλειας Υπερτοπικού Κέντρου
- Εμβέλειας Τοπικού Κέντρου
- Πρόταση για Ρυθμιστικό Σχέδιο

0 15 30 60 Χλμ.

ΥΠΕΧΩΔΕ
Διεύθυνση Χωροταξίας
Π.Π.Χ.Σ.Α.Α. Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * TELEX 223211 YPET GR * FAX 210 52 21 004
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: http: www.et.gr – e-mail: webmaster @ et.gr

Πληροφορίες Α.Ε. - Ε.Π.Ε. και λοιπών Φ.Ε.Κ.: 210 527 9000-4
Φωτοαντίγραφα παλαιών ΦΕΚ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ - ΜΑΡΝΗ 8 - Τηλ. (210)8220885 - 8222924
Δωρεάν διάθεση τεύχους Προκηρύξεων ΑΣΕΠ αποκλειστικά από Μάρνη 8

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ Φ.Ε.Κ.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ - Βασ. Όλγας 227 - Τ.Κ. 54 100 **(2310) 423 956**
ΠΕΙΡΑΙΑΣ - Ευριπίδου 63 - Τ.Κ. 185 32
ΠΑΤΡΑ - Κορίνθου 327 - Τ.Κ. 262 23 **(2610) 638 109**
ΙΩΑΝΝΙΝΑ - Διοικητήριο - Τ.Κ. 450 44 **(26510) 87215**
ΚΟΜΟΤΗΝΗ - Δημοκρατίας 1 - Τ.Κ. 691 00 **(25310) 22 858**
ΛΑΡΙΣΑ - Διοικητήριο - Τ.Κ. 411 10 **(2410) 597449**
ΚΕΡΚΥΡΑ - Σαμαρά 13 - Τ.Κ. 491 00 **(26610) 89 127 / 89 120**
ΗΡΑΚΛΕΙΟ - Πλ. Ελευθερίας 1 - Τ.Κ. 711 10 **(2810) 396 223**
ΛΕΣΒΟΣ - Πλ. Κωνσταντινουπόλεως Τ.Κ. 811 00 Μυτιλήνη **(22510) 46 888 / 47 533**
ΒΟΛΟΣ - Ν. Γάτσου 20 - 2ας Νοεμβρίου Τ.Κ. 383 33 **(24210) 31435-36**
ΚΟΖΑΝΗ - Πνευματικό Κέντρο - Τ.Κ. 501 00 **(24610) 50126**
ΚΑΛΑΜΑΤΑ - Διοικητήριο - Τ.Κ.241 00 **(27210) 23333**

ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ ΦΥΛΛΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Σε έντυπη μορφή:
- Για τα ΦΕΚ από 1 μέχρι 40 σελίδες 1 euro.
- Για τα ΦΕΚ από 40 σελίδες και πάνω η τιμή προσαυξάνεται κατά 0,05 euro για κάθε επιπλέον σελίδα.

Σε μορφή CD:

Τεύχος	Περίοδος	EURO
Α.Ε. & Ε.Π.Ε.	Μηνιαίο	60
Α΄ και Β΄	3μηνιαίο	75
Α΄, Β΄ και Δ΄	3μηνιαίο	90
Α΄	Ετήσιο	180
Β΄	Ετήσιο	210
Γ	Ετήσιο	60
Δ΄	Ετήσιο	150
Παράρτημα	Ετήσιο	75
Αναπτυξιακών Πράξεων και Συμβάσεων (Τ.Α.Π.Σ.)	Ετήσιο	75
Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.)	Ετήσιο	75
Δελτίο Εμπορικής και Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Δ.Ε.Β.Ι.)	Ετήσιο	75
Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου	Ετήσιο	75
Διακηρύξεων Δημοσίων Συμβάσεων	Ετήσιο	75

Η τιμή πώλησης του Τεύχους Α.Ε. & Ε.Π.Ε. σε μορφή CD - rom για δημοσιεύματα μετά το 1994 καθορίζεται σε 30 euro ανά τεμάχιο, ύστερα από σχετική παραγγελία.
Η τιμή διάθεσης φωτοαντιγράφων ΦΕΚ 0,15 euro ανά σελίδα

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

Τεύχος	Σε έντυπη μορφή: Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531 euro	Σε έντυπη μορφή: Κ.Α.Ε. ΤΑΠΕΤ 3512 euro	Από το Internet: Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531 euro	Από το Internet: Κ.Α.Ε. ΤΑΠΕΤ 3512 euro
Α΄ (Νόμοι, Π.Δ., Συμβάσεις κτλ.)	205	10,25	176	8,80
Β΄ (Υπουργικές αποφάσεις κτλ.)	293	14,65	205	10,25
Γ΄ (Διορισμοί, απολύσεις κτλ. Δημ. Υπαλλήλων)	59	2,95	ΔΩΡΕΑΝ	- -
Δ΄ (Απαλλοτριώσεις, πολεοδομία κτλ.)	293	14,65	147	7,35
Αναπτυξιακών Πράξεων και Συμβάσεων (Τ.Α.Π.Σ.)	147	7,35	88	4,40
Ν.Π.Δ.Δ. (Διορισμοί κτλ. προσωπικού Ν.Π.Δ.Δ.)	59	2,95	ΔΩΡΕΑΝ	- -
Παράρτημα (Προκηρύξεις θέσεων ΔΕΠ κτλ.)	30	1,50	ΔΩΡΕΑΝ	- -
Δελτίο Εμπορικής και Βιομ/κής Ιδιοκτησίας (Δ.Ε.Β.Ι.)	59	2,95	30	1,50
Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.)	ΔΩΡΕΑΝ	-	ΔΩΡΕΑΝ	- -
Προκηρύξεων Α.Σ.Ε.Π.	ΔΩΡΕΑΝ	-	ΔΩΡΕΑΝ	- -
Ανωνύμων Εταιρειών & Ε.Π.Ε.	2.054	102,70	587	29,35
Διακηρύξεων Δημοσίων Συμβάσεων (Δ.Δ.Σ.)	205	10,25	88	4,40
Α΄, Β΄ και Δ΄			352	17,60

Το κόστος για την ετήσια συνδρομή σε ηλεκτρονική μορφή για τα προηγούμενα έτη προσαυξάνεται πέραν του ποσού της ετήσιας συνδρομής του έτους 2003 κατά 6 euro ανά έτος παλαιότητας και κατά τεύχος

* Οι συνδρομές του εσωτερικού προπληρώνονται στις ΔΟΥ που δίνουν αποδεικτικό είσπραξης (διπλότυπο) το οποίο με τη φροντίδα του ενδιαφερομένου πρέπει να στέλνεται στην Υπηρεσία του Εθνικού Τυπογραφείου.
* Η πληρωμή του υπέρ ΤΑΠΕΤ ποσοστού που αντιστοιχεί σε συνδρομές, εισπράττεται και από τις ΔΟΥ.
* Οι συνδρομητές του εξωτερικού έχουν τη δυνατότητα λήψης των δημοσιευμάτων μέσω internet, με την καταβολή των αντίστοιχων ποσών συνδρομής και ΤΑΠΕΤ.
* Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, οι Δήμοι, οι Κοινότητες ως και οι επιχειρήσεις αυτών πληρώνουν το μισό χρηματικό ποσό της συνδρομής και ολόκληρο το ποσό υπέρ του ΤΑΠΕΤ.
* Η συνδρομή ισχύει για ένα χρόνο, που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου. Δεν εγγράφονται συνδρομητές για μικρότερο χρονικό διάστημα.
* Η εγγραφή ή ανανέωση της συνδρομής πραγματοποιείται το αργότερο μέχρι την 31ην Δεκεμβρίου κάθε έτους.
* Αντίγραφα διπλοτύπων, ταχυδρομικές επιταγές και χρηματικά γραμμάτια δεν γίνονται δεκτά.

Οι υπηρεσίες εξυπηρέτησης των πολιτών λειτουργούν καθημερινά από 08.00΄ έως 13.00΄